TARİH ÖĞRETMENLERİNİN DERSLERDE KULLANMIŞ OLDUKLARI ARAÇ-GEREÇLER HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

(Erzurum Örneği)

ZEYNEP TAŞYÜREK

Yüksek Lisans Tezi

Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi

Yrd. Doç. Dr. Aydın GÜVEN

2011

(Her Hakkı Saklıdır)

TC
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ
TARİH EĞİTİMİ BİLİM DALI

TARİH ÖĞRETMENLERİNİN DERSLERDE KULLANMIŞ OLDUKLARI ARAÇ-GEREÇLER HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

(ERZURUM ÖRNEĞİ)

(The ideas of history teachers about tools and materials they used in history lessons)

(The Case Of Erzurum)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zeynep TAŞYÜREK

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Aydın GÜVEN

ERZURUM

HAZİRAN, 2011

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Yrd. Doç. Dr. Aydın GÜVEN'in danışmanlığında Zeynep TAŞYÜREK tarafından hazırlanan "Tarih öğretmenlerinin derslerde kullanmış oldukları araç-gereçler hakkındaki görüşleri(Erzurum örneği)" başlıklı çalışma 28 / 07 /2011 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından. Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Aydın GÜVEN İmza: .....

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Uğur AKBULUT İmza: .....

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr Zekerya AKKUŞ İmza: .....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

10 / 08 / 2011

Prof. Dr. H.Ahmet KIRKKILIÇ

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ…… V
ÖZET…… VI
ABSTRACT……..... VII
TABLOLAR LİSTESİ……..... VIII
KISALTMALAR LİSTESİ…….. X

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ……... 1
1.1. Problem……... 3
1.1.1. Alt Problemler……... 3
1.2. Araştırmanın Amacı…… 4
1.3. Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi…….. 4
1.4. Varsayımlar……. 5
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları……... 5
1.6. Tanımlar…….. 5

İKİNCİ BÖLÜM

2. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ KURAMSAL TEMEL……... 7
2.1. Öğretimde Kullanılan Görsel Araç-Gereçler…….. 7
2.1.1. İki Boyutlu Görsel Materyaller……..... 8
2.1.1.1. Resimler ve grafikler…….. 8
2.1.1.2. Çizimler ve çizelgeler (Şemalar)…… 10
2.1.1.3. Kavram haritaları…… 10
2.1.1.4. Posterler……... 11
2.1.1.5. Karikatürler……. 11
2.1.2. Üç Boyutlu Görsel Materyaller…… 12
2.1.2.1. Gerçek nesneler…….. 12
2.1.2.2. Modeller ve maketler…….. 13
2.1.2.3. Çoklu ortam setleri…… 14

2.1.2.4. Küre……. 14
2.1.3. Basılı Gereçler…….. 15
2.1.3.1. Kitaplar…… 15
2.1.3.2. Haritalar ve atlaslar…… 17
2.1.3.3. Gazeteler ve dergiler……... 19
2.1.3.4. Afişler ve broşürler……. 20
2.1.4. Gösterim Araçları……. 20
2.1.4.1. Tahta……..... 21
2.1.4.2. Bülten panosu……. 22
2.1.4.3. Çevirmeli yaprak…… 23
2.1.5. Yansıtma Sistemleri……. 23
2.1.5.1. Tepegöz……... 24
2.1.5.2. Slayt projektörü ve slaytlar……. 25
2.1.5.3. Opak projektör (Episkop)…… 26
2.1.5.4. Video projektör……..... 26
2.2. Öğretimde Kullanılan İşitsel Araç-Gereçler…… 26
2.2.1. Teyp (Kasetçalar) ve Ses Bantları…… 27
2.2.2. Radyo……..... 28
2.2.3. Pikap ve Plaklar…… 28
2.3. Öğretimde Kullanılan Görsel-İşitsel Araçlar…….. 28
2.3.1. Televizyon-Video/ DVD/ VCD…… 29
2.3.2. Dijital Fotoğraf Makinesi…….. 30
2.3.3. Bilgisayar……... 30
2.3.4. İnternet……... 33
2.4. Öğretimde Materyal Kullanımının Yeri ve Önemi……..... 34
2.5. Öğretim Materyalinin Seçimini Etkileyen Faktörler……... 35
2.6. Öğretim Materyali Hazırlamada Dikkat Edilecek Unsurlar…… 35
2.7. Öğretimde Materyal Kullanımının Yararları ……..... 36
2.8. İlgili Çalışmalar……... 36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM…… 40

3.1. Araştırmanın Tasarım Modeli……..... 40

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi…….. 40

3.3. Araştırmanın Veri Toplama Aracı……... 41

3.4. Verilerin Analizi…….. 41

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR ve YORUMLAR……..... 42

4.1. Bulgular……. 42

4.1.1. Tarih Öğretmenlerinin Lisans ve Hizmet İçi Eğitiminde, Bilgisayar ve Öğretim teknolojileri Derslerini Alma Durumları ve Bu Eğitimlerin Katkılarına ilişkin Görüşleri İle İlgili Bulgular ……..... 42

4.1.2. Tarih Öğretmenlerinin Derslerde Kullanmaktan Zevk Aldıkları ve Kendilerini Yeterli Hissettikleri Araç-Gereçler Hakkındaki Görüşleri İlgili Bulgular …… ……. 48

4.1.3. Tarih Öğretmenlerinin Tarih Dersinde Araç-Gereç Kullanmanın Genel Olarak Sağladığı Faydaları Hakkındaki Görüşleri İle İlgili Bulgular…….. 53

4.1.4. Tarih Öğretmenlerinin Derslerde Daha Fazla Yer Verdikleri ve Daha Uygun Olan Araç-Gereçler Hakkındaki Görüşleri İle İlgili Bulgular ……... 56

4.1.5. Tarih Öğretmenlerinin Derslerde Kullandıkları Araç-Gereçleri Seçerken Hangi Kriterleri Ön Planda Tuttuklarına İlişkin Görüşleri İle İlgili Bulgular ……..... 61

4.1.6. Tarih Öğretmenlerinin Derslerde Araç-Gereçleri Hangi Amaçla Kullandıklarına İlişkin Görüşleri İle İlgili Bulgular …….. ……. 65

4.1.7. Tarih Öğretmenlerinin Görev Yaptıkları Okulun Araç-Gereç Bakımından Yeterlilik Düzeyine İlişkin Görüşleri İle İlgili Bulgular ……. 69

4.1.8. Tarih Öğretmenlerinin Derslerde Araç-Gereç Kullandıklarında Karşılaştıkları Sıkıntılarına İlişkin Görüşleri İle İlgili Bulgular…….70

4.1.9. Tarih Öğretmenlerinin Tarih Dersleri İçin Kendileri ya da Öğrencileriyle Birlikte Araç-Gereç Hazırlama Durumlarıyla İlgili Görüşleri İle İlgili Bulgular …… 75

4.1.10. Tarih Öğretmenlerinin Okullarında Bulunmasını İstedikleri Araç-Gereçlere İlişkin Görüşleri İle İlgili Bulgular …….. …… 81

4.2. Yorum…… 82

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER…….. 85

5.1. Sonuçlar……... 85

5.2. Öneriler…… 92

KAYNAKÇA…….. 95

EKLER……..... 101

ÖZ GEÇMİŞ……... 111

ÖN SÖZ

Teknolojik gelişmeler dolaylı ya da doğrudan eğitime katkıda bulunmaktadır. Ülkemizde yapılandırmacı eğitimin ders programlarında kullanılmasıyla birlikte derslerde araç-gereç kullanımının önemi de artmıştır. Derslerde araç-gereç kullanımı; öğrenmeyi kolaylaştıran, aktif öğrenmeyi sağlayan, somut düşünmeyi gerçekleştiren, öğrenciyi araştırmaya sevk eden ve motivasyon sağlayan önemli bir olgudur. Eğitim teknolojilerinden yararlanılmaması, eğitimin istenilen başarıya ulaşmamasına neden olur.

Araç-gereçlerin derslerde kullanılmasıyla birlikte derslerde öğrenci merkezli anlayış, öğretmen merkezli anlayışın yerini almıştır. Böylece derslerde daha aktif olan, kendini daha iyi ifade edebilen ve karşılaştığı olayları daha iyi analiz edebilen bir öğrenci profili ortaya çıkmıştır. Yüksek lisans çalışması olarak hazırlanan bu çalışmada; tarih öğretmenlerinin derslerde kullanmış oldukları araç-gereçler hakkındaki görüşleri belirlenmek istenmiştir.

Araştırmada, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yapılan çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, araştırmanın önemi, problemleri ve sınırlılıkları yer almaktadır. İkinci bölümde, araştırmayla ilgili kuramsal temele yer verilmiştir. Üçüncü bölümde, araştırmada kullanılan yöntemden bahsedilmiştir. Dördüncü bölümde, araştırma ortaya çıkan bulgular ve yorumlara yer verilmiştir. Beşinci bölümde ise, araştırmanın elde edilen sonuç ve önerilerden bahsedilmiştir.

Gerek lisans eğitimimde gerekse bu çalışmanın her aşamasında bana bilgisi ve tecrübeleriyle yol gösteren danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Aydın GÜVEN'e, bu çalışmada bana her türlü desteği veren Yrd. Doç. Dr. Ramazan KAYA'ya , gece gündüz tezimi bitirmemde benim her zaman yanımda olan arkadaşlarım Nur Elif YILDIZ'a ve Ebru POLAT'a , özellikle maddi desteğini esirgemeyen kardeşim Zafer TAŞYÜREK'e ve beni hayatım boyunca yaptığım her şeyde destekleyen başta annem ve babam olmak üzere bütün aileme teşekkür ederim.

Erzurum-2011 Zeynep TAŞYÜREK

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARİH ÖĞRETMENLERİNİN DERSLERDE KULLANMIŞ OLDUKLARI ARAÇ-GEREÇLER HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

(ERZURUM ÖRNEĞİ)

ZEYNEP TAŞYÜREK

2011, 111 Sayfa

Yapılan bu araştırmayla, tarih öğretmenlerinin derslerde kullanmış oldukları araç-gereçlerle ilgili görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Desen olarak eylem araştırması kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Erzurum'da görev yapan tarih öğretmenleri oluşturmaktadır. Örneklemini ise, bu evrenden tesadüfî yöntemle seçilmiş 30 tarih öğretmeni oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Elde edilen verilerle tablolar hazırlanmış ve ilgili görüşler frekans ve yüzdeleri ile verilmiştir. Elde edilen öğretmen görüşlerinden aynen alıntılar yapılmıştır. Alıntılarda öğretmenlerin gerçek ismi yerine takma isimler kullanılmıştır.

Görüşme sırasında öğretmenlere, lisans ve hizmet içi eğitiminde, bilgisayar ve öğretim teknolojileri derslerini alıp almadıkları, derslerde kullanmaktan zevk aldıkları ve kendilerini yeterli hissettikleri araç-gereçlerin neler olduğu, tarih dersinde araç-gereç kullanmanın genel olarak sağladığı faydaları, derslerde daha fazla yer verdikleri ve daha uygun olan araç-gereçlerin neler olduğu, derslerde kullandıkları araç-gereçleri seçerken hangi kriterleri ön planda tuttukları, derslerde araç-gereçleri hangi amaçla kullandıkları, görev yaptıkları okulun araç-gereç bakımından yeterli olup olmadığı, derslerde araç-gereç kullandıklarında karşılaştıkları sıkıntıların neler olduğu, tarih dersleri için kendileri ya da öğrencileriyle birlikte araç-gereç hazırlama durumlarıyla ilgili görüşleri ve okullarında bulunmasını istedikleri araç-gereçlerin neler olduğuna yönelik sorular yöneltilmiştir.

Araştırmada, tarih öğretmenlerinin derslerinde araç- gereç kullanmak istedikleri fakat müfredatın çok yoğun olmasından dolayı derslerinde araç- gereç kullanımına fazla yer veremedikleri, materyal ile ilgili hizmet içi eğitim semineri almak istedikleri, yeni tarih ders kitaplarını genel anlamda olumlu buldukları ve okullarda araç- gereçlerin yeterli olmadığını bir sorun olarak gördükleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Materyal, Öğretmen, Ders, Tarih

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

THE IDEAS OF HISTORY TEACHERS ABOUT TOOLS AND MATERIALS THEY USED IN HISTORY LESSONS

(THE CASE OF ERZURUM)

Zeynep TAŞYÜREK

2011, 111 PAGES

With this research, it was tried to be indicated history teachers' ideas about tools and materials they used in history lessons.

In this study, qualitative research method was used. As a model of the study, action research was used. The sampling of the study consisted of 30 history teachers who are on duty in Erzurum. The study group was chosen randomly from this sampling. As data collecting tool, semi-structured interview form was used. Along with the data obtained, the tables were prepared and related ideas were diven to gether with frequencyand percentages. Some removal was done fromsome teachers' ideas of the same way. In the removals, nicknames of the teachers instead of their real names were used.

During interview, the teachers were asked whether they received computer or teaching Technologies lessons, or what tools made them feel sufficient in lessons and what the tools are, and what benefits them provide in History lessons when use materials or tools, what tools are more suitable, which criteria they give priority while they choose tools or material, what purpose they used these materials and whether tools and materials of ther school are sufficient, what kinds of troubles they experienced during the lessons, the ideas about history lesson and their tools or materials and lost what kinds of tools or materials are demanded from them by their schools.

In the study, ıt's concluded that History teachers wanted to use tools or materials in their lessons but they couldn't take them the place mostly because their curriculums were intense, and them wanted to have in service course, about the use of tools or materials and that they found new history and lessons books positive, and that insufficient of tools or materials in the school become a problem.

Key Words: Material, Teacher, Lesson, History

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 4.1.1.1. Tarih Öğretmenlerinin Lisans Eğitimindeki Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Alma Durumları…….42

Tablo 4.1.1.2. Tarih Öğretmenlerinin Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Dersleriyle İlgili Aldıkları Eğitimin Yeterlilik Düzeyiyle İlgili Görüşleri…….43

Tablo 4.1.1.3. Tarih Öğretmenlerinin Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileriyle İlgili Hizmet İçi Eğitim Alma Durumlarıyla İlgili Görüşleri…….44

Tablo 4.1.1.4. Tarih Öğretmenlerinin Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileriyle İlgili Almış Oldukları Eğitimin Faydaları Hakkındaki Görüşleri……..45

Tablo 4.1.1.5. Bilgisayar ve Öt-Mt Alanlarına Yönelik Hizmet İçi Eğitim Almak İsteyenlerin Bu Alanlara Yönelik Hizmet İçi Eğitimden Beklentileri İle İlgili Görüşler……47

Tablo 4.1.1.6. Tarih Öğretmenlerinin Bilgisayar Kullanmasını Bilme Düzeyleri İle İlgili Görüşleri……..48

Tablo 4.1.2.1..Tarih Öğretmenlerinin Derslerde Kullanmaktan Zevk Aldıkları Araç Gereçlerle İlgili Görüşleri……49

Tablo 4.1.2.2. Tarih Öğretmenlerinin Derslerde Kullanmada Kendilerini Yeterli Hissettikleri Araç-Gereçlerle İlgili Görüşleri…….51

Tablo 4.1.3. Tarih Öğretmenlerinin Derslerde Kullandıkları Araç-Gereçlerin Sağladığı Faydaları Hakkındaki Görüşleri……..53

Tablo 4.1.4. Tarih Öğretmenlerinin Derslerde Daha Fazla Yer Verdikleri Araç-Gereçler Hakkındaki Görüşleri……..56

Tablo 4.1.4.1. Tarih Öğretmenlerinin Tarih Dersleri İçin Daha Uygun Olan Araç Gereçler Hakkındaki Görüşleri……59

Tablo 4.1.5. Tarih Öğretmenlerinin Derslerde Kullandıkları Araç-Gereçleri Seçerken Hangi Kriterleri Ön Planda Tuttuklarıyla İlgili Görüşleri……..62

Tablo 4.1.6. Tarih Öğretmenlerinin Derslerde Araç- Gereçleri Hangi Amaçla Kullandıklarıyla İlgili Görüşleri…….65
Tablo 4.1.6.1. Tarih Öğretmenlerinin Kullandıkları Araç-Gereçlere Dersin HangiAşamasında Yer Verdikleriyle İlgili Görüşler……68
Tablo 4.1.7. Tarih Öğretmenlerinin Görev Yaptıkları Okulun Araç-Gereç Bakımından Yeterlilik Düzeyi İle İlgili Görüşleri……69
Tablo 4.1.8. Tarih Öğretmenlerinin Araç-Gereç Kullanmada Karşılaştıkları Sıkıntılar İle İlgili Görüşleri…….70
Tablo 4.1.8.1. Tarih Öğretmenlerinin Araç-Gereç Konusunda Karşılaştıkları Sıkıntıları Gidermek İçin Ne Tür Çözüm Önerileri Ürettikleriyle İlgili Görüşleri……..73
Tablo 4.1.9.1. Tarih Öğretmenlerinin Tarih Dersi İçin Kendileri ya da Öğrencileriyle Birlikte Araç-Gereç Hazırlama Durumları……..……75
Tablo 4.1.9.2. Tarih Öğretmenlerinin Tarih Dersleri İçin Kendileri ya da Öğrencileriyle Birlikte Hangi Tür Araç- Gereçleri Hazırladıklarıyla İlgili Görüşleri……..76
Tablo 4.1.9.3. Tarih Öğretmenlerinin Öğrencilere Materyal Hazırlatma Amaçlarıyla İlgili Görüşleri…….79
Tablo 4.1.10. Tarih Öğretmenlerinin Okullarında Bulunmasını İstedikleri Araç-Gereçler İle İlgili Görüşleri……..81

KISALTMALAR LİSTESİ

vs: Vesaire

yy: Yüzyıl

TV: Televizyon

öt-mt: Öğretim Teknolojileri –Materyal Tasarımı

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

Yay: Yayın

Ed: Editör

Çev: Çevirici

Akt: aktarıcı

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Bilim ve teknolojinin ilerlemesiyle birlikte, insanoğlunun çevreye egemen olma ve onu anlama çabaları geçmişten günümüze kadar süregelmektedir. Bilim ve teknoloji arasındaki şaşırtıcı gelişmeler ülkeleri gizli bir yarışın içine itmektedir. Bütün dünya ülkelerinde olduğu gibi ülkemiz de, kendi insanlarını ileri teknoloji ve bilgi toplama düzeyine ulaştırmaya çalışmaktadır. Bilimsel ve teknolojik gelişme araştırma ile gerekli araştırmaların yapılabilmesi ise nitelikli insan gücüyle olmaktadır. Gerekli insan gücünü yetiştirmek ise eğitimin işidir (Koç, 2004).

Eğitim, bireyin kişiliğinin gelişmesine yardım eden, ona bilgi ve beceri kazandıran, bireyin ilgi ve yeteneklerine göre meslek sahibi yapan, topluma, çevreye ve yeniliklere duyarlı olmasını sağlayan bir süreçtir. Eğitimin amacı, zamana, toplumdaki değişmelere, ülke politikalarına ve teknolojiye bağlı olarak değişmektedir (Orhaner ve Hussein, 2007).

Eğitim ve teknoloji, insanın yaşamında önemli rolü olan iki temel öğedir. Her iki öğe de insanın doğal ve sosyal çevresine egemen olmak için gösterdiği çabalarda başvurduğu iki temel araç olmuştur. Eğitim, insanın doğuştan kazandığı gizil güçlerin açığa çıkarılmasına, onun daha güçlü, daha olgun ve daha yapıcı bir varlık olarak gelişme ve büyümesine hizmet etmiştir. Teknoloji ise, insanoğlunun eğitim yoluyla kazandığı bilgi ve becerilerinden daha verimli biçimde yararlanabilmesinde ve onları sistemli ve bilinçli olarak uygulayabilmesinde yardımcı olmuştur (Alkan, 2005).

21. yüzyılla birlikte teknolojideki gelişmeler, bilginin önemini arttırmış, bilgi toplumlarının oluşmasına neden olmuş ve toplumların yaşam biçimlerini değiştirmiştir. Bu değişiklikler eğitim sistemlerini de etkilemiştir. Bu etki sonucu, eğitim sistemi içindeki kurumlar teknolojilerden yararlanma yoluna gitmişlerdir. Teknolojinin yaygınlaşmasıyla birlikte okullarda da teknoloji kullanılmaya başlamıştır. Ancak teknolojinin, eğitim programlarını düzenlerken nasıl kullanılması ve yer verilmesi gerektiği konusu sorun olarak karşımızda durmaktadır (Koç, 2004).

Dünyadaki gelişmelere uyum sağlamak amacıyla birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de okullarda uygulanan eğitim programlarında önemli değişiklikler yapılmıştır. Okullarda yapılandırmacı öğrenme yaklaşımını esas alan eğitim programlarının uygulanmaya konmasıyla birlikte, öğrencilerin bilgiyi yapılandırmaları, araştırmacı ve keşfedici olmaları önem kazanmıştır. Bu durum sadece öğrenciler için değil, öğretmenler için de bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve değerlendirme becerilerinin geliştirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Çağdaş toplumların gereksinim duyduğu bireyleri yetiştirecek olan öğretmenlerin; bilgiye nasıl ulaşabileceklerini ve ulaştıkları bilgiyi nasıl kullanabileceklerini bilmeleri beklenmektedir. Öğretmenlerin sahip olmaları gereken bu özelliklerin öğrencilere de kazandırılması öngörülmektedir. Bu da öğretmenlerin öğretim teknolojileri hakkında bilgi ve beceri sahibi olmalarını ve okullarda bu teknolojileri kullanmalarını gerekli kılmaktadır (Adıgüzel, 2010).

Yeni teknolojilerin benimsenmesinde ve uygulanmasında, öğretmenin teknoloji kullanımıyla ilgili bilgiyi alması, onun sürekli teknoloji öğrenimini gerektirmektedir. Bu süreçte hizmet öncesi eğitim ve hizmet içi eğitim olmak üzere iki aşamada gerçekleşebilir. Hizmet öncesi eğitimde öğretmenleri mesleğe hazırlayan fakültelerin programlarında teknolojiyle ilgili dersler olmalıdır. Bu derslerde kullanılan teknolojiler öğretmen adaylarına bir model oluşturmaktadır (Akpınar, 2003).

Öğretmenler için, 21. yüzyıl toplumunun ihtiyaçları doğrultusunda insanları yetiştirmek, bilgi toplumunun insanını eğitmek oldukça meşakkatli bir eğitim sürecini gerekli kılmaktadır. Çok arzu etmenize, büyük gayretlerle çalışmanıza rağmen her öğrenciye ulaşmak çoğu defa mümkün olmayabilir. Tıpkı denizyıldızı hikâyesinde olduğu gibi… (Özsoy, 2005: s.10)

> *"Adamın biri kumsalda yürürken kıyıya vuran on binlerce denizyıldızından eline geçirebildiklerini hayatını yeniden sürdürebilsin diye denize doğru fırlatıyormuş. O sırada bu durumu gören bir başkası yanına yaklaşmış ve "Sahilde bundan binlerce var, birkaç tanesini denize atman neyi değiştirir ki" demiş. Bu söze hiç aldırmayan ve eline aldığı bir başka denizyıldızını fırlatmak üzere hazırlık yapan adam*

elindeki denizyıldızını göstererek, "Bunun için çok şeyi değiştirir" demiş" .

İşte öğretmenlikte böyledir. Gücünüzün yettiği kadar her öğrenciye ulaşmak ve her birini hayata en iyi şekilde hazırlamak istersiniz.

Eğitim kalitesinin yükseltilmesi ve eğitim imkânlarının yaygınlaştırılması yalnız Türkiye'nin değil tüm dünyanın önceliğidir. Eğitim konusunda tekerleği yeniden keşfetmek yerine, bu konuda politika ve çözüm üreten kurumlarla işbirliği yapmak maliyetleri düşürecek, zaman kazandıracak ve hataları azaltacaktır. Baş döndürücü bir hızla gelişen bilişim teknolojileri, problemlerin çözülmesinde yeni imkânlar sunmaktadır. Milletlerarası platformda, bu çalışmalara katılmak, Türkiye'ye stratejik ve rekabetçi bir avantaj sağlayacaktır (Halis, 2002).

1.1. Problem

Tarih öğretmenlerinin derslerde kullanmış oldukları araç-gereçler hakkındaki görüşleri nelerdir?

1.1.1. Alt Problemler

Yukarıda belirtilen problem kapsamında aşağıdaki alt problemler oluşturulmuştur.

1.1. Tarih öğretmenlerinin lisans ve hizmet içi eğitiminde, bilgisayar ve öğretim teknolojileri derslerini alma durumları ve bu eğitimlerin katkılarıyla ilgili görüşleri nelerdir?

1.2. Tarih öğretmenlerinin derslerde kullanmaktan zevk aldıkları ve kendilerini yeterli hissettikleri araç-gereçler hakkındaki görüşleri nelerdir?

1.3. Tarih öğretmenlerinin tarih dersinde araç-gereç kullanmanın genel olarak sağladığı faydaları hakkındaki görüşleri nelerdir?

1.4. Tarih öğretmenlerinin derslerde daha fazla yer verdikleri ve daha uygun olan araç-gereçler hakkındaki görüşleri nelerdir?

1.5. Tarih öğretmenlerinin derslerde kullandıkları araç-gereçleri seçerken hangi kriterleri ön planda tuttuklarıyla ilgili görüşleri nelerdir?

1.6. Tarih öğretmenlerinin derslerde araç-gereçleri hangi amaçla kullandıklarıyla ilgili görüşleri nelerdir?

1.7. Tarih öğretmenlerinin görev yaptıkları okulun araç-gereç bakımından yeterlilik düzeyi ile ilgili görüşleri nelerdir?

1.8. Tarih öğretmenlerinin derslerde araç-gereç kullandıklarında karşılaştıkları sıkıntılarla ilgili görüşleri nelerdir?

1.9. Tarih öğretmenlerinin tarih dersleri için kendileri ya da öğrencileriyle birlikte araç-gereç hazırlama durumlarıyla ilgili görüşleri nelerdir?

1.10. Tarih öğretmenlerinin okullarında bulunmasını istedikleri araç-gereçler ile ilgili görüşleri nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, ülkemizde tarih derslerinde araç-gereç kullanımıyla ilgili tarih öğretmenlerinin görüşlerini, araç-gereç kullanımının sınıf içinde uygulanma durumlarını belirlemeyi amaçlamaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Bu araştırma, ortaöğretimde görev yapan tarih öğretmenlerinin derslerde kullandıkları araç-gereçler hakkındaki görüşlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmada elde edilen bulguların, yeni tarih programının daha etkili ve verimli uygulanmasına katkı sağlayabileceği beklenmektedir.

Ülkemizde yeni bilgi teknolojilerinin okullarda yoğun olarak kullanılması 1980'lerden sonra başlamıştır. 2004 yılından itibaren uygulanmaya başlanan yapılandırmacı eğitim anlayışıyla birlikte, ders programlarında öğretim materyallerinin kullanımı daha da önem kazanmıştır. Öğrenci merkezli eğitim ve bu eğitim doğrultusunda kullanılan materyaller, yeni tarih ders programında daha fazla yer almaya başlamıştır. Bu anlayıştan beklenilen neticelerin elde edilmesi için olası eksiklik ve problemlerin belirlenmesi ve çözümleri gerekmektedir. Bu araştırmanın, yeni tarih programının uygulanması sırasında araç-gereç kullanımında görülen olası eksiklikleri ve sorunları ortaya koyarak; bunların çözümüne katkıda bulunması beklenmektedir.

1.4. Varsayımlar

Bu araştırmanın varsayımları şunlardır;

1. Uygulamaya katılan öğretmenlerin, hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formundaki soruları içten ve gerçek durumlarını yansıtacakları varsayılmıştır.

2. Tarih öğretmenlerinin derslerde kullanmış oldukları araç-gereçler hakkındaki görüşlerini belirlemek için kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu, bu görüşleri belirlemek için yeterlidir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırmanın çalışma evreni Erzurum merkez ilçede 2010-2011 eğitim öğretim yılında görev yapan öğretmenlerle sınırlıdır.

2. Araştırmanın uygulamasında kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunun ölçmeye çalıştığı özellikler ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Eğitim: Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla, istenilen değişiklikleri meydana getirme sürecidir. (Ertürk, 1975: 12)

Öğretim: İçsel bir süreç olan öğrenmeyi destekleyen ve sağlayan dışsal olayların planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi sürecidir (Senemoğlu, 2009: 123).

Bilgi: İnsanın; iradeli veya iradesiz, planlı veya plansız olarak çevresinden edindiği her türlü veridir (Çelikkaya, 1999: 11).

Teknoloji: Bilimin üretim, hizmet, ulaşım vb. alanlardaki sorunlara uygulanması olup, bu kavram makineler, işlemler, yöntemler, süreçler, sistemler, yönetim ve kontrol mekanizmaları gibi çeşitli öğelerin belirli bir düzende bir araya getirilmesiyle oluşan ve bilim ile uygulama arasında köprü görevi gören bir disiplindir (Koşar, 2002: 5).

Öğrenci: Eğitim ihtiyacı olan ve bu ihtiyacını karşılamak üzere okula devam eden bireydir (Erden, 2004: 54).

Öğretmen: Formal eğitim veren kurumlarda öğretimi sağlayan kişidir. (Erden, 2009: 23)

Materyal: Malzeme demektir. Malzeme işe, bir yapıtın hazırlanmasında yararlanılan tüm bilgiler ve gereçler, materyaller, kaynaklar anlamını taşımaktadır (Uşun, 2006: 8).

*Oku*l: Toplumdaki bireylerin eğitilmesi işlevini üstlenen kurumların ortak adıdır (Erden, 2009: 21).

Tarih: İnsanoğlunun geçmişte meydana getirmiş olduğu olayları, zaman ve mekân çerçevesi içinde, yazılı belgelere dayandırarak anlatan ve geleceğe ışık tutan ilme tarih denir (Memiş, 2005: 7).

İKİNCİ BÖLÜM

2. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ KURAMSAL TEMEL

Eğitim, insanın doğuşuyla başlayıp ölümüne kadar devam eden bir süreçtir. Bu süreçte insan önce yakın çevresinden etkilenir, daha sonra okula başlayarak planlı, amaçlı bir öğretim almaya yönelir. Okullarda verilen eğitim bireyin kişiliğini geliştirir, ona çevresiyle birlikte yaşamayı öğretir, onun ufkunu açar ve onu geleceğe hazırlar (Güneş, 1998). İnsan hayatının bir bölümü sınıf ve okul ortamında geçmektedir. Öğrencilerimizin bu mekânlarda öğretim araçlarından yararlanmaları kaçınılmaz bir hal almıştır. Öğretmenlerimizin 21. yüzyılın bireylerini yetiştirmek için gösterdikleri uğraşta, eğitim araç-gereçlerinin yeri ve önemi büyüktür (Etem ve Kazu, 2008).

Günümüzde bilim ve teknoloji ileri düzeyde gelişme göstermiştir. Öğrencilerimizi; günümüzün gereksinimlerini karşılamak ve geleceğe daha iyi hazırlayabilmek için nasıl öğrenecekleri, nasıl düşünecekleri ve bunlar için gerekli teknolojiyi nasıl kullanacakları konusunda bilinçli yetiştirmek gerekmektedir. Her geçen gün teknolojide meydana gelen gelişmeleri izleyebilmek ve bunları yaşamın içinde doğru bir şekilde kullanmak beceri gerektirir. Bu beceriye öncelikle eğitimciler sahip olmalı; ardından öğrencilere kazandırabilmelidirler (Ulaş ve Ozan, 2010).

Bu bölümde öğretimde kullanılan görsel araç-gereçlere değinilmiş, ardından işitsel araç-gereçler açıklanmıştır. Son olarak da öğretimde kullanılan görsel ve işitsel araç-gereçler hakkında bilgi verilmiştir.

2.1. Öğretimde Kullanılan Görsel Araç-Gereçler

Yirminci yüzyılın başında resimli kitaplar ve okul müzeleri ön plana çıkmıştır. Bu döneme kadar eğitim, daha çok ders kitapları ve öğretmen yapımı materyallere dayanmaktaydı. Bunların dışında az da olsa gerçek nesneler, maketler ve modeller kullanılıyordu. Geleneksel ders kitapları çoğunlukla metin ağırlıklıydı ve öğrenme soyut düzeyde kalıyordu. Gerek okul müzelerinin yaygınlaşması gerekse kitapların uygun

yerlerine görsel öğretim araçları yerleştirilmesiyle soyut içerik öğeleri somut yaşantılara dönüştürülmüştür (Şimşek, 2009).

Görsel öğretim hareketi 1920'lerden sonra hız kazanmıştır. 1913 yılında Thomas Edison (Akt: Yanpar, 2005: 15) "*Kitapların bir süre sonra okullarda modası geçmiş olacak. Gelecek on yılda filmler büyük devrim yapacak*" demiştir. Ancak Thomas Edison'un söyledikleri gerçekleşmemiştir.

2.1.1. İki Boyutlu Görsel Materyaller

Soyut kavramları somutlaştırmak için kullanılan iki boyutlu görsel materyaller, resimler, grafikler, çizimler, tablolar, posterler, kavram haritaları ve karikatürler olmak üzere yedi başlık altında incelenmiştir. Bu türdeki materyaller tüm derslerde hem öğretim hem de değerlendirme amacıyla kullanılabilir (Gülbahar, 2008).

2.1.1.1. Resimler ve grafikler

Bu tür materyaller görsel zenginlik sağlar. Resimler canlı, çok karmaşık olmamalı, konuya öğrencilerin yaşına uygun olmalıdır. Resimlerde vurgulanmak istenen noktalar ışıklandırılabilir. Bu şekilde resim, daha da canlı ve etkili olur. Resimler elle ya da bilgisayarda çizilebilir. Ayrıca asetatla yansıtılacağı gibi kartonla ya da tahtaya çizerek de hazırlanabilir. Resimlerin kullanımı çok kolaydır (Halis, 2002).

Derslerde en çok kullanılan görsel araçlar resimlerdir. Bunlar;

Düz resimler: Fotoğraf makinesiyle çekilmiş resimler, mecmua, gazete, kitap gibi basılı materyallerde yayınlanmış resimler, posterler ve çoğaltılmış resimlerdir.

Çizgi resimler: Bir kişiyi, bir objeyi basit çizgilerle anlatan resimlerdir.

Şimşek kartlar: Küçük tablolar halinde bir kişiyi, bir objeyi ya da olayı sırayla gösteren resimlerdir.

Duvar resimleri: Belli amaç için hazırlanmış büyük resimlerdir (Halis, 2004).

Tarihsel resim, belli tarihsel olayların belirli zamanlarda belli kişilerce görsel tasviridir. Resimler her zaman tarihsel gerçekleri yansıtmayabilir. Ancak resimlerle öğrencinin görsel belleği gelişir ve daha kolay tarihsel olayları hayal eder. Resimler, gelecek nesillere, geçmiş kültürlerin yazıya dökülmemiş deneyimlerini, bilgilerini aktarma imkânı sağlar (Şimşek, 2003).

Grafikler, sayısal ve sosyal bilgileri görselleştirir. Elde edilen verilerin karşılaştırılmasını ve bunlar arasındaki ilişkilerin daha kolay kavranmasını sağlar. Herhangi bir bilgiyi grafiğe dönüştürmeden önce, bilginin grafik olarak gösterilmesinin gerekip gerekmediğine bakılmalı ve en uygun grafik türünün hangisi olacağına karar verilmelidir. Grafiklerin etkinliği, onların amaca uygun seçimine ve tasarım kalitesine bağlıdır. Grafikler genelde yüzde, nicelik, büyüklük ve değişimleri göstermek için kullanılır (Sarıtaş, 2007).

Sütun grafiği, zaman içinde gerçekleşen veri değişikliklerini ya da öğeler arasında yapılan karşılaştırmaları gösterir. Çubuk grafiği, tek başına öğeler arasındaki karşılaştırmaları gösterir. Çizgi grafik, verilerin belli aralıklarla eğilimlerini gösterir. Alan grafiği, değişimin zaman içindeki yönünü vurgular. Radar grafikler, birkaç veri dizisinin toplam değerini birleştirir. Yüzey grafikleri, iki veri kümesi arasında en uygun bileşim bulunmak istendiğinde kullanılır. Pasta grafik, öğelerin toplamıyla orantılı olarak veri dizisini oluşturan öğelerin boyutunu gösterir. Bu grafik her zaman yalnızca tek bir veri dizisini gösterir (Seferoğlu, 2006).

Grafik türleri içerisinde öğrenciler tarafından en kolay anlaşılan çubuk grafikleridir. Kulm ve Capraro'nun 134 altıncı sınıf öğrencisi üzerinde yaptığı çalışma da bu görüşü desteklemektedir. Çalışmada öğrencilere verilen bilgiyi grafiksel olarak göstermeleri istenmiştir. Öğrencilerden 84'ü çubuk grafik, 21'i dairesel grafik, 29'u ise çizgi-hat grafiği şeklinde ifade etmişlerdir. (Akt: Yazıcı, 2011)

Resim ve grafikler, öğrencinin kavramı anlamasına, yorumlamasına ve kavramlar arasındaki ilişkileri göstermesine yardım eder. Öğrencinin dikkatini çekmede etkili bir yöntemdir. Resim ve grafikler kolaylıkla sınıf ortamına getirilebilir, öğretmen ve öğrenci tarafından kolaylıkla üretilebilir. Bunlar içeriğin açıklanmasına yardım edecek destekleyici materyallerdir (Halis, 2002). Jonh Nichol, bir sınıf ortamında tarihsel bir resmin çeşitli sorularla çözümlenmesinin bir örnek olay çalışması niteliğinde olduğunu söylemiştir (Akt: Şimşek, 2003).

2.1.1.2. Çizimler ve çizelgeler (Şemalar)

Çizimler insanları, nesneleri ve kavramları ifade etmek için, çizgilerin grafiksel olarak düzenlenmesi sonucu ortaya çıkar. Çizimler resimlere göre daha az detay içerirler. Her derste öğretmen ve öğrenci tarafından kullanılır. Çizimleri bilgisayar destekli oluşturmak amacıyla da Photoshop, Freworks ve Apple Works gibi yazılımlar kullanılabilir (Gülbahar, 2008).

Çizelgeler kronoloji, sayılar ve hiyerarşi gibi soyut ilişkileri göstermeye yarayan görsellerdir. Çizelgelerin örgüt şemaları ve sınıflama şemaları, zaman şeritleri, tablolar, akış şemaları vb. türleri vardır. (Seferoğlu, 2006). Bir şema açık ve anlaşılır olmalı, görsel öğeler ağırlıklı olmalı ve sözel materyal görseli tamamlamalıdır. Şemaların etkili olabilmesi için tasarım ve kullanımına dikkat edilmelidir. İzleyenleri şemanın farklı aşamalarına yönlendirmek için oklar renkler kullanılmalıdır (Sarıtaş,2007).

2.1.1.3. Kavram haritaları

Geleneksel eğitim anlayışında bilgi, öğretmenin kavramları yorumlaması sonucu öğrenciye aktarılır. Davranışçı bakış açısını temel alır ve davranışçı modelde öğrenciler, kavramların ilişkilerini anlamlandırmada başarısız olmaktadır. Yapılandırmacı bakış açısında ise, kavramları ve ilişkilerini öğrenciler anlamlandırmaktadır. Kavram haritaları da yapılandırmacı bir anlayışa göre geliştirilmiştir. Kavram haritaları karmaşık ve farklı bilgilerin anlamlı bir şekilde sunulmasını sağlar. Bu haritaların ne kadar geniş ya da dar kapsamlı olacağı M.E.B.' in ilgili ders kitabındaki hedeflere ve ders saatine bağlıdır (Yaman, 2009).

Martin'e (1994) göre kavram haritası "Bir disiplin ya da onun alt disiplinlerini kapsayan kavramlar arasındaki ilişkileri ve hiyerarşileri gösteren bilişsel yapıların iki yönlü sunumlarıdır" (Yanpar Şahin, 2003, 296). Kavram haritaları, beyin fırtınası tekniğiyle yeni fikirlerin oluşturulması, etkili not almaya yönlendirmek, yeni öğrenilen kavramları özetlemek, karmaşık ilişkileri göstermek amacıyla kullanılabilir (Gülbahar, 2008).

Kavram haritaları genellikle elle ve kâğıt kalem aracılığıyla yapılır. Bu tür kavram haritaları büyük emek gerektirmektedir. Bilgisayarların yaygınlaşmasıyla birlikte kavram haritasının çizimini yapan çeşitli bilgisayar programları geliştirilmiştir. Bu programlarla kavram haritası oluşturma daha da kolaylaşmıştır (Yaman, 2009).

2.1.1.4. Posterler

Posterler resim, çizgi, renk ve sözcüklerin görsel bileşimlerinden oluşan materyallerdir. Amacı, iletiyi aktaracak kadar izleyicinin dikkatini çekmektir. Etkili bir posterin dinamik ve renkli olması gerekir. Posterler birçok öğrenme durumunda etkili bir şekilde kullanılabilir. Şirketlerden, hava yollarından, seyahat acentelerinden ve devlet dairelerinden posterler alınabilir (Kaya, 2006).

Reklam panoları, araba kartları, dergi kapakları, posta pulları, kitap ciltleri gibi her yerde posterlerle karşılaşabiliriz. Ticari posterler basit araçlarla hızlı bir şekilde yapılır. Ticari ve eğitimsel tüm posterlerin ilkeleri temelde aynıdır. Posterler, okullarda konu içeriğinin bazı özel maddelerini öğretmek, daha genel bir fikir bildirmek ve genellikle estetik bir etki ya da müfredat programıyla bir bağ kurmak gibi çeşitli amaçlar için kullanılır. Dış kaynaklardan poster elde edilebildiği gibi öğrencinin de bizzat kendi en basitten en karmaşığa çeşitli yollarla poster yapabilir (Dale, 1950).

Posterler yeni bir konuya ilgi çekmek, güdülemek bir kavramı detaylı bir şekilde anlatmak için kullanılabilir. Posterlerin, proje kapsamında veya ödev olarak öğrenciye hazırlatılmasıyla etkili bir öğrenme gerçekleşir. Posterleri bilgisayarda hazırlamak için Powerpoint veya Print Shop Deluxe gibi yazılımlar kullanılabilir (Gülbahar, 2008).

2.1.1.5. Karikatürler

Karikatür, mizahın resimli ifade ediliş biçimidir. Karikatür toplumdan aldığı konuları, olayları, durumları yeniden üreterek onlara dinamizm katar. İlk bakışta o dönemin sosyal ve politik yaşamını gözümüzde canlandırırız. Karikatürler de çizgi, güldürme ve düşündürme olmak üzere üç öğe vardır. Bu üç öğe her zaman bir arada olmayabilir. Burada çizgi öğesi mutlaka gerekli olup diğer öğeler çizer tarafından anlayışa göre tercih edilmektedir. Ancak önemli olan güldürürken düşündürmeyi başarabilen karikatürdür (Akbaba, 2009).

Öğretmen, karikatürün esas mahiyetini anlatmalı, hakiki olmaktan ziyade sembolik olduğunu, hiciv vasıtasıyla gayesine eriştiğini izah etmelidir. Karikatürler öğretim yardımcısı olarak kullanılırlar. Yerinde kullanılan bir karikatür öğrenciyi düşünmeye sevk eder. Öğrenciler karikatür çizmekten zevk alırlar. Karikatür çizmekten, fikirlerini karikatürle ifade etmekten zevk alsalar bile orta dereceli okul öğrencileri için karikatür çizmek kolay değildir. Öğrenciler, başarılı olmak için birçok kez teşebbüs

yapmak zorunda kalacaktır. Öğretmenin bu durumda öğrencilere ilham vermesi gerekmektedir (Moffatt, 1957).

Öğretmen, karikatürlerle eğitimde konunun çabuk kavranmasını istiyorsa yazılı karikatürü verebilir. Konunun değişik boyutlarını kavratmak istiyorsa yazısız karikatür kullanılabilir. Beyin uzmanlarına göre, yazılı karikatür için beynin tek lobu yeterli olurken yazısız karikatürü anlamak için beynin iki lobunun da kullanılması gerekmektedir (Akbaba, 2009).

Karikatürler öğrenme sürecine mizah katarak ortamdaki gerginliği azaltıp öğrencilerin rahatlamasını sağlar, öğrenci katılım ve motivasyonunu arttırır. İlgi çekmek ve düşündürmek gibi işlevleri vardır. Karikatürler kullanılırken içeriğin kullanıcı seviyesine uygun olup olmadığına dikkat edilmelidir (Gülbahar, 2008)

Tarihi bir karikatür yazılı bir metni zenginleştirir ve farklı bakış açıları sunar. Tarih derslerinde karikatür kullanımı ülkemizde çok fazla uygulanmamaktadır. Fakat ülkemiz çok zengin bir tarihe sahip olduğu için Tanzimat döneminden günümüze kadar toplumsal hayatla, tarihi olaylarla, devletlerarası ilişkilerle ve savaşlarla ilgili pek çok karikatür çizilmiştir. II. Abdülhamit dönemi hem fotoğrafta hem de karikatürde zengin bir kaynak sağlamaktadır. Bu dönemde sansür uygulamalarına rağmen pek çok mizah dergisi bulunmaktaydı. Bu dergilerin içeriği Osmanlı devletinin son dönemlerini içermesi açısından zengin bir kaynak sağlamaktadır (Akbaba, 2009).

2.1.2. Üç Boyutlu Görsel Materyaller

Üç boyutlu araçlar, anlama ve öğrenme işini oldukça kolaylaştırmaktadır. Bu araçlar var olanı üç boyutlu olarak tasvir ederler. Bu araçların değeri, hem görülebilir hem de dokunabilir olmalarından ileri gelir (Pekgöz, 1970).

2.1.2.1. Gerçek nesneler

Doğal koşullarda yapılan eğitim en gerçekçi olanıdır. Bu tür eğitim öğrencilerin birinci elden öğrenmesini sağlamaktadır. Bu şekilde bilgiler somut hale gelerek öğrenme kolaylaşmaktadır. En etkili öğrenme gerçek nesneler aracılığıyla yapılan öğrenmelere dayanmaktadır (Şimşek, 2009).

Ders işlenişlerinde, inceleme gezilerine önem verilmeli ve tarihi yapılar, anıtlar, müze kentler, savaş alanları gibi tarihi ve kültürel mekânlara imkânlar ölçüsünde gerçek

ya da sanal ortamda geziler düzenlenmelidir. Tarih derslerinde görsel iletişim araçlarına yer verilmelidir. Kazanımlarla ilgili belgesellerden ve filmlerden yararlanılmalıdır. Film etkinliklerinde ders saatleri göz önünde bulundurulmalı kazanımın içeriğine uygun filmler kullanılmalıdır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2008).

Gerçek nesneler üç farklı türde karşımıza çıkmaktadır. Birincisi kesitler, canlı ve cansız varlıklara aittir ve içyapılarını incelemek amacıyla kullanılırlar. İkincisi örnekler, bitkilerin, hayvanların veya canlıları inceleme amacıyla saklanmış parçalardır. Üçüncüsü sergiler ise, bilimsel ya da tarihsel bir süreci anlatmak için bir araya getirilen orijinal eserlerdir (Gülbahar, 2008).

Gerçek nesneler, öğrenilenleri genelleme imkânı sağlar, bilgilerin kalıcılığını sağlar, her öğrencinin kendi hızına göre öğrenmesine yardım eder. Ancak gerçek eşyalar bazen sınıfa getirilemeyecek kadar büyük, gözlenemeyecek kadar küçük, satın alınamayacak kadar pahalı ya da hassas olabilirler. Bazen bir eşyanın gösterilmek istenen özelliği açık olmayabilir ve başka materyallerle daha iyi öğretilebilir. Bu durumda resim, şema, grafik gibi görsel materyallerin kullanımı öğrenme açısından daha anlamlıdır (Yalın, 2005)

2.1.2.2. Modeller ve maketler

Maketle model terimi çoğunlukla karıştırılmaktadır. Bu iki terim birbirine benzerlik göstermesine rağmen aslında farklıdırlar. Herhangi bir şeyin maketi, o şeyin genel hatlarını belirtmesi ve bir oran dâhilinde küçültülmesiyle oluşturulan bir minyatürüdür. Aslı gibi kullanılmaz. Modellerin ise aslına tıpa tıp benzemesi şart değildir. Fakat aracın kendisi gibi çalışır. Bunlar gerçek eşyaların iyi anlaşılmasını sağlamak için hazırlanmış taklitleridir (Pekgöz ve Hancılar, 1970).

Modellerin birçok çeşidi vardır. Basitleştirilmiş model, herhangi bir eşyanın anlaşılmasına engel olan ayrıntıları kaldırarak sadece işleyiş prensibi ve fonksiyonlarıyla ilgili önemli kısımları bırakmak suretiyle anlamayı kolaylaştıracak duruma getirilmesidir. Büyütülmüş model, görülmesi zor olan gerçek eşyaların daha büyük oranda yapılmasıdır. Küçültülmüş model, öğretimin yapıldığı yere getirilmesinin mümkün olmayan büyük çapta araçların modelidir. Aynı büyüklükteki modeller, gerçekte olduğu büyüklükte yapılan modellerdir. Saydam modeller, iç kısımları görülmeyen canlı veya cansız şeylerin iç kısımlarını gösteren modellerdir (Uşun, 2006).

Çok çeşitli model setleri öğretmen ve öğrenciler tarafından birleştirilir. Model setlerinin sınıfta yapımı her yaşta öğrencinin dikkatini çeker ve onları araştırmaya sevk eder. Yaptıkları birleştirmeler bilişsel ve psikomotor davranışlarını geliştirir. Modeller aynı zamanda mesleki ve teknik eğitimde yaygın olarak kullanılır. (Kaya, 2006).

Kabartma haritaları dağ, ova, vadi, yayla, göl vb. yeryüzü şekillerinin, eski tarihi anıtsal eserlerin, kentlerin alçıdan, kâğıttan modelleri maketleri olabilir. Bunları sınıfta öğrencilerde yapabilir. Bunun için öğrencilere imkân ve fırsat verilmelidir. Öğrencilerin yaptığı modeller ve maketler mutlaka sergilenmelidir (Sönmez, 1998).

2.1.2.3. Çoklu ortam setleri

Çoklu ortam seti tek bir konuyla ilgili birden fazla araç içeren öğrenme materyallerinin bileşimidir. Bu setlerde ses kasetleri, kayıtlar, hareketsiz resimler, filmler, slâytlar, haritalar, çalışma kâğıtları, şemalar, broşürler, gerçek nesneler ve modeller bulunabilir (Gözütok, 2004).

Çoklu ortamlarda pasif olarak ders dinleme yerine aktif olarak öğretim yapılır. Öğrenmenin belli başlı ilkeleri bireysel farklılıkların olması, öğrencilerin öğrenme hızlarının farklı olması ve öğrenmenin duyu organlarıyla gerçekleşmesidir. Eğiticiler bu ve buna benzer ilkelerden yola çıkarak bireylerin değişik bilgi ve kaynaklara farklı tepkiler vermelerini göz önüne alarak öğrenmeye katkı sağlayacak yeni yollar geliştirmişlerdir. Çoklu ortamlar bu ihtiyaçları karşılayacak türden sistemlerdir. Çoklu ortamlar öğrenmeyi kolaylaştırır, öğrencinin ilgisini arttırır ve öğretmene kolaylık sağlaması açısından önemlidir (Demirel; Seferoğlu ve Yağcı, 2004).

2.1.2.4. Küre

Mevsim değişiklikleri, zaman kuşakları, bölgeler, yarımküreler, enlem ve boylamlar kürelerle izah edilir. Küreler aynı zamanda deniz ve hava yollarının anlatılması için de kullanılır (Moffatt, 1957). Küre dünyanın modelini gösterir. Küre üç boyutlu bir model olduğu için öğrenciler tarafından algılanması ve kullanılması kolaydır. Öğretmenin hem kendisi küreyi çok iyi kullanmalı hem de öğrencilerin kullanması için fırsat vermelidir. Hatta öğrencinin daha iyi anlayabilmesi için günlük yaşamdaki nesnelerden yararlanabilir. Örneğin, bir bal kabağını ortadan keserek ekvatoru, kutupları gösterebilir ve öğrencilerin daha kalıcı ve somut öğrenmelerini

sağlayabilir. Kabağın uzunlama çizgilerini ise boylam olarak gösterebilir (Yanpar Şahin, 2003).

Dünyanın yüzeyini en doğru gösteren kürelerdir. Problemin nerede, ne kadar uzaklıkta ve o yerin hangi yönde olduğunu, kara ve denizlerin biçimlerini anlamak için küreden yararlanılır. Küre, haritada bulunmayan şu özelliklere sahiptir;

1. Belli iki yer arasında doğru alana dayanan uzaklık,
2. Karaların ve denizlerin doğru şekilleri,
3. Karaların ve denizlerin doğru alanları,
4. Doğru yönler (Meydan ve Akdağ, 2008: 166).

2.1.3. Basılı Gereçler

Basılı-yazılı materyal olarak bu teknolojilerin ortak özelliği, bilginin metin ağırlıklı sunulması ve çoğunlukla matbaada basılmasıdır. Bu kategorideki materyallerin başında kitap, dergi, gazete, afiş, harita ve broşür gelmektedir (Şimşek, 2009).

1848 yılında öğretim teknolojileri açısından önemli gelişmeler olmuştur. Salim Sabit Efendi öğrenimini ilerletmek için Paris'e gitmiş, döndüğünde derslerinde sıra, yazı tahtası, yerküre ve harita gibi ders aletleri kullanmıştır. Yine aynı tarihte Maarif-i Umumiye Nazırı olan Ahmet Kemal Efendi Almanya eğitim sisteminden etkilenerek rüştiyelere harita, küre gibi yeni ders araç-gereçleri getirmiştir. Böylece ilk kez modern ders araç-gereçleri kullanılmaya başlanmış ve görsel öğelerin sınıf ortamına girmesiyle öğretim somuttan soyuta kaydırılmıştır (Göktaş; Temur Gedik; Kocaman-Karoğlu ve Çağıltay, 2009).

2.1.3.1. Kitaplar

Ders kitapları ve öğretim materyalleri eğitim sistemlerinin vazgeçilmez parçalarıdır. Günümüze kadar en çok ihtiyaç duyulan eğitim öğretim materyali olmuştur. Ders kitapları dönemin müfredat programlarına göre içeriği değişse de öğretmenler ve öğrenciler için vazgeçilmezliğini korumuştur (Ulusoy, 2008).

Görsel araç-gereçler öğretmenin öğretimine ek olarak görülmesine karşın Hoban ve Zisman, görsel materyal ve araçların müfredatın ayrılmaz bir parçası olarak kullanılması gerektiği görüşünü savunmuşlardır. Yayınladıkları kitaplarında, görsel

materyallerin temel amacı olduğunu ve ders kitapları, öğretmen sunuları kadar önemli olduğunu ifade etmişlerdir (Akt: Reiser ve Ely, 2011).

Ders kitapları eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek üzere öğrencinin öğrenmesine kaynaklık eden öğretim materyallerinden biridir. Etkili bir ders kitabı öğrencide derse karşı ilgi uyandırmalıdır. Kitaplar, somut bilgilerin ağırlıklı olduğu zevkli, ilgi çekici halde olmalıdır. Özellikle ilköğretim döneminde basit, sade bir dil kullanılmasına özen gösterilmelidir (Yanpar Şahin, 2003).

Öğrenciler için belge veya buluntunun ait olduğu tarihsel dönem hakkındaki bilgiler çok önemlidir. Olayla ilgili öğrencilerin elinde birkaç tane kanıt olabilir. Boşlukları doldurmak, eldeki belgeleri değerlendirmek ve güçlü bir tarihsel metin oluşturmak için öğrencinin ders kitabındaki yorumlarla sınırlı kalmamalı bunun yanında farklı materyallerle desteklenmelidir. Bu, öğrencinin ders kitabındaki bilgileri sorgulamasına, yeni bilgiler edinmesini, ders kitabında yer verilmeyen tarihi şahsiyetlerin bakış açısını araştırmasını sağlar (MEB, 2008).

Van Meter, Yokoi ve Pressley, çoğu öğrencinin üniversitelerde ve kolejlerde ders dinlerken not aldıklarını dile getirmişlerdir. Yaptıkları çalışmada, kolejdeki öğrencilere neden not aldıklarını sordular. Öğrenciler tarafından verilen cevaplar; not almanın derse olan dikkatlerini arttırdığı, fikirler arasında bağlantıyı sağladığı ve sınıfta tekrarlanan özel noktalar hakkında bilgi verdiği şeklindedir (Aktaran: Kılıçkaya ve Çokal-Karadaş, 2009). Dunkel'e (1988) göre ise not alma, ders içeriğini hatırlamayı kolaylaştıran bir strateji olarak algılanır. Not almanın ders içeriğini akılda tutmada yararlı olduğu fikrini Crawford, Rickards, Fajen, Sullivan, Gillespie, Carrell, Mollaun, gibi araştırmacılar da desteklemektedir (Akt: Kılıçkaya ve Çokal-Karadaş, 2009).

Kaynak kitaplar, öğretilen konu hakkında daha ayrıntılı bilgi veren kitaplardır. Öğrenciler ve öğretmenler, ilgili konu hakkında araştırma yapmak için bu tür kitapları ya kendileri alır ya da kütüphaneden temin ederler (İşman, 2003). Ansiklopediler, dokümanlar ve veriler kaynak kitapları oluşturur. Öğrencinin bu kaynaklardan alınan bilgiyi analiz etmesi ve düzenlemesi istenir. Eğer yeni bir müfredat programı, ansiklopediler ya da okul kütüphanesinde çoğunlukla mevcut olmayan veriyi kullanmayı gerektirirse, böyle materyallerin programın bir parçasını oluşturması gerekir (Lewy, 1977).

Birincil kaynakların kullanılması kanıt niteliği taşır ve öğrenciler geçmişte yaşamış insanların yaşamıyla doğrudan temas kurar. Bu kaynaklar doğru kullanılırsa duygularımızı ve hayal gücümüzü geliştirir. Öğrencilerin birincil kaynak kullanmaları eleştirel düşünmelerine, sorular sormalarına, zekice çıkarımlar yapmalarına ve olayları yorumlamalarına katkı sağlamaktadır (Akbaba, 2009).

Kitaplarda bulunması gereken özellikler; metindeki konu öğrenciyi okumaya teşvik edici olmalı, bol resimli olmalı, kahramanlık ve yurt sevgisi gibi konulara yer vermeli, bilgi verme konusunda direnmemeli ve dilbilgisi bakımından kusursuz olmalıdır. Öğretime yardımcı unsurlar arasında çalışma kitapları, başvuru kitapları, öğretmen kitabı ve bibliyografyalar da yer alır (Meydan ve Akdağ, 2008).

2.1.3.2. Haritalar ve atlaslar

Haritalar sosyal derslerin daha iyi anlaşılmasını sağlayan araçlardır. Fiziki, siyasi, iklim, hava, yol, istatistik gibi birçok harita çeşidi vardır. Bunların yanında duvar, mufassal ve plan haritaları da kullanılır. Siyasi ve istatistik haritaları tarih dersi için önemlidir. Haritalar ders kitaplarında, broşür, atlas ve dergilerde bulunurlar. Bu haritalar projeksiyon yardımıyla bütün sınıfa gösterilebilir (Moffatt, 1957).

Harita, yeryüzünün ya da belli bir parçasının belli bir orana göre küçültülerek düzlem üzerine çizilen taslağıdır. Haritayı ilk, okula getiren Francke adlı bir alman eğitimcidir. Haritalar 19.yy sonlarına doğru dünyadaki bütün okullara girmiştir. Sosyal bilgiler dersinde tarih ve coğrafya konularının işlenmesinde sıkça kullanılır (Meydan ve Akdağ, 2008).

Haritaların kullanımı, önemli olaylar anlatılırken bu olayların nerede geçtiğinin öğrenciye net bir şekilde aktarılmasını sağlamakta, tarih ve coğrafya derslerini iç içe geçirmektedir. Böylece öğrenci, tarihle ilgili önemli bir olayı öğrenirken o yerin coğrafi konumu ve özellikleri hakkında da bilgi sahibi oluyor. O yerin kafasında canlanmasını sağlıyor. Öğrenciler genelde bir olayın kimler arasında geçtiğini ve tarihini biliyor ancak konumu hakkında bilgi sahibi olmuyorlar. Bu da haritaların, tarih dersinde doğru zamanda ve doğru yerde kullanımını gözler önüne sermektedir (Özkoçak, 1998).

Metinlerde verilen bilgileri görsel hale getirmek ve somutlaştırmak amacıyla tarih haritalarında sunulan veriler, grafiklerde verilen görsel bilgiler ve tarihsel

fotoğraflar, karikatürler, temsili resimler gibi farklı görsel materyaller üzerinde çalışmak metinleri kavramayı kolay hale getirecektir (MEB, 2009).

MEB. Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Daire Başkanlığının sosyal bilgiler ve sosyal bilimler derslerinde kullanılan tarihsel haritaların durumu ile ilgili yaptırdığı araştırmada şu sonuçlara varılmıştır: "sosyal bilimler derslerinde kullanılan araçların, kullanılır durumda olanların yüzdesi yeterli düzeyde değildir. Buna karşın kısmen kullanılabilir durumda olanların yüzdesi yüksektir. Kullanılır durumda olmayanların yüzdesi %14 gibi standardın üzerinde bir rakam olması dikkat çekicidir" (Şimşek, 2003, 150).

Haritaların, tüm mevcut alet ve teknikler kullanılarak hazırlanabilmesi, ilave edilebilmesi, eski haritaların güncelleştirilmesi, her seviyede kullanılması, pahalı olmaması, öğrencinin bilgiyi anlamasını ve kavramasını kolaylaştırması gibi faydaları vardır (Sarıçoban, 2006).

Harita seçerken dikkat edilecek hususlar ise; harita üzerindeki konular sade ve anlaşılır olmalı, haritanın başlığı üzerindeki bilgilere uygun olmalı, üzerindeki renkler açık ve belirli olmalı, haritadaki bilgiler kullanan kişinin düzeyine uygun olmalı ve yazılar karışık olmamalı kolayca okunabilmelidir (Meydan ve Akdağ, 2008).

Atlaslar, taşıma kolaylığı ve hafifliği nedeniyle özellikle sosyal bilgiler dersinde yararlı olabilen bir materyaldir. Atlaslar öğrenciye hem bilgi hem de kültürel öğeleri yansıtırlar. Öğretmen öğrencilerin aktif kullanımını sağlamalıdır. Öğrencilerin atlas kullanması harita kullanma becerilerini de geliştirir (Yanpar Şahin, 2003).

Atlaslar hem coğrafya hem de tarih dersinin hedef davranışlarını kazandırmada etkili bir araçtırlar. Kullanılan resimler, fotoğraflar renkli ve hedef davranışlarla ilgili olmalıdır. Örneğin; Türkiye'nin kentleri, tarihi ve turistlik yerleri, doğal güzellikleri, dağları, ovaları, denizleri, dağları, savaşları ve savaş araçları vb. ile ilgili olabilir. Tüm bu resimler albüm haline getirilebilir. İşlenen bölge ve ülkeyle ilgili önemli olaylar insan ve toplum ölçeğinde ele alınırken aynı zamanda Türkiye'nin fiziki özelliklerini, iklimini, doğal kaynaklarını ve şehirlerle olan ilişkilerini de öğrenir. Öğrenciler bu konular da atlaslardaki haritalardan yararlanmalıdır (Nalçacı ve Ercoşkun, 2005) .

2.1.3.3. Gazeteler ve dergiler

Gazeteler, güncel gelişmeler hakkında okuyucularını bilgilendirmek üzere günlük olarak yayımlanan basılı kitle iletişim araçlarıdır. Haftalık olarak da yayınlanmaktadır. Haber verme ve eğlendirme işlevleri kadar bilgilendirme ve eğitim işlevleri de önemlidir. Düzenli bir şekilde okuyan kişilerin genel kültür ve eğitim düzeylerini dikkate değer bir şekilde arttırmaktadır (Şimşek, 2009).

Gazeteler, ders ve ders kitaplarından edinilen bilginin pekiştirilmesini ve hedeflenen becerilerin kazanılmasında etkili olmaktadır. Öğrencilerin birinci elden kaynakları analiz edebilmelerine ve üst düzey düşünme de katkı sağlamaktadır. Gazeteler döneme tanıklık ettiği için birinci elden kaynaklar olarak kullanılabilir. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinin anlatıldığı derslerde o dönemin gazetelerinden günümüz Türkçesine çevrilerek öğrencilerde farklı bakış açıları oluşturulabilir. Gazeteler, öğrencilerin gözlem yapmalarına ve bilgiyi araştırmalarına ortam sağlamaktadır (Akbaba, 2009).

Gazete kupürleri, herhangi bir olayı anlatan ya da canlı-cansız varlıklara ait resimlerin gazete ve dergilerden alınarak sınıf ortamlarında eğitim amaçlı anlatılmasına katkı sağlar. Her türlü konuyla ilgili rahatlıkla kullanılabilir ve hemen hemen her yaş ve öğrenci düzeyleri için uygundur. Gazete kupürleri sayesinde çok zor olan bir kavram rahatlıkla öğrenciye öğretilebilir. Bunlarda görsellik ön plandadır (İşman, 2003).

Gazeteler, öğrencilerin gözlem yapmaları, soru sormaları, bilgiyi araştırarak gözlemlerdeki düşünceleri açıklamaları, görüşlerini tartışarak kendilerini geliştirmeleri için ortam hazırlamaktadır. Öğretmenler derslerinde gazetelerden yararlanarak öğrencilerinde katılmasını sağlamalı ve öğrencileri toplumsal yaşama hazırlayan ortamlar oluşturmalıdır (Akbaba, 2009).

Roblyer ve Edwards(2005) öğretmenlerin, öğretme-öğrenme sürecinde öğretim teknolojilerini kullanmalarının gerekliliğini beş önemli gerekçeyle açıklamıştır.

- Motivasyon
- Öğretimsel yetenekler
- Öğretmen niteliği ve verimliliği
- Bilgi çağının gerekliliği

- Öğretim yöntem ve tekniklerini desteklemek (Akt: Adıgüzel, 2010: 2).

Dergiler, güncel konulardaki ya da belirli bir çalışma alanındaki yazıları içine alan yayın organlarıdır. Magazin türü dergiler ve journal türü dergiler olmak üzere ikiye ayrılır. Birincisinde güncel konular herkesin ilgisini çekebilecek bir dille anlatılır. İkincisin de ise, bir meslek alanındaki profesyoneller için önemli olabilecek konular teknik bir dille anlatılır. Eğitim açısından bakıldığında magazin tipi dergiler genel kültüre, journal tipi dergiler ise uzmanlık bilgisine katkıda bulunur (Şimşek, 2009).

2.1.3.4. Afişler ve broşürler

Afişler, bireyi belli bir konuda aydınlatmak amacıyla büyük tek sayfaya hazırlanmış resimli ve yazılı tanıtım araçlarıdır. Ülkemizde sağlık bilimleriyle ilgili çeşitli afişler bulunmaktadır (Nalçacı ve Ercoşkun, 2005).

Afişler, yeni fikirleri teşvik etmek, yeni metotları göstermek ve motivasyon sağlamak gibi maksatlarda kullanılabilir. Mecbur kalmadıkça hazır afiş kullanılmamalıdır. Bir afişin etkinliği anlatılmak istenen fikrin açık ve seçik olmasına, kullanılan kelimelerin az ve basit olmasına, yazının kolayca okunmasına mahalli konularla ilgili olmasına bağlıdır. Afişler taşınabilir ve ihtiyaç duyulduğu kadar da çok kullanılabilir. Bu yüzden de farklı yerlerde oturan kimselere bilgi ulaştıran eğitsel bir araçtır. Mükemmel bir şekilde hazırlanan afişler, uygun yerlere konmadıkları için etkili olmamaktadır (Pekgöz ve Hancılar, 1970).

Broşürler, basılı gereçlerin içinde en küçük boyutlu olan belirli bir içeriğin önemli ve akılda kalıcı yönlerini sunan ortamlardır. Broşürler de kısa, kolay, anlaşılır ve çarpıcı sözler kullanılmaktadır. Ayrıntılardan kaçınarak herkesin anlayabileceği özlü bilgiler sunulmaktadır. Eğitim amaçlı broşürlerin çoğu ya tanıtıcı ya da toparlayıcı bir bilgi kaynağı olarak kullanılmaktadır. Tanıtıcı broşürler de bilinmesinin yararlı olacağı düşünülen bilgiler paylaşılmakta, toparlayıcı broşürler de ise genellikle ayrıntıların önceden açıklandığı içeriğin önemli öğelerinin özetlenmesidir (Şimşek, 2009).

2.1.4. Gösterim Araçları

Öğretim araçları, tebeşir ve tahtadan başlayarak günümüzde bilgisayar ve bilgisayarla ilgili teknolojilere kadar basitten karmaşığa çeşitlilik gösterir. Materyal oluşturabilmek için araçlar gereklidir. Yazı tahtası bir araçtır, üzerinde tebeşir veya

tahta kalemiyle işlem, resim, grafik, yazı vb. oluşturulduğu zaman bir ders materyali haline gelir. Öğretim materyalleri öğretmenin yerini almamakta, konuyu öğrencilerine aktarmakta öğretmenlere yardımcı olmaktadır. Materyaller öğretimi desteklemek maksadıyla kullanılır. İyi tasarlanmış materyaller eğitim sürecini zenginleştirir, bilgiyi somut hale getirerek öğrenmeyi kolaylaştırır, öğrenciyi güdüler, öğrencinin dikkatini toplar ve yaparak yaşayarak öğrenmesini sağlar (Ulusoy ve Gülüm, 2009).

Öğretmenlerin derslerinde kullanacakları materyalleri seçerken; öğrencilerin ilgi ve dikkatini artırıcı olmasına, öğretimi kolaylaştırmasına, zamandan tasarruf sağlamasına, görsel özelliklerinin olmasına, kolay kullanılması ve ekonomik olmasına dikkat etmelidir. Öğretmenlerin teknolojik araçları kullanabilecek bilgi ve beceriye sahip olmaları, öğretimi daha aktif, zevkli ve ilgi çekici hale getirir (Büyükkasap; Samancı; Dumludağ; Sağlam; Türk ve Hatunoğlu, 2002).

2.1.4.1. Tahta

Ucuz ve kolay bulunuşundan dolayı tarih boyunca ve hala etkili bir şekilde kullanılan araçtır. Tahta, konunun ana hatlarını öğrenciye vermede, yeni bir terimi açıklamada, bir sürecin basamaklarını sıralamada, soru ve cevapları yazmada, önerileri sıralamada, ödevleri yazmada, grup projelerinin planlanmasında, somut ve soyut görsel sembolleri iletişim ve öğretim aracı olarak sunmada kullanılır (Bilge, 2005).

Yazı tahtası, geleneksel sınıf ortamında en yaygın kullanılan eğitim aracıdır. Bilinçli kullanıldığı takdirde oldukça etkilidir. Öğretim konusuyla ilgili yazıların yazılması, anahtar kavramların belirtilmesi, şekil ve şemaların çizilmesi işlevsel olarak yazı tahtasında verilebilir (Karaağaçlı, 2004).

Tahtanın eğitim öğretim sırasında bir materyal olarak düşünülüp kullanılması gerekmektedir. Bu sayede öğretimde daha etkili olacaktır. Gerektiğinde renkli tebeşirlerle vurgular yapılmalıdır. Tahta düzenli kullanılmalı verilmek istenen bilgi tahtanın üst kısmından başlayarak kademe kademe doldurularak inilmelidir. Verilen bilginin iyi anlaşılması için alt, üst, yanlar ve aralarda uygun boşluklar bırakılmalıdır. Her zaman temiz ve düzenli kullanıma hazır bulundurulmalıdır (Şimşek, 2007).

Yazı tahtasının yanı sıra sınıflarda kumaş kaplı tahta en çok kullanılan araçlar arasındadır. Bir büyük karton ya da aynı büyüklükteki bir tahta üzerine pazen veya tüylü bir kumaş geçirilerek yapılır. Kara (yazı) tahtanın yanında uygun bir yere konulabilir.

Son yıllarda kara tahta ve pazen tahtanın yanı sıra manyetik tahta veya mıknatıslı tahta sınıflarda kullanılmaya başlanmıştır. Kullanılacak resim, yazı ve grafiklerin arkasına mıknatıs takılır ve bu şekilde öğretim ortamında kullanılır (Halis, 2002).

Bülten tahtaları, hem sınıf içi hem de sınıf dışında genel duyuru için kullanılan araçlardır. Bülten tahtasında öğrencilerin öğrendikleri anlayabilecekleri şekilde resimli ve kısa öyküler, şiirler, bulmacalar, atasözleri ve karikatürler bulunur. Böylece öğrencilerin ders dışında da ilgisini çekmekte ve öğrencileri sürekli güdülemekdir (Demirel ve diğerleri, 2004).

Bülten tahtası üç ana amaca hizmet etmektedir. Birincisi, bülten tahtaları okullarda çoğunlukla sınıfı ve okulu dekore etmek için kullanılmaktadır. Bu da kullanıldığı ortama bir canlılık getirmektedir. İkincisi, öğrencileri motive etmektedir. Öğrenci çalışmalarını diğer öğrencilere göstermek sınıf hayatında büyük önem taşımaktadır. Böylece öğrenci çalışmaları pekiştirildiği için ileride daha iyi olmasına yol açacaktır. Üçüncü ise, yeni konuların bülten tahtalarında sunulması öğretmeye hizmet etmektedir. Derslerin özetlerinin bülten tahtalarında sunulabilmesi zamandan tasarrufu sağlayacaktır (Halis, 2002).

Elektronik tahtalar yazı yazmak için kullanılan araçlardır. Bu tahta üzerine yazılan yazılar elektronik olarak silinebilir ve çıktısı alınabilir. Bu yüzden öğrencilerin not almalarına gerek yoktur. Öğretmen tahtaya yazdığı yazıları çoğaltarak öğrencilere verebilir. Böylece, öğrencilerin derse karşı olan ilgilerini yoğunlaştırabilir.(İşman, 2003)

2.1.4.2. Bülten panosu

Bir kartonun, tahtanın ya da beyaz köpüğün kumaş kaplanması sonucu elde edilen tahtalardır. Bu tahtaların üzeri pazen ya da çuha ile kaplıdır. Bu tahtalar hazırlanırken açık ve pastel kumaşlar tercih edilmelidir. Kumaş tahtalar üzerine resim ve grafikler yapıştırılarak kullanılır. Kumaş tahtalar hem ucuz hem de kullanışlı öğretim aracıdır. Öğretmenin kendiside kolaylıkla yapabilir. Her yaştaki öğrenciler için uygun bir araçtır (Uşun, 2006).

Herhangi bir derste kullanılması öngörülen eğitim araçlarının okulda bulunmaması doğal karşılanabilir. Bu durunda öğretmenin, öğretim materyallerini hazırlayabilecek bilişsel, duyuşsal ve fiziksel donanıma sahip olması gerekir. Bu

nedenle de öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme dersinin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu ders sayesinde öğretmen adayları dersi zevkli hale getirmeyi, soyut kaldığı için öğrenilmesi zor olan noktaları öğrenmenin materyallerden yararlanarak mümkün olacağını öğrenmektedirler (Karataş ve Yapıcı, 2006).

2.1.4.3. Çevirmeli yaprak

Metal ya da plastik ayaklar üzerine yerleştirilmiş bir dosya tahtasına çok sayıda kâğıdın üstten birleştirilerek asıldığı bir gösterim aracıdır. Bu araca döner levha ya da flipchart da denilmektedir. Bu araçlar özellikle işletmelerdeki eğitim çalışmalarında yaygın kullanılmaktadır. Küçük küme çalışmaları sırasında da çevirmeli yapraklardan sıkça yararlanıldığı görülmektedir. Çevirmeli yapraklar üzerindeki bilgiler önceden hazırlanabileceği gibi eğitim sırasında da hazırlanabilmektedir. (Şimşek, 2009)

Görselliğin ön planda olduğu bu levhalar etkili bir şekilde kullanılırsa öğretimde zor olan kavramlar rahatlıkla öğretilebilir. Bu levhalar öğretmen tarafından yapılabilir. Aynı zamanda çeşitli firmalardan ya da Milli Eğitim Bakanlığından temin edilebilir. Bu levha farklı eğitim ortamlarında kullanılabilir. Fakat Türk eğitim sisteminde döner levhalar yaygın olarak kullanılmamaktadır (İşman, 2003).

2.1.5. Yansıtma Sistemleri

Öğretim süreci olabildiğine geniş öğrenci yelpazesine ulaşmalıdır. Bu geniş öğrenci yelpazesine ulaşmak, öğrenciler arası bireysel farklılıkların göz önünde bulundurulmasına bağlıdır. Gardner'e göre bireysel farklılıklar bireylerin yedi zekâ yapısıyla ilgilidir ve eğitsel ortamda var olan zekâ türünü anlamak gerekir. Öğretim araçlarıyla sınıfın donatılması ve kalıcı öğrenmenin sağlanması açısından öğretim ortamlarının iyi tasarlanması gerekir. Sıraların yerleşim düzenleri, sayıları, tepegöz, bilgisayar, projeksiyon makinesi, televizyon, panolar, yazı tahtası, sınıfı aydınlatma, ısıtma düzeni öğrenme açısından büyük öneme sahiptir (Gelişli, 2007).

Osmanlı döneminde, batı pedagojisinin temellerine dayanan eğitim anlayışının Türkiye'de yerleşmesinde büyük etkisi olan Satı Bey, ilk kez projeksiyonu cihazını İstanbul Darülmuallimi'nde kullanmıştır. 1700'lerin sonunda başlayan öğretim teknolojisi alanındaki çağdaşlaşma günümüzde de halen devam etmektedir (Göktaş ve diğerleri, 2009).

Görsel yansıtıcı araçlar, görüntünün büyütülerek perdeye yansıtılması mantığını temel alan araçlardır. Güçlü bir ışık, saydam filmler (tepegöz saydamları, slâyt filmleri ve film şeritleri) den geçerken buradaki görüntü bir dizi mercek aracılığı ile büyüyerek yansıtıcı bir yüzey üzerine düşer. Bu sistemle çalışan görsel öğretim araçlarından biriside tepegözdür (Koşar, 2002).

2.1.5.1. Tepegöz

Tepegöz projektörleri metin, çizim, grafik ve resim gibi önceden saydam bir materyal üzerine renkli ya da siyah-beyaz olarak hazırlanmış bilgilerin ekrana büyütülerek yansıtılması için ya da ders sırasında doğrudan üzerine yazılıp çizilerek ve gerektiğinde silinerek saydam bir yazı tahtası gibi kullanılabilen çok yönlü bir araçtır. 25x25cm boyutlarına kadar olan saydam resim ve çizimlerin perdeye yansıtılarak gösterilmesini sağlar. Tepegöz yardımıyla karmaşık şekil ve konuları basit ve renkli olarak anlatmak mümkün olmaktadır (Halis, 2004).

Tepegöz son yıllara kadar çok sık kullanılan bir öğretim materyali iken, teknolojik gelişmelerle birlikte bilgisayar kullanımının artması tepegöz kullanımının gerilemesine yol açmıştır. Tepegöz sınıfın ön tarafında bulunur ve kullanımı basittir. Tepegözle kullanılacak gereçler, öğretmen ve öğrenciler tarafından kolaylıkla hazırlanabilir. Öğretilecek konulara uygun olarak hazırlanmış hazır asetat gereçleri satın alınarak da zamandan tasarruf etmek mümkündür (Meydan ve Akdağ, 2008).

Asetat hazırlamak titiz bir çalışma ister. Asetatın üzerindeki yazılar büyük punto ile yazılmalı, ana noktalar altı çizilerek belli edilmelidir. Bir sayfa üzerinde çok fazla bilgi yer almamalıdır. Asetatlar, geniş öğrenci gruplarında kullanılır. Yazılı materyallerin aksine asetatların kullanılabilmesi için tepegöze ihtiyaç vardır. Asetatların öğretim ortamına sağladığı en önemli katkı, asetat kullanımında öğretmenin etkili ve aktif olmasıdır. Günümüzde asetatlar genelde bilgisayarlardan yararlanarak hazırlanmaktadır (Halis, 2002).

Tepegöz saydamlarının dersten önce hazırlanması birden fazla kullanılması hazırlayan kişinin zamandan tasarruf etmesini sağlar. Ders esnasında yazılıp silinebildiği için yazı tahtası gibi kullanılabilir. Kullanıldığı yerin karartılmasına gerek olmadığı için öğrencilere kolaylıkla not tutma olanağı sağlar. Öğretmenin yüzünün öğrencilere dönük olması göz iletişimini sağlar. Tepegözle ders işlenmesi öğrencinin

daha da ilgisini çeker. Ardışık materyaller kullanılarak konunun basitten karmaşığa doğru verilmesini sağlar (Koşar, 2002).

Tepegözün sınırlılıkları ise, uygun bir biçimde yerleştirme olmadığında izleyicilerin görmesini engelleyebilir. Bireysel çalışmalar için uygun değildir. Resim, çizim, metin gibi bilgileri anında yansıtmak mümkün değildir. Öğretmen veya öğrencinin bu tür bilgileri önceden asetat üzerine hazırlaması gerekir. Sunuyu yapan kişinin genellikle asetat üzerindeki bilgiye bağlı kalması tepegözü sıkıcı bir eğitim aracı durumuna getirebilir (Halis, 2004).

2.1.5.2. Slâyt projektörü ve slâytlar

35 mm.lik slâyt projektörü yaygın olarak kullanılan ve tepegözle benzer özellikler gösteren bir araçtır. Tepegözden önemli bir farkı slâyt projektörle renkli imgelerin kullanılmasıdır. Konuşmacı kendi slâytlarını hazırlayabilir ya da piyasadan hazır slâytlar kullanabilir. Belli konuları kaplayan slâytlar son yıllarda sıklıkla kullanılmaktadır (Vural, 2004).

Slâyt projektörleri slâyt yükleme biçimlerine göre kızaklı veya tamburlu olarak değişmektedir. Slâytlar, görüntüye aktarma biçimlerine göre ise mekanik ve kumandalı olarak sınıflandırılır. Mekanik modellerde sunucu makineye yakın durarak sunu yapmak zorundadır. Uzaktan kumandalı makinelerin sunumunda ise, sunucu yakın bir yerde durarak ya da öğrenciler içerisinde dolaşarak sunum yapabilir. Böylece de öğretmen öğrencilerle yüz yüze bir iletişimi devam ettirir (Sarıtaş, 2007).

Slaytlar genelde, bilgileri sürekli açıklamak, görsel efekt sunmak ve öğrencinin görebileceği şeylere ilişkin ekonomik ve gerçekçi görsel sunumlar yapmak için hazırlanır. Slâytların kolay saklanması ve taşınması, bilgisayar aracılığıyla yüksek kalitede sunulması, öğretmenin önemli konuları işaret etmesine olanak sağlaması, çoğaltılabilmesi gibi faydaları vardır. Ancak, slâytların etkili bir şekilde yansıtılmasında karartma işleminin kontrol edilmesi gerekir. Bazıları ortamın çok iyi karartılmasını gerektirdiğinden öğrencilerin not almasını engeller. Bu durum da slâytların kullanımında sorun oluşturur (Kaya, 2005).

2.1.5.3. Opak projektör (Episkop)

Opak projektör, şeffaf olmayan materyalleri bir ekrana yansıtmaya yarayan araçtır. Opak projeksiyonu saydam olmayan materyalleri büyütüp bir perdeye yansıtır. Geniş kullanım alanına sahiptir. Opak projektöründe, materyale çok güçlü bir ışık yukarıya doğru bir aynaya yansıtılır. Bu aynadan da görüntü mercekler aracılığıyla bir ekrana yansıtılır. Görüntünün kalitesi, tepegöz, slâyt ve film şeritlerinin yansıtılmalarında elde edilen görüntüye göre daha az net ve daha az etkilidir. Buna karşın birçok materyalin kullanılmasına olanak sağlamaktadır (Seferoğlu, 2006) .

Episkop da kullanılan materyaller arasında özellikle kitap sayfaları, gazete kupürleri, karikatürler, resimler, fotoğraflar, çizimler başta gelmektedir. Episkop, kolay bulunan materyalleri yansıtarak bunlar hakkında açıklamalar yapmaya ortam sağlamaktadır. Ayrıca yansıtılan materyal üzerindeki görsel öğeleri büyüterek tahtaya çizilmesine olanak sağlar (Şimşek, 2009).

2.1.5.4. Video projektör

Video projektörü bir bilgisayara bağlandığında, bilgisayar ekranında her ne görüntüleniyorsa bu projektör aracılığıyla bir ekrana yansıtılır. Günümüzde bu projektörlerin hem boyutları küçülmekte hem de fiyatları düşmektedir. Bu yüzden de iş ve eğitim alanlarında kullanımı hızla yaygınlaşmaktadır (Kaya, 2005: 264).

Bu teknoloji daha çok Powerpoint sunularında kullanılmaktadır. Video projektörün kullanımında olumlu sonuçlar alabilmek için ekranların sözel sunumu destekleyecek şekilde hazırlanması gerekir. Bunu yaparken de aşırı süslemelere gidilmemesi, yazıların görsel öğelerle desteklenmesi, metinde tümüyle büyük harf kullanılmaması, sözcüklerin uygun büyüklükte yazılması gibi kurallara dikkat edilmelidir (Şimşek, 2009).

2.2. Öğretimde Kullanılan İşitsel Araç-Gereçler

1970 yılı UNESCO "Eğitim Teknoloji Komisyonu" raporunda teknolojinin eğitimde kullanımının meydana getireceği, şu şekilde ifade edilmektedir (Akt: Karataş; Yapıcı, 2006: 313)

1. Eğitimde verimi arttırmak,

2. Öğretime bilimsel bir temel kazandırmak,
3. Öğretimi bireyselleştirmek,
4. Öğretimi daha etkili yapmak,
5. Öğrenmeye hız kazandırmak,
6. Eğitimde fırsat eşitliğini yaygınlaştırmak.

İşitsel araç-gereçler özellikle sesin kaydedilmesi ve işlenebilmesine olanak veren araçların gelişmesine bağlı olarak eğitim ortamında kullanılmıştır. İşitsel ortamlar genelde kitle eğitiminde kullanılmaktadır. Geçmişte daha fazla kullanılan bu ortamlar günümüzde azalmıştır. Bu teknolojiler yerini mikro-işlemcili sayısal ses teknolojilerine bırakmıştır (Şimşek, 2009).

2.2.1. Teyp (Kasetçalar) ve Ses Bantları

İşitsel araçlar içerisinde öğretim etkinliklerinde en yaygın kullanılan araçlardan birisidir. Teyp, üzeri demir oksit kristalleriyle kaplı plastik veya saydam şeritlerin üzerindeki seslerin dinlenmesine olanak sağlayan işitsel bir öğretim aracıdır. Bant veya şeritlere her türlü ses teyp aracı ile kayıt edilip, sonradan istenildiği zaman ve yerde amaca uygun kullanılabilir. Kaydedilmiş seslerin istenmeyen kısımları silinebilir, düzeltilebilir veya tamamen silinip üzerine kayıt yapılabilir (Sarıtaş, 2007, 98).

Teyplerle, erişilmesi mümkün olmayan kişi, olgu ve olayların sesleri kaydedilerek korunmakta ve bu sesler derslere getirilip öğrencilere dinlettirilebilir. Böylece teyp sınıf içi ve dışı arasında köprü vazifesi görmektedir. Ses kasetleri, öğretmen ve öğrenci için hazırlanması en kolay olan öğretim materyalleri arasındadır. Özellikle dil eğitiminde ses kasetleri en etkili materyallerdendir. Ayrıca okul öncesi dönemde, okuma-yazma bilmeyen çocuklar ve fiziksel yetersizlikleri yüzünden okuyamayan çocukların eğitiminde, ses kasetlerinin önemi büyüktür (Halis, 2004).

Teyp ve ses bantlarının kullanımının ve temin edilmesinin kolay olması, önceden dinlenip prova edilmesi, tekrar tekrar dinleme ve geriye dönüş imkânı olması, erişilmesi zor olan kişilerin sesleri kaydedilip sınıf ortamına getirilme imkânının olması, dil gelişimine yardımcı olması gibi yararları vardır. Ancak dikkatli kullanma ve bakım istemesi, kaydedilen seslerin tekrar dinlenmesinin zaman alıcı olması, kayıt edilen sesler gerçeklerini yansıtmakta yanıltıcı olabilmesi ve sadece ses olarak tek yönlü yararlanılan bir eğitim aracı olması dezavantajlarını oluşturmaktadır (Sarıtaş, 2007).

2.2.2. Radyo

Radyo, insanların duyu organlarını etkileyen bir araçtır. Radyoda müzik, haber, aktüel, spor gibi programlar yapılarak milyonlarca insana aynı anda hitap edilmektedir. Yayınlanan bu programlarla insanlar eğlenmekte ve eğitilmektedir. Radyo, eğitim öğretim amaçlı olarak üç farklı biçimde kullanılabilir. Birincisi, radyo yönetmenleri müfredat programlarına uygun olarak okullar için gerekli eğitim programları hazırlayabilir. İkincisi, öğretmenler öğrencilere radyoda yayınlanan eğitim programlarının yayın saatlerini vererek öğrencilere dinlemelerini söyleyebilir. Üçüncüsü ise, öğretmenler kendi radyo eğitim programlarını hazırlayabilir (İşman, 2003).

Radyonun kullanımının kolay ve ucuz olması, radyo programlarının olay ve olguları büyük insan kitlelerine aynı anda verilmesini sağlaması, insanlar ve diğer ülkeler hakkında belirsiz olan tutum ve inançları değiştirebilmesi gibi faydaları vardır. Sınırlılıkları ise öğretimde belirlenen hedef ve davranışları radyo programlarının tam olarak verememesi, yalnız kulağı etkilediği için hazırlanmasının zor olması, radyo programlarında zamandan dolayı konularla ilgili yeterince örnek verilememesi ve ortam üzerinde öğrenci denetiminin söz konusu olmamasıdır (Uşun, 2006).

2.2.3. Pikap ve Plaklar

Pikap ve plaklar müzik dinlemeye yarayan eski araçlardır. Günümüzde de halen pikap ve plaklar kullanılmaktadır. Plaklar üzerlerinde sarmal girintiler olan ve bu girintilerde ses titreşimi izlerinin bulunduğu plastik disketlerdir. Plaklara alınmış olan sesleri okuyan ve bu sesleri hoparlörler aracılığıyla kullanıcıya ileten alete de pikap denir. Plaklar hoparlör, amplikatör, döner tab, plağı döndüren motor olmak üzere dört ana sistem üzerine kurulmuştur. Günümüzde pikap ve plak üretimi, eski teknoloji olduğu için durmak üzeredir. Bunların yerine yeni teknolojiler çıkmıştır (İşman, 2003).

2.3. Öğretimde Kullanılan Görsel-İşitsel Araçlar

1920 ve 1930'larda teknolojik ilerlemelerin sonucu kullanılan materyaller, salt görsellikten çıkıp, görsel-işitsel materyal ve araçlara doğru kaymaya başlamıştır. 1963'de Southern California Üniversitesinden James Finn'in ısrarıyla "Ulusal Eğitim

Birliğinin Görsel İşitsel Öğretim Bölümü" tarafından "Tanım ve Terminoloji Komisyonu" oluşturulmuştur. Bu komisyondan çıkan ilk resmi tanım ise;

> *"Eğitim teori ve uygulamalarının bir kolu olan görsel işitsel iletişim, öğrenme sürecinde etkin olan iletilerin tasarım ve iletimiyle ilgilidir. Görsel işitsel iletişimin üstlendiği yükümlülükler; (a) herhangi bir amaçla öğrenme sürecinde işe koşulabilecek resimli ve resimsiz iletilerin görece güçlü ve güçsüz yönlerini incelemek, (b) bir eğitim ortamında araç ve birey tarafından iletinin sistemleştirilmesi ve yapısallaştırılması. Bu yükümlülükler öğretim sistemlerinin tümünde ve her aşamasında planlama, üretme, seçme, yönetme ve uygulamayı içerir. Görsel işitsel iletişimin pratik hedefi; öğrencinin tüm potansiyelini geliştirmeye katkı sağlayabilecek her türlü iletişim yöntem ve ortamlarında etkin olarak yararlanmaktır."* (Reiser ve Ely, 2011: 18-19)

Görsel öğretim materyallerinin ses ve animasyonla görüntülenmesi sonucu daha kalıcı bir öğrenme meydana gelmektedir. Öğrenciler, öğrenmenin % 83'ü görme, % 11'i işitme, % 3,5'i koklama, % 1,5'i dokunma, % 1'i tatma ile sağlamaktadır. Daha önemlisi işitilenin % 20-25'i, görüp işitilenin % 60-65'i hatırlanmaktadır (Düzgün, 2000).

Yeni teknolojilerin benimsenmesinde ve uygulanmasında, eğitim kurumlarını teknolojik olanaklarla donatmak kadar yönetici ve öğretmenlerin yetiştirilmesi de önemlidir. Öğretmenin teknoloji kullanımıyla ilgili bilgiyi alması onun sürekli teknoloji öğrenimini gerektirmektedir. Bu süreçte hizmet öncesi eğitim ve hizmeti içi eğitim olmak üzere iki aşamada gerçekleşebilir. Hizmet öncesi eğitimde öğretmenleri mesleğe hazırlayan fakültelerin programlarında teknolojiyle ilgili dersler olmalıdır. Bu derslerde kullanılan teknolojiler öğretmen adaylarına bir model oluşturmaktadır (Akpınar, 2003)

2.3.1. Televizyon-Video/ DVD/ VCD

Televizyon, eşya olay ve olguların bir ekranda çok boyutlu, sesli, siyah-beyaz ya da renkli görüntüler halinde gözlenmesini sağlayan araçtır. Televizyonda canlı yayın, filmle yayın, videoteyple yayın ve kapalı devre yayınları olmak üzere dört çeşit yayın yapılabilir. Televizyondan eğitim amacıyla bu yayınların tümünden farklı şekilde yararlanılabilir. Video da hareketli resimlerin televizyon ekranından gösterilmesidir. Görsel işitsel araçlardan birisi olan video, televizyon teknolojisinin gelişmesiyle ortaya çıkmış ve televizyonla bütünleşen bir araçtır. Görüntü, hareket ve kayıt ünitelerinden oluşur (Sarıtaş, 2007).

Video kullanımının dersi zevkli ve eğlenceli bir hale getirmesi, öğrencilerin sıkılmasını engellemesi, görme- işitme yoluyla öğrenmenin hızlı verimli ve daha kalıcı olmasını sağlaması, geçmişteki insanların yaşamları, kültürleri ve değer yargıları hakkında bilgi vererek bu konular hakkında öğrencinin yorum yapmasını sağlaması, öğrencinin kitaptan okuduğu bir konuyu ilave olarak bir de görmesi sonucunda daha iyi özümseme yapması gibi faydaları vardır (Özkoçak, 1998).

VCD hem bilgi deposu hem de iyi bir gösteri aracıdır. Gerçek hayatın sınıfta en iyi şekilde sergilenmesini sağlar. VCD filmlerinde pek çok mesaj bulunabilir. Ancak öğretmen film seçerken amaçlanan hedefi, öğrencinin seviyesini ve ilgisini göz önünde bulundurmalıdır. Sınıf içinde VCD'nin sesi tüm öğrencilerin duyacağı şekilde iyi ayarlanmalıdır. Filmin içeriği belirlenen hedeflere uygun olmalıdır (Halis, 2002).

Televizyon, ilgi çekici bir öğrenmeye teşvik etmesi, geniş halk kitlelerine çabuk ulaşabilmesi, öğretmenlere yeni öğretim yöntemlerini izleme olanağı sağlaması, sınıf öğretmeninin yükünü hafifletmesi ve hem kulağa hem de göze hitap etmesi gibi faydaları vardır. Buna karşın televizyon tek yönlü bir iletişim aracıdır. Öğrenci seviyesine uygun TV programı bulmak zordur. Öğretmen TV programları boyunca istediği yerde durup gerekli açıklamaları yapamayabilir. Bilgilerin güncellenmesi zordur. Çünkü bilgi değişince programların tekrardan yenilenmesi gerekir (Uşun, 2006).

2.3.2. Dijital Fotoğraf Makinesi

Fotoğraf makineleriyle çekilen fotoğraflar kolaylıkla bilgisayar ve televizyonlara aktarılabilir. Kaydedilen fotoğrafları anında görme imkânı olduğundan kötü olan fotoğraf çekimleri silinebilir. Kaydedilen görüntü bilgisayarda işlenerek ders materyali olarak öğrencilere sunulabilir. Hem küçük olmaları hem de fotoğraf çekme, video ve ses kaydetme gibi özelliklerinden dolayı dijital fotoğraf makineleri oldukça yaygınlaşmıştır. Çözünürlükleri çok yüksek olması son dönemde çalışması yapılan Orhun Yazıtlarının okunmasında önemli katkısı olmuştur (Topal, 2008).

2.3.3. Bilgisayar

Bilgisayar 20. yy.'ın ortalarından itibaren kullanılmaya başlanmıştır. 1980'li yıllarda kişisel bilgisayarların hayatınıza girmesiyle bilgisayar kullanımı hız kazanmıştır. Her alanda yoğun olarak kullanıldığı gibi eğitim öğretiminde vazgeçilmez bir aracı haline gelmiştir. Gün geçtikçe öğretmenler ve öğrenciler daha iyi bilgisayar

okur-yazarı olmakta ve bilgisayardan daha etkin yararlanmaktadırlar. Günümüzde bilgisayarlar daha çok bir kelime işlemci, bir sunu hazırlama ve sunma aracı, internet uygulamalarını gerçekleştirmek amacı ile kullanılmaktadır (Şentürk, 2007).

Bilgisayarların ilk kullanım amacı, askeri hizmetler ya da bazı hükümet daireleri gibi önemli yerlerde kullanılmasıydı. Kişisel bilgisayarların keşfedilmesinden sonra banka sistemi, ziraat ve eğitim gibi tüm alanlara yayıldı. Bilgisayarın çok aşırı kullanımına rağmen ancak 1985'in sonlarında eğitim ve bilimde etkili bir şekilde kullanılmaya başlanmıştı. Ayrıca bilgisayarlar telekomünikasyon, video disk ve televizyon gibi çoğu kitle iletişim araçlarını içermekteydi (Türkmen, 2001).

Bilgisayarın okullara girmesiyle birlikte eğitim programlarında nasıl yer alması gerektiği konusu gündeme gelmiştir. Bilgisayarların eğitimde ilk kullanımı 1950'li yılların sonlarına rastlamaktadır. O günlerde özellikle muhasebe, maaş ödemeleri ve öğrenci kayıtları bilgisayar kullanılarak tutulmaya başlanmıştır. Eğitim amaçlı ise 1960'lı yıllarda kullanılmış ve bilgisayar temelli öğretim programlarının geliştirilmesi çalışmaları başlatılmıştır. Bilgisayar teknolojisi 1980'lerden itibaren ve internet 1990'lardan itibaren eğitim alanına bir araç olarak girmiştir (Sünbül, 2004).

Ari ve Beyhan "*Çocukların okul öncesi dönemde bilgisayar kullanabilme becerilerine sahip olduklarını ve bundan dolayı da bilgisayar destekli öğrenmenin bu yıllarda başlaması gerektiğini belirtmektedir*" (Akt: Cin, 2003:400). Çocukların Bilgisayar Destekli Öğretim ortamında etkin bir şekilde yararlanabilmesi için öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Sınıfta bazı öğrenciler bilgisayar kullanmasını bilmeyebilir. Bu durumda öğretmen ek programlarla bilgisayar kullanımını öğrencilere öğretmesi gerekir. Öğretmen, bilgisayar ve bilgisayarın eğitimdeki kullanımı hakkında yeterli bilgi ve beceriye sahip olması gerekmektedir (Cin, 2003).

Dursun, öğretmenlerin bilgisayar destekli öğretime ilişkin yeterlilikleri ve eğitim ihtiyaçlarının saptanması konulu araştırmasında, "*Öğretmenlerin % 32,4'ünün bilgisayar kullanma konusunda kendilerini yeterli görmedikleri, % 70'inin süreli hizmeti içi eğitim kurslarına katılmaları gerektiğini düşündüklerini ortaya koymuş*tur " (Akt: Ulaş ve Ozan, 2010: 65). Akdeniz ve Alev yaptıkları araştırma sonucunda "*Öğretmenlerin hizmet öncesi dönemde bilgisayarla ilgili dersler almalarına rağmen*

mesleki hayatlarında bilgisayar destekli uygulama yapamadıkları bunun nedenini de aldıkları derslerin yeterli olmamasından kaynaklandığını belirtmişlerdir" (Akt: Ulaş ve Ozan, 2010: 65)

Yıldırım'ın yaptığı çalışma sonucunda "*Öğretmenlerin % 30.24'ünün derslerde görsel ve işitsel araç kullanmadıkları ortaya çıkmış, % 57.71'inin ise kısmen kullandıkları tespit edilmiştir*" (Akt: Kazu ve Yeşilyurt, 2008: 178). Roschelle ve diğerlerinin yaptıkları çalışmada "*Bilgisayar teknolojilerinin öğrencilerin öğrenmesinde etkili olduğu, eleştirel düşünme, analiz etme, bilimsel araştırma becerilerinin gelişmesine yardımcı olduğu, güvenilir bilgiye ulaştırdığı ve işbirlikli öğrenme fırsatları sunduğu ortaya çıkmıştır*" (Akt: Kazu ve Yeşilyurt, 2008: 179).

İşman'a göre, öğretmenlerimiz öğrenmeyi güdüleyen ve arttıran eğitim teknolojilerini eğitim-öğretim ortamlarında yeteri kadar kullanmıyorlar. (Akt: Karataş ve Yapıcı, 2006). Eğitim-Bir-Sen tarafından Türkiye genelinde yapılan bir araştırma da öğretmenlerin % 59,9'u derslerde ihtiyaç duyulan araç-gereçleri elde edemediklerini söylemişlerdir. Ergül'e göre bunun sebebi öğretmenlerinin gerekli araç-gereçleri ihmal etmeleri, bu konuda tecrübelerinin olmaması ve araç-gereçlerdeki yetersizliktir (Akt: Karataş ve Yapıcı, 2006).

Bilgisayar destekli öğrenme; öğrencinin motivasyonunu arttırması, öğrencinin bilimsel düşünme becerisini geliştirmesi, ağ sayesinde grup çalışma aktivitelerini desteklemesi, bireysel öğrenme becerilerini geliştirmesi, öğrencilere yanlışları kolaylıkla değiştirme fırsatı sunması, öğrencileri araştırma yapmaya zorlaması ve bireyin kendi güvenini arttırması gibi faydalar sağlar (Sarıçoban, 2006).

Bilgisayar destekli öğretimin; öğrencilerin arkadaşları ve öğretmenleriyle olan etkileşimi azaltması, okul yöneticilerinin ve öğretmenle bilgisayar destekli öğretim için gerekli donanım ve yazılımı seçmesi ve elde etmesinin pahalı olması, bilgisayar destekli öğretim ortamında donanım ve yazılımların sürekli güncelleşmesi gerektiği ve sonucunun zaman alıcı olması, teknolojik gelişmelere bağlı olarak donanım ve yazılımlar sürekli gelişmektedir. Öğretmenlerin bu gelişmeleri takip etmelerinin zor olabilmesi gibi sınırlılıkları vardır (Cin, 2003).

2.3.4. İnternet

İnternet, dünyadaki bilgisayarların birbirine bağlanmasını sağlayan, bilgisayarlar ve kablo bağlantılarından oluşan global ağdır. İnternetin kökleri soğuk savaş yıllarında ABD'nin yaptırdığı bir araştırmaya dayanmaktadır. Nükleer savaş sırasında pek çok bilgisayar zarar görmüş ve haberleşmeyi sağlamak için ARPANET denilen küçük bir ağ denenmiştir. Kaliforniya Üniversitesi de bu sistemi geliştirmiş ve böylece herkesin kullanımına açılmıştır. Türkiye ise internete 1993'ten beri bağlıdır. Ülke içinde kendi omurgaları olan iki kuruluş vardır. Akademik amaçlı çalışmalar da ULAKBİM, ticari amaçlı bağlantılar da TTNET faaliyetlerini sürdürmektedir (Sünbül, 2004).

İnternetin dört iletişim özelliği bulunmaktadır. Birincisi, internet herkese açık bir iletişim sistemidir. Belli bir kişiye, şirkete ya da devlet kurumuna bağlı değildir. İnternet kullanılırken telif hakları göz önünde bulundurulmalıdır. İkincisi, çok kültürlülüktür. Bireyler, internet sayesinde dünyanın farklı bölgelerinde yaşayanlarla arkadaşlık edebilir ve onların kültürleri hakkında bilgi sahibi olabilirler. Üçüncüsü, her amaç için rahatlıkla kullanılabilir olmasıdır. Dördüncüsü, psikolojik olarak insanları rahatlatabilir. İnternet kullanıcıları rahatlıkla düşüncelerini dışa vurabilir (İşman, 2003).

Teknolojik gelişmeler toplumsal yaşamın her alanında değişmelere neden olmaktadır. Bu değişimler eğitimin yapı ve işlevlerini de etkilemiştir. Birçok toplumsal sistem eğitim kurumlarının teknolojiyi kullanabilen bireyler yetiştirmesini beklemektedir. Eğitim sistemi de aynı işlevi öğretmenlerden beklemektedir. Bu durumda öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının yeni teknolojiye ilişkin bilgi ve beceriler kazanması gerekmektedir (Akpınar,2005)

Öğrencilerin tümü bilgi teknolojilerinin birer kullanıcısı olmalıdırlar. Bunun gerçekleşmesi, eğitimde yeni ve etkin bir ortam sağlamanın yanı sıra pedagojik açıdan da yeni bir öğrenim süreci geliştirecektir. Böylece öğretmen ve öğrenci arasında daha sıkı bir bağ kurulacak, öğrenciyi gelecekte başarıya götürecek bireysel kimliğini geliştirecektir (Kıncal, 2002).

İnternet, bireylere bilgileri karşılıklı paylaşma ortamı ve diğer kullanıcılarla fikirlerini tartışma olanağı sunar. Öğrencilere, bu ağ üzerinde arama ve araştırma yapma becerileri kazandırır. İnternet öğrencileri, çalışmaya istekli bireyler olarak kendi bilgi kümelerini kendileri oluştururlar. İnternet ile insanlar çeşitli konulardaki hobilerini

geliştirmek amacıyla fıkra, müzik, oyun, spor, çevre, din, tarih, siyaset, santraç vb. konularda bilgi paylaşımı ve sohbet yapabilmektedir (Sünbül, 2004).

Teknoloji kullanarak eğitimde verimliliği arttırma yönünde Uluslar arası Eğitimde Teknoloji Dergisi ISTE' nin belirlediği bazı standartlar arasında şunlar bulunmaktadır: (Akt: Akpınar, 2005)

a. Öğretmenler yaşam boyu öğrenim için teknolojik kaynakları kullanmalıdırlar.
b. Öğretmenler profesyonel teknolojik uygulamaları değerlendirmeli ve bunları öğrenmeyi desteklemek için kullanmalıdırlar.
c. Öğretmen eğitimde verimliliği arttırmak için teknolojiye başvurmalıdırlar
d. Öğretmenler, öğrenmeyi arttırmak için kendi meslektaşları, veliler, toplumsal ve akademik kurumlar ile iletişim ve işbirliği yapmada teknolojiyi kullanmalıdırlar.

İnternetin, gereğinden fazla bilgi yüklü olması ve zaman alması, belli bir düzeyde bilgisayar bilgisi ve teknik beceri gerektirmesi, aile yaşantısını olumsuz etkilemesi, kırsal bilgelerden internete girebilme sorunlarının söz konusu olabilmesi, sözel olmayan ipuçları eksikliği ile iletişim sorunlarına yol açabilmesi ve aktif öğrenmeyi desteklemesine karşın televizyonda olduğu gibi pasif olarak izlemeye neden olabilmesi gibi sınırlılıkları vardır (Uşun, 2006).

2.4. Öğretimde Materyal Kullanımının Yeri ve Önemi

a) Çoklu öğrenme ortamı sağlar.
b) Öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olurlar.
c) Öğrencinin dikkatini çekerler.
d) Bilginin hatırlanmasını kolaylaştırırlar
e) Soyut şeyleri somutlaştırırlar (Yalın, 2004)
f) Zamandan tasarruf sağlarlar.
g) İçeriği basitleştirerek anlaşılmalarını kolaylaştırırlar.
h) Tekrar tekrar kullanılabilirler.
I) Güvenli gözlem yapma imkânı sağlarlar (Yeşiltaş, 2009).

2.5. Öğretim Materyalinin Seçimini Etkileyen Faktörler

a) Öğretmen kullanılan yöntem ve tekniğe uygun materyal seçmelidir.

b) Öğrenci özellikleri materyal seçimini etkilemektedir. Yaş grubu düştükçe kullanılan materyal sade olmalı ve yazıdan çok resim, çizim ve şekillere yer verilmelidir.

c) Öğretim ortamları; sınıfın büyüklüğü, aydınlatılmasının kontrol altında tutulabilmesi, donanımı, sıraların dizilişi materyal seçimini etkilemektedir.

d) Materyal seçimi kadar onun geliştirilip etkili bir şekilde kullanımı da önemlidir. Bu nedenle öğretmenler materyal kullanımı konusunda istekli olmalı ve bu konuda kendilerini geliştirmelidirler (Avcı, 2007).

2.6. Öğretim Materyali Hazırlamada Dikkat Edilecek Unsurlar

a) Öğretim materyali basit, sade ve anlaşılır olmalıdır.

b) Öğretim materyali dersin hedef ve kazanımlarına uygun seçilmeli ve hazırlanmalıdır.

c) Öğretim materyali, dersin konusunu oluşturan bütün bilgilerle değil, önemli ve özet bilgilerle donatılmalıdır.

d) Kullanılacak görsel özellikler materyalin önemli noktalarını vurgulamak amacıyla kullanılmalı, aşırı kullanımından kaçınılmalıdır.

e) Öğretim materyalinde kullanılan yazılı metinler**,** görsel-işitsel öğeler öğrencinin pedagojik özelliklerine uygun olmalıdır (Yanpar, 2005).

f) Materyal, öğrenciye alıştırma uygulama imkânı sağlamalıdır.

g) Materyal, mümkün olduğunca gerçek hayatı yansıtmalıdır.

h) Öğretim materyali, her öğrencinin erişimine ve kullanımına açık olmalıdır.

I) Zaman içinde tekrar kullanılacak materyaller dayanıklı hazırlanmalıdır.

i) Materyal, anlamlılık ilkesi, kapalılık ilkesi, derinlik ilkesi, basitlik ilkesi gibi eğitim ve davranış bilimlerinin temel verilerine uygun olmalıdır (Halis, 2002).

2.7. Öğretimde Materyal Kullanımının Yararları

a) Sınıfa getirilmesi imkânsız veya zor olan olay, olgu ve nesnelere kolay ulaşım sağlayarak, bunların sınıfta sergilenmesini sağlarlar.

b) Eğitimde kullanılan teknolojiler sayesinde öğrencilerin yanlış ve eksik bilgi edinmeleri daha aza indirgenebilir.

c) Araç-gereçlerle öğrencilerin konulara daha etkin katılması sağlanır.

d) Öğrenmeyi daha da bireyselleştirerek bireyi gruba bağlı olmaktan kurtarırlar.

e) Çok sayıda duyu organına hitap ettikleri için öğrencinin dikkatini çeker, öğrenmenin daha kolay oluşmasını sağlarlar (Alim ve Dumlu, 2007).

f) Öğretimi öğrenciler için ilginç hale getirir.

g) Öğretimi çeşitlendirir ve öğrencilerin dersi daha iyi anlamasını sağlar

h) Soyut konuları somutlaştırarak kalıcılığı sağlar.

I) Eğitimin niteliğini arttırır ve zaman tasarrufu sağlar.

i) Hatırlamayı kolaylaştırır ve öğrenme kaynaklarını çoğaltır.

k) Öğretmenin görevlerini kolaylaştırır (Taşkaya ve Bal, 2010).

2.8. İlgili Çalışmalar

Bu bölümde, konuyla ilgili olarak yapılan araştırmalar, alanla ilgili literatür taranarak ele alınmış ve yapılan çalışmalar özetlenerek verilmiştir.

Ulusoy ve Gülüm (2009) "Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih ve Coğrafya Konuları İşlenirken Öğretmenlerin Materyal Kullanma Durumları" adlı çalışmalarında, tarih ve coğrafya konuları işlenirken öğretmenlerin materyal kullanımı ve materyallere erişebilme durumları değerlendirilerek; materyal kullanımı konusunda öğretmenlerin istekli olduğu, ancak gerek materyal bulma konusunda eksiklikler olması, bilgi teknoloji sınıflarının yetersizliği, zaman ve maddi olanakların sınırlılığı gibi gerekçelerle materyal kullanma konusunda tam olarak istenilen düzeyde olmaması ve öğretmenlerin gerek tarih gerekse coğrafya derslerinde en çok kullandıkları materyallerin harita, fotoğraf ve resim olduğu görülmektedir.

Ulaş ve Ozan (2010) "Sınıf Öğretmenlerinin Eğitim Teknolojileri Açısından Yeterlilik Düzeyi" isimli çalışmalarında, ilköğretim sınıf öğretmenlerinin sınıf içerisindeki öğrenme-öğretme faaliyetlerinde eğitim teknolojilerini kullanım düzeylerini belirlemektir. Sınıf öğretmenlerinin eğitim-öğretim faaliyetlerinde eğitim teknolojilerini kullanımlarında cinsiyete, yaşa, mesleki kıdeme, eğitim durumlarına, görev yaptıkları kurumun türüne ve sınıflarındaki öğrenci sayılarına göre aralarında önemli farklar bulunmuştur.

Kazu ve Yeşilyurt (2008) "Öğretmenlerin Öğretim Araç-Gereçlerini Kullanım Amaçları" betimsel çalışmalarında, ilköğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin öğretim araç ve gereçlerini kullanım amaçlarını kendi görüşlerine dayalı olarak tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Öğrencilere daha fazla bilgi ve beceri kazandırma, derslerin verimini artırma, işlenmesini daha zevkli hale getirme, renklilik ve değişiklik katma, motivasyon ve dikkatini artırma, kalıcı öğrenmelerine yardımcı olma öğretmenlerin öğretim araç-gereçlerini kullanma amaçları arasında yer almıştır. Ancak öğrencilerin problem çözme, eleştirel düşünmenin öğretmenlerin amaçları arasında yer almadığı sonucuna varılmıştır.

Büyükkasap, Samancı, Dumludağ, Sağlam, Türk ve Hatunoğlu (2002) "İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersini Okutan Öğretmenlerin Teknolojik Araç-Gereçlerle İlgili Görüşleri" isimli çalışmalarında, öğretmenlerin teknolojik araç-gereçlerle ilgili görüşlerini araştırmışlardır. Bu çalışmada, öğretmenlerin yarısından fazlasının okullarındaki teknolojik araç-gereçleri yeterli buldukları, derslerinde daha çok kullanmasını bildikleri görsel araçları tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Şimşek (2003) "Tarih Öğretiminde Görsel Materyal Kullanımı" adlı çalışmasında, tarih öğretiminde iki boyutlu materyallerin kullanımı konusu ele alınmış, öğretim materyallerinin öğretim sürecine katkılarından bahsedilmiş, tarih öğretiminde daha önceden yapılmış genel bir materyal sınıflamasına değinilmiş, çalışmanın asıl kısmını tarih öğretiminde iki boyutlu görsel materyal ve özelde resim-fotoğraf ikilisiyle, haritanın kullanımı üzerine zihinsel kriterler, teknik ve modeller oluşturmuştur.

Adıgüzel (2010) "İlköğretim Okullarında Öğretim Teknolojilerinin Durumu ve Sınıf Öğretmenlerinin Bu Teknolojilerini Kullanma Düzeyleri" adlı anket ve görüşme tekniğinin kullanıldığı çalışmasında, okulların öğretim teknolojileri açısından donanım

durumlarını, öğretim teknolojilerini kullanmayı engelleyen faktörleri belirlemektir. Bulgular sınıf öğretmenlerinin okullarda en çok yazılı ve basılı gereçleri, en az ise görsel işitsel araçları kullandıklarını göstermiş, okullardaki mevcut öğretim teknolojilerinin öğretmenler tarafından kullanılma düzeylerinin yetersiz olduğu ve bu konuda öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmesi gerektiği önerilmiştir.

Akpınar (2003) "Öğretmenlerin Yeni Bilgi Teknolojileri Kullanımında Yükseköğretim Etkisi: İstanbul Okulları Örneği" adlı anket çalışmasında okulöncesi, ilk ve orta öğretim kurumlarında hizmet veren öğretmenlerin okul etkinliklerinde teknolojik olanaklardan ne derece yararlandıklarını ve bu konuda aldıkları yükseköğretimin ne denli etkili olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Buna göre, farklı fakültelerden mezun öğretmenlerin sınıftaki öğretim etkinlikleri dışında kalan eğitim amacıyla yapmakta olduğu işlerde bilgisayar kullanım dereceleri arasında anlamlı bir fark görülmüştür.

Gökkaya ve Yeşilbursa'nın (2009) "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihi Yerlerin Kullanımının Akademik Başarıya Etkisi" adlı çalışmasında, sosyal bilgiler dersinde "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu" ünitesinin geleneksel yöntemle işlenişiyle, tarihi yerleri kullanarak yapılan öğretime göre işlenişi arasında öğrencilerin akademik başarılarını etkileme ve bilgilerin kalıcılığını sağlama bakımından anlamlı bir fark olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır. Daha çok duyu organına hitap eden öğrenci merkezli öğretimi temel alan tarihi yerlerle öğretim yönteminin, geleneksel öğretim yöntemine oranla daha başarılı olduğu anlaşılmıştır.

Gelişli (2007) "Öğretim Teknolojisi Kullanımı Açısından Bir Öğretim Kurumunun Değerlendirilmesi: Red Cedar İlköğretim Okulu" adlı workshop çalışmasında, Amerika'daki okulun fiziki donanım, derslik ve benzeri öğretim alanları, kullanılan öğretim teknolojilerinin Ardahan ilinde görevli sınıf öğretmenleri tarafından değerlendirilmesi amaçlanmış sonucunda öğretmenlerin çoğunluğu okuldaki fiziksel özellikler ve araç-gereç yoğunluğundan dolayı başlangıçta olumsuz tepki göstermesine rağmen özellikle öğretmen ve araç-gereç desteği sağlanırsa benzer okulun Türkiye'de de uygulanabileceği ortaya çıkmıştır.

Bahar, İçli ve Gülaçtı (2010) "Ortaöğretim Öğretmenlerinin Bilgisayar ve İnternet Tutumlarının İncelenmesi (Erzincan Örneği)" adlı çalışmalarında, görev yapan

ortaöğretim öğretmenlerinin bilgisayar ve internete yönelik tutumlarının cinsiyet, branş, kıdem durumu, kişisel bilgisayarlara sahip olma bakımından değişip değişmediğini belirlemektir. Öğretmenlerin kıdem durumu, branş, mezun olunan yükseköğretim kurumu ve evde internet bağlantısı olma durumuna göre puanlarının farklı olduğu bulunmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın tasarım modeli, çalışma evreni ve örneklem, araştırmada kullanılan veri toplama aracı ve verilerin analizinde kullanılan yöntemler hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Tasarım Modeli

Bu araştırmada nitel bir yaklaşım benimsenmiştir. Nitel araştırma; "*gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir*" (Yıldırım ve Şimşek, 2008, 39). Desen olarak eylem araştırması benimsenmiştir. Araştırmada öğretmen görüşlerini ortaya koyabilmek için görüşme yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmada görüşme, temel veri toplama araçlarındandır. Görüşme yöntemi insanların gerçekliğe ilişkin algılarına, anlamlarına, tanımlamalarına ve gerçeği inşa edişlerine vakıf olmanın iyi bir yoludur (Punch, 2005).

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Erzurum il merkezinde görev yapan tarih öğretmenleri oluşturmaktadır. Bu evrenden tesadüfî (seçkisiz) olarak seçilmiş 30 tarih öğretmeni ise araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Örneklemi oluşturan 30 tarih öğretmeninin 25'i erkek, 5'i ise bayandır.

3.3. Araştırmanın Veri Toplama Aracı

Araştırmanın veri toplama aracı olarak tarih öğretmenlerinin araç-gereçlerle ilgili fikrini ortaya koymak için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Gerek araştırmanın kuramsal kısmının gerekse görüşme sorularının hazırlanması için ilgili literatür taranmıştır. Hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formunun pilot çalışması 2011 Şubat ayında yapılmıştır. Bu pilot çalışmadan sonra görüşme formunda gerekli değişiklikler yapılmış ve forma son şekli verilmiştir. Görüşmeler ise 2011 Nisan ayında gerçekleştirilmiştir. Araştırma sırasında öğrenci seviyesi ve teknolojik yeterlilik gibi değişkenler göz önüne alınarak bütün okul türlerinden öğretmenlerle görüşülmeye gayret edilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırma sonucunda elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Bilindiği gibi "*içerik analizi teknikleri bir söylemi anlamada ve yorumlamada öznel etkenlerden kurtulmayı sağlamak amacını taşımaktadır. Dolayısıyla içerik analizi, mesajda bireyi görünmeden etkileyen öğelerin belirlenmesine yönelik "ikinci bir okuma*"dır. (Bilgin, 2006, 1). Veriler araştırmacı tarafından incelendikten sonra kategoriler ve kodlar oluşturulmuştur. Verilerin sunumunda tablolar hazırlanmış ve ilgili görüşler frekans ve yüzdeleri ile birlikte sunulmuştur. Verilerin sunumunda öğretmen görüşlerinden aynen alıntılar yapılarak faydalanılmıştır. Alıntılarda öğretmenin gerçek ismi yerine takma isimler kullanılmıştır. Öğretmenlerin yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan bazı sorularla ilgili birden fazla görüş belirtmelerinden dolayı, hazırlanan tablolarda frekans ve yüzde değerlerinin bazıları öğretmen sayısını değil, o soruyla ilgili öğretmen görüşlerinin sayısını ifade etmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, araştırmaya dâhil edilen öğretmenlerin, yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorulara vermiş oldukları cevaplar yüzde ve frekanslarıyla analiz edilerek tablolar halinde aşağıda sunulmuştur.

4.1. Bulgular

4.1.1. Tarih Öğretmenlerinin Lisans ve Hizmet İçi Eğitiminde, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Derslerini Alma Durumları ve Bu eğitimlerin Katkılarıyla İlgili Görüşleri.

Görüşme yapılan 30 tarih öğretmenine, öncelikle lisans eğitimleri sırasında bilgisayar ve öğretim teknolojileri dersleriyle ilgili olarak herhangi bir eğitim alıp almadıkları sorulmuş ve elde edilen bulgular, frekans ve yüzdeleri ile aşağıda tablo 4.1.1'de verilmiştir.

Tablo 4.1.1.1

Tarih Öğretmenlerinin Lisans Eğitimindeki Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Alma Durumları.

Görüşler	**f**	**%**
Her iki dersi de almadım	17	57
Sadece bilgisayar dersini aldım	7	23
Sadece öğretim teknolojileri dersini aldım	3	10
Her iki dersi de aldım	3	10
Toplam	30	100

Tablo 4.1.1.1'de görüldüğü gibi, görüşme yapılan tarih öğretmenlerinden 17'si lisans eğitimleri sırasında bilgisayar ve öğretim teknolojileriyle ilgili herhangi bir eğitim almadıklarını belirtirken, 7 öğretmen lisans eğitimleri sırasında sadece bilgisayar dersini ve 3 öğretmen ise sadece öğretim teknolojileri dersini aldıklarını belirtmişlerdir. 3 öğretmen ise lisans eğitiminde hem bilgisayar hem de öğretim teknolojileri dersini aldıklarını ifade etmişlerdir. Lisans eğitimleri sırasında, bilgisayar ve öğretim teknolojileri dersi ile ilgili eğitim aldıklarını belirten öğretmenlere lisans eğitimleri sırasında aldıkları bu eğitim hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Öğretmenler içinden gerek sadece bilgisayar dersi alan 7 tarih öğretmeni gerekse sadece öğretim teknolojileri dersi alan 3 tarih öğretmeni aldıkları eğitimin basit olduğundan dolayı yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Her iki dersi alan öğretmenlerde aynı ifadede bulunmuşlardır.

Lisans eğitimleri sırasında bilgisayar ve öğretim teknolojileri ile ilgili herhangi bir eğitim almayan 17 tarih öğretmeninden bir tanesi dönemlerinde bu derslerin yaygın olmadığını ifade etmiş, 3 tarih öğretmeni ise dönemlerinde bilgisayar ve öğretim teknolojileri derslerinin olmadığını belirtmiştir. Bu dersleri alan 13 tarih öğretmenine aldıkları eğitimin yeterli olup olmadığı sorulmuş ve elde edilen bulgular frekans ve yüzdeleri ile tablo 4.1.1.2'de gösterilmiştir.

Tablo 4.1.1.2

Tarih Öğretmenlerinin Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Dersleriyle İlgili Aldıkları Eğitimin Yeterlilik Düzeyiyle İlgili Görüşleri

Görüşler	**f**	%
Kısmen yeterli görüyorum	*9*	69
Yeterli görüyorum	2	15
Yeterli görmüyorum	2	15
Toplam	13	*100*

Tablodan da anlaşılacağı üzere Lisans eğitiminde, bilgisayar ve öğretim teknolojileri dersini alan 13 tarih öğretmeninden 9'u aldıkları eğitimin kısmen yeterli olduğunu, 2 tarih öğretmeni aldıkları eğitimi yeterli bulduklarını, 2 tarih öğretmeni ise aldıkları eğitimi yeterli görmediklerini belirtmişlerdir. Aldığı eğitimin kısmen yeterli olduğunu düşünen **Zafer** öğretmen "*Lisans eğitimim sırasında aldığım bilgisayar dersinde basit işlemler gördüm. Daha önce bilgisayar konusunda tecrübem olmadığı için aldığım eğitimin fazla yararını görmedim ve kendi çabalarımla bilgisayarda olan eksikliğimi giderdim"* demiştir. **Alpan** öğretmen de benzer şekilde, "*Aldığım eğitim kendi dönemimde yetersizdi ve kendi çabalarımla bilgisayarı öğrendim"* diye belirtmiştir. **Zühre** öğretmen ise "*Lisans Eğitiminde dersler daha yeniydi ve benim son senemdi. Dersleri basit olarak gördüm. Bilgisayarı çalıştığım dönem öğrendim"* diye ifade etmiştir. Benzer şekilde **Ahmet** öğretmen "*Biz eğitim teknolojilerinin tarihçesini gördük, bu açıdan faydasını gördüm"* diye ifade etmiştir. **Ayhan** öğretmen ise "*Lisans dönemimde aldığım bilgisayar eğitimini yeterli görüyorum"* demiştir. Bu görüşlerde olmayan **Ali** öğretmen "*Lisans dönemimde aldığım bilgisayar ve öğretim teknolojileri dersi yeterli olmadı"* demiştir. Bu görüşlere bakıldığında lisans döneminde alınan bilgisayar ve öğretim teknolojileri dersinin istenilen başarıyı tam olarak sağlamadığı söylenebilir.

Tablo 4.1.1.3

Tarih Öğretmenlerinin Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileriyle İlgili Hizmet İçi Eğitim Alma Durumlarıyla İlgili Görüşleri

Görüşler	**f**	**%**
Sadece bilgisayar aldım	17	57
Her iki dersi de almadım	10	33
Her iki dersi de aldım	3	10
Toplam	30	100

Tablo 4.1.1.3'den anlaşılacağı üzere, bilgisayar ve öğretim teknolojileriyle ilgili olarak hizmet içi eğitim alıp almadıklarıyla ilgili, tarih öğretmenleriyle yapılan görüşmede 17'si sadece bilgisayar aldıklarını ifade etmiş, 10 tarih öğretmeni de

bilgisayar ve öğretim teknolojileriyle ilgili hizmet içi eğitimi almadıklarını belirtmişlerdir. Bu 10 tarih öğretmenine bilgisayar ve öğretim teknolojileriyle ilgili hizmet içi eğitimi almak istemeleriyle ilgili görüşleri sorulmuş ve 10 tarih öğretmeni de bilgisayar ve öğretim teknolojisiyle ilgili hizmet içi eğitim almak istediklerini belirtmişlerdir.

Tarih öğretmenlerine bilgisayar ve öğretim teknolojileriyle ilgili aldıkları hizmet içi eğitimin ne gibi faydalar sağladığı sorulmuş ve elde edilen bulgular frekans ve yüzdeleri ile aşağıda tablo 4.1.1.4'de gösterilmiştir.

Tablo 4.1.1.4

Tarih Öğretmenlerinin Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileriyle İlgili Almış Oldukları Eğitimin Faydaları Hakkındaki Görüşleri

Görüşler	**f**	**%**
Olumlu Görüşler		
Kişisel işlerde faydasını görme	9	41
Bilgisayar kullanmasını öğrenme	5	23
Derslerin materyal ve yöntem açısından verimli işlenmesinde faydasını görme	4	18
İdari çalışmalarda faydasını görme	1	4
Olumsuz Görüşler		
Yetersiz bir eğitim olmasından dolayı yararını görmeme	3	14
Toplam	22	100

Tarih öğretmenlerinin bilgisayar ve öğretim teknolojileriyle ilgili almış oldukları hizmet içi eğitimin kendilerine, öncelikle kişisel işlerde fayda sağladığı 4.1.1.4'deki tabloda görülmektedir. Aynı görüşte olan **Murat** öğretmen "*Aldığım bilgisayar eğitimiyle, tezimi yazmam gibi akademik çalışmalarımda büyük faydasını gördüm"* demiştir. Benzer görüşte olan **Zühre** öğretmen ise "*Teknolojiyi kullanmak öğretmen için yük değil onun işini daha da kolaylaştırıyor ve bilgisayarla ilgili almış olduğum eğitimi kullandıkça daha da çok faydasını gördüm"* demiştir. **Merve** öğretmen ise "*Aldığım hizmet içi eğitim sayesinde herhangi bir bilgiye ulaşmada problem*

yaşamadım" demiştir. **Ahmet** öğretmen ise "*Basit programlar kullanmayı az çok öğrendim ve notlarımı kolaylıkla bilgisayara girebiliyorum"* diye belirtmiştir.

Bilgisayar kullanmasını öğrendim görüşü, öğretmenler tarafından en çok ifade edilen ikinci görüş olmuştur. Bu görüşü belirten **Ebru** öğretmen "*Bilgisayarla ilgili hizmet içi eğitim aldım ve bilgisayar kullanmasını öğrendim"* demiştir. Benzer düşüncede olan **Mert** öğretmen ise "*Hizmet içi eğitim alarak en azından bilgisayarı tanımayı ve bilgisayar programlarını kullanmayı öğrendim"* diye ifade etmiştir.

Derslerin materyal ve yöntem açısından verimli işlenmesinde faydalı olduğu görüşü, öğretmenler tarafından en çok ifade edilen üçüncü görüştür. Benzer şekilde düşünen **Arda** öğretmen "*Materyal geliştirme ile ilgili aldığım hizmet içi eğitimde birçok materyali çok yönlü kullanmayı ve basit bir kartondan bile materyal yapmayı öğrendim"* demiştir. **Levent** öğretmen ise "*Teknolojiyi kullanabilmemiz materyal açısından bize kolaylık sağladı ve en azından doküman hazırlama, slâyt hazırlama gibi görsel olarak dersin izlenmesini sağlayacak deneyimler kazandım"* demiştir. Benzer düşüncedeki **Efe** öğretmen " *Artık öğretmen merkezli eğitim yok öğrenci merkezli eğitim var. Bu nedenle de aldığım eğitimin öğretim tekniklerini öğretmesi açısından faydasını gördüm"* demiştir.

Tarih öğretmenlerinin aldıkları eğitimle ilgili, idari çalışmalarda faydasını görme görüşü sadece bir öğretmen tarafından dile getirilmiştir. Bu görüşte olan **Murat** öğretmen "*Bilgisayar biliyor olmam resmi yazışmaların daha hızlı bir şekilde yapılmasını sağladı"* demiştir.

Yeterli bir eğitim olmadığı için fazla yararını görmedim görüşü, tarih öğretmenleri tarafından dile getirilen olumsuz bir görüştür. Bu düşünceyi savunan **Alperen** öğretmen "*Basit bir eğitim olduğu için pek fazla faydasını görmedim ve kendi çabalarımla öğrendim"* demiştir. Benzer düşüncedeki **Metehan** öğretmen ise, *"Kurs sırasında sürekli pratik yapılmadığı için fazla faydasını görmedim. Kurs sonrasında pratik yaparak öğrendim"* diye ifade etmiştir. Bilgisayar ve öğretim teknolojileriyle ilgili hizmet içi eğitim almayan 10 tarih öğretmenine bu alanlara yönelik hizmet içi eğitimden beklentilerinin ne olduğu sorulmuş ve elde edilen bulgular frekans ve yüzdeleri ile aşağıda tablo 4.1.1.5'de gösterilmiştir.

Tablo 4.1.1.5

Bilgisayar ve öt-mt alanlarına yönelik hizmet içi eğitim almak isteyenlerin bu alanlara yönelik hizmet içi eğitimden beklentileri ile ilgili görüşleri

Görüşler	**f**	**%**
Genel olarak bilgisayar ve projeksiyon makinesini kullanmada tecrübe kazanma	5	41
Word sayfası ve Powerpoint hazırlama ve derslerde kullanımında kolaylık sağlama	3	25
Dersi daha verimli yürütebilme	2	17
Genel olarak materyal hazırlama ve kullanmada tecrübe kazanma	2	17
Toplam	12	100

Tablo 4.1.1.5'de görüleceği üzere, bilgisayar ve öt-mt alanlarına yönelik hizmet içi eğitim almak isteyen 10 tarih öğretmeni, hizmet içi eğitimden beklentileri konusunda 12 görüş bildirmişlerdir. Hizmet içi eğitim beklentileri ile ilgili öğretmenler tarafından en sık dile getirilen, bilgisayar ve projeksiyon makinesi kullanmada tecrübe kazanma olmuştur. Örneğin **Zafer** öğretmen "*Derslerde Word dosyasının kullanımını ve sunum için projeksiyon makinesinin kullanımını öğrenebilirdim."* demiştir. Benzer görüşte olan **Alpan** öğretmen ise "*Hizmet içi eğitimde bilgisayar eğitimi alsaydım, derslerde daha aktif bilgisayar kullanabilirdim"* demiştir. Ancak aynı öğretmen "*her kursta faydalı olmuyor"* diye görüş belirtmiştir. Benzer görüşteki **Turgay** öğretmen "*Bilgisayar ve öt-mt ile ilgili hizmet içi eğitim alsaydım tecrübe kazanırdım ve aldığım eğitim kullanım kolaylığı ve erişim kolaylığı sağlardı"* diye ifade etmiştir. **Tarık** öğretmen ise "*Teknik materyalleri kullanmayı öğrenirdim ve bu da görsel sunularda öğrenciye büyük katkılar sağlardı"* demiştir. **Eren** öğretmen de "*Teknolojinin kullanılması görselliğe yansıdığından öğrenci üzerinde kalıcı olduğuna ve öğrenciyi pekiştirdiğine inanıyorum"* demiştir.

Genel olarak bilgisayar ve projeksiyon makinesi kullanmada tecrübe kazanma, 10 tarih öğretmeni tarafından en çok ifade edilen ikinci görüştür. Bu görüşü belirten **Fatih** öğretmen "*Özellikle Powerpoint'i öğrenmek ve sunumlarda kullanmak isterdim"*

demiştir. Aynı görüşte olan **Zafer** öğretmen ise “ *Derslerde Powerpoint sunusunda bana kolaylık sağlardı”* demiştir.

Diğer bir görüş ise dersin daha verimli yürütülmesidir. Bu görüşte olan **Nur Elif** öğretmen “*Farklı materyaller kullanabilseydim dersi anlatırken öğrenci için daha verimli olurdu”* demiştir. Benzer görüşteki **Şeref** öğretmen ise “*Hizmet içi eğitimde bilgisayar ya da öt-mt eğitimi alsaydım derste öğrenim daha da kolaylaşırdı”* diye ifade etmiştir.

Tablo 4.1.1.6

Tarih Öğretmenlerinin Bilgisayar Kullanmasını Bilme Düzeyleri İle İlgili Görüşleri

Görüşler	**f**	**%**
Orta düzeyde	17	57
İyi düzeyde	13	43
Toplam	30	100

Tablo 4.1.1.6’da görüleceği üzere görüşme yapılan tarih öğretmenlerine bilgisayar kullanma düzeyleri sorulmuş ve elde edilen bulgularda 17 tarih öğretmeninin orta düzeyde bilgisayar kullandığı, 13 tarih öğretmenin ise iyi düzeyde bilgisayar kullandığı görülmüştür. Eğitim-Bir-Sen’in yaptığı araştırmada öğretmenlerin % 84’ünün bilgisayar kullanmayı bildikleri ileri sürmektedirler (Aktaran: Karataş ve Yapıcı: 314-315). Bu bulgular, çalışmada elde edilen bulguları destekler niteliktedir.

4.1.2. Tarih Öğretmenlerinin Derslerde Kullanmaktan Zevk Aldıkları ve Kendilerini Yeterli Hissettikleri Araç-Gereçler Hakkındaki Görüşleri

Görüşme yapılan 30 tarih öğretmenine derslerde kullanmaktan zevk aldıkları araç-gereçler ile ilgili sorular sorulmuş ve elde edilen bulgular tablo 4.1.2.1’de frekans ve yüzdeleri ile gösterilmiştir.

Tablo 4.1.2.1

Tarih Öğretmenlerinin Derslerde Kullanmaktan Zevk Aldıkları Araç-Gereçlerle İlgili Görüşleri

Görüşler	**f**	**%**
Bilgisayar ve Projeksiyon (Slâyt, Film, Belgesel)	27	36
Harita	22	30
Resim, Fotoğraf, Grafik	5	7
Kaynak ve Yardımcı Kitaplar	5	7
Ders Kitabı	3	4
Tepegöz	3	4
Tahta	3	4
Gazete ve Dergi	3	4
Birinci Elden Kaynak (ferman, berat) Örnekleri	2	3
Gerçek Nesne (para)	1	1
Toplam	74	100

Tablo 4.1.2.1'den de anlaşılacağı üzere, görüşme yapılan tarih öğretmenlerinin derslerde kullanmaktan zevk aldıkları materyaller arasında en sık kullanılanın, bilgisayar ve projeksiyon olduğu görülmüştür. Bu görüşte olan **Alpan** öğretmen "*Derslerimde belgesel kullanıyorum. Bu da öğrencilerim için çok faydalı oluyor ve yazılıda iyi dönütler alıyorum"* demiştir. **Levent** öğretmen ise "*Derslerimde görsellik ön plana çıktığı için projeksiyon kullanıyorum bu da öğrencilerimin dikkatini çekiyor"* diye ifade etmiştir. Benzer görüşteki **Turgay** öğretmen "*Öğretimde yardımcı olduğu için derslerimde bilgisayar ve projeksiyon kullanmaya önem veriyorum"* demiştir.

Elde edilen bulgularda tarih öğretmenlerinin derslerde zevk alarak kullandıkları materyaller arasında harita ikinci sıradadır. **Zafer** öğretmen "*Harita kullanmak çok hoşuma gidiyor ve haritasız derse girdiğim zaman eksiklik hissediyorum"* demiştir. Benzer görüşü benimseyen **Mert** öğretmen ise "*Derste anlatacağım konuyu kolaylaştırması açısından harita kullanmaktan zevk alıyorum"* demiştir. **Meriç** öğretmen "*Öğrenciyi motive ettiğinden dolayı harita kullanmayı seviyorum"* demiştir.

Benzer görüşteki **Fatih** öğretmen "*Derslerde harita kullanmayı çok seviyorum. Dersi monotonluktan kurtarıyor ve öğrencinin dersten zevk almasını sağlıyor"* demiştir.

Tarih öğretmenlerinin derslerde zevk alarak kullandıkları materyaller arasında üçüncü sırada resim, fotoğraf ve grafik çıkmıştır. Bu düşünceyi benimseyenlerden **Alper** öğretmen "*Derslerimde soyut bilgileri somut bilgilere dönüştürdüğü için grafik kullanıyorum"* demiştir. Benzer görüşteki **Şeref** öğretmen ise "*Derste görselliği ön plana çıkardığı ve öğrenciyi etkilediği için derslerinde resim ve fotoğrafı kullanmaktan hoşlanıyorum"* demiştir. Aynı düşüncede olan **Mert** öğretmen "*Görerek öğrenme gerçekleşiyor ve öğrenci zevk ve ilgiyle dersi takip ediyor. Çin Seddi'ni anlattığımda sadece dinliyor ama resim gösterdiğimde konuyu daha iyi kavrıyor, yorumluyor. Böylece de derse daha fazla ilgi duyuyor"* diyerek görüşünü ifade etmiştir.

Elde edilen bulgularda tarih öğretmenlerinin derslerde zevkle kullandıkları materyaller arasında kaynak ve yardımcı kitaplar dördüncü sırada çıkmıştır. Bu düşüncedeki **Alpan** öğretmen "*Ek bilgi konusunda bizi geliştirecek alternatif kitapları derslerde kullanmanın yararlı olduğuna inanıyorum"* demiştir. Benzer görüşteki **Çağatay** öğretmen ise " *Konuyu görselleştirmesi ve öğrenciye farklı bilgiler vermesi açısından yardımcı kitaplar kullanıyorum"* demiştir.

Tarih öğretmenlerinin derslerde zevkle kullandığı materyaller arasında ders kitapları, tepegöz, tahta, gazete, birinci elden kaynak ve gerçek nesne de vardır. **Şeref** öğretmen "*Yeni ders kitaplarının ufak tefek hataları olsa da iyi hazırlanmış ve öğrencinin dikkatini çekiyor"* demiştir. Benzer görüşteki **Efe** öğretmen " *Mesleğinin ilk yıllarında konuyu desteklemek ve konuyu daha iyi kavratmak için tepegöz kullanıyordum"* diye ifade etmiştir. Aynı görüşteki **Fatih** öğretmen de "*Dersi öğrenciye daha iyi kavrattığı için derslerde tepegöz kullanmaktan zevk alıyorum"* demiştir. Bu görüşe katılmayan **Ayhan** öğretmen ise "*Daha eski bir teknoloji olduğu için tepegöz kullanmıyorum. Onun yerine daha gelişmiş ve yeni teknolojik araç-gereç kullanıyorum"* diye görüşünü bildirmiştir. Aynı görüşü destekleyenlerden biri olan **Alperen** öğretmen de "*Tepegözün devri geçtiği için derslerde kullanmıyorum"* demiştir. Aynı öğretmen " *Öğrenci eskiye ait bir para gördüğü zaman tarihe dokunduğunu hissediyor. O dönem hemen öğrencinin gözünde canlanıyor. O yüzden derslerimde gerçek nesne kullanmaya önem veriyorum"* demiştir.

Tablo 4.1.2.2

Tarih Öğretmenlerinin Derslerde Kullanmada Kendilerini Yeterli Hissettikleri Araç-Gereçlerle İlgili Görüşleri

Görüşler	**f**	**%**
Bilgisayar ve projeksiyon (slayt, film, belgesel)	23	34
Harita	18	27
Resim, fotoğraf, grafik	7	11
Tahta	6	9
Tepegöz	5	8
Ders kitabı	3	5
Kaynak ve yardımcı kitaplar	3	4
Birinci elden kaynak (ferman, berat) örnekleri	1	1
Gazete ve dergi	1	1
Toplam	67	100

Görüşme yapılan 30 tarih öğretmenine derslerde kullanmada kendilerini yeterli hissettikleri araç- gereçlerle ilgili görüşleri sorulmuştur. Tablo 4.1.2.2 incelendiğinde, öğretmenlerin en çok bilgisayar ve projeksiyon makinesi görüşünü ifade ettikleri görülmektedir. Bu görüşü benimseyen tarih öğretmenlerinden **Kenan;** *"Öğrenci filmde her şeyi öğreniyor ve görsellik ön plana çıkıyor. O yüzdende projeksiyonu etkili bir şekilde kullanıyorum"* demiştir. Aynı düşüncede olan **Ayhan** öğretmen ise "*Özellikle sözel dersler de görsel malzemenin kullanımı önemlidir. Belgesel, film ve slâytlar için projeksiyonu kullanıyorum"* diye ifade etmiştir. Benzer görüşteki **Murat** öğretmen "*Hem idareci olmamdan hem de görsel materyalin öğrenci üzerinde daha etkili olduğuna inandığımdan bilgisayarı kullanıyorum"* demiştir. **Meriç** öğretmen de "*Çocukların daha fazla duyusuna hitap ettiği için bilgisayarı etkili bir şekilde kullanıyorum"* demiştir.

Elde edilen bulgulardan tarih öğretmenlerinin kendilerini yeterli hissettikleri materyaller arasında, haritanın ilk sıralarda olduğunu görüyoruz. **Batuhan** öğretmen "*Derslerde öğrenciyi daha da motive ettiği için haritayı sürekli kullanıyorum ve kendimi harita kullanımında yeterli hissediyorum"* demiştir. Benzer düşüncede olan **Turgay** öğretmen ise "*Öğrencilerin harita bilgisine sahip olmasını istiyorum. Bu*

yüzden de haritayı derslerimde sıklıkla kullanıyorum" diye ifade etmiştir. **Metehan** öğretmen "*Tarih sözel bir ders olduğu için görselliğin ön planda olması gerekiyor. Bunun için de haritanın kullanımı konusunda kendimi yeterli hissediyorum"* demiştir. Benzer düşüncedeki **Eren** öğretmen ise "*Derslerimde harita kullanarak anlatmak istediğimi öğrenciye daha kolay bir şekilde verebiliyorum"* diye ifade etmiştir.

Tarih öğretmenlerinin derslerde kendilerini yeterli hissettikleri araç-gereçler arasında resim, fotoğraf ve grafik görüşü üçüncü sırada yer almıştır. Bu görüşü destekleyen **Levent** öğretmen "*Erzurum'un tarihi yerleri ve şahsiyetleriyle ilgili fotoğraf topluyorum. Bu fotoğrafları öğrencilerime gösteriyorum. Öğrencilerim bu fotoğraflara bakarak Erzurum'un gelişimini, hangi dönemleri geçirdiğini görebiliyor"* demiştir. Benzer düşüncedeki **Kenan** öğretmen ise "*Bilgiyi öğrenciye fotoğraf, ferman, berat gibi materyallerle görselleştirerek veriyorum"* diye ifade etmiştir.

Elde edilen bulgularda, tarih öğretmenlerinin derslerde kullanmada kendilerini yeterli hissettikleri materyallerden biri olan tahta görüşü dördüncü sırada yer almıştır. Bu görüşü benimseyen **Alpan** öğretmen "*Yazı tahtasını aktif kullanıyorum ve öğrencilerime de aktif kullandırıyorum. Kendilerinin de not almasını isteyerek bütün duyularına hitap ediyorum"* demiştir. Benzer görüşteki **Nur Elif** öğretmen ise "*Tahtayı aktif bir şekilde kullanarak öğrencinin dersten zevk almasını sağlıyorum"* diye ifade etmiştir. Aynı düşüncede olan **Zühre** öğretmen de "*Tahtayı aktif bir şekilde kullanıyorum"* demiştir. Tarih öğretmenlerinin derslerde kullanmada kendilerini yeterli hissettikleri araç-gereçler arasında tepegöz görüşü de vardır. Bu görüşü destekleyen **Ebru** öğretmen "*Derse görsellik kattığı ve öğrencinin ilgisini çektiği için tepegözü etkili bir şekilde kullanıyorum"* diye ifade etmiştir. Aynı düşüncedeki **Turgay** öğretmen de "*Tepegözü derslerimde aktif bir şekilde kullanıyorum"* demiştir.

Elde edilen bulgularda, tarih öğretmenlerinin derslerde kullanmada kendilerini yeterli hissettikleri materyaller arasında gazete görüşünü dile getiren tek kişi olan **Arda** öğretmen ise "*Derslerimde günlük olaylar hakkında ya da geçmişteki bir olay hakkında gazete kupürleri kullanıyorum. Böylece öğrencinin derse olan ilgisi artıyor"* demiştir.

4.1.3. Tarih Öğretmenlerinin Tarih Dersinde Araç-Gereç Kullanmanın Genel Olarak Sağladığı Faydaları Hakkındaki Görüşleri

Görüşme yapılan 30 tarih öğretmenine, tarih dersinde araç-gereç kullanmanın ne gibi faydalar sağladığı sorulmuş ve elde edilen bulgular frekans ve yüzdeleri ile tablo 4.1.3'de verilmiştir.

Tablo 4.1.3

Tarih Öğretmenlerinin Derslerde Kullandıkları Araç-Gereçlerin Sağladığı Faydaları Hakkındaki Görüşleri

Görüşler	**f**	**%**
Görsellikten dolayı konuların daha iyi öğrenilmesini ve anlaşılmasını sağlama	23	27
Öğretimde kalıcılık sağlama	17	20
Öğrencinin derse dikkatini ve ilgisini çekme	13	15
Dersi somutlaştırıp monotonluktan kurtardığı için öğrencinin dersten zevk almasını sağlama	10	12
Öğrencilerin bilgiyi hızlı bir şekilde öğrenmesini sağlama	6	7
Öğrenciyi araştırmaya sevk eder ve öğrenmeyi çekici hale getirip zenginleştirir.	5	6
Çocuklarda farklı bakış açısı ve davranışlar geliştirir.	5	6
Öğrencinin geçmişi hissetmesi ve anlamasını sağlama	3	4
Öğrencilerin derse aktif olarak katılmasını sağlama	2	2
Tarih ezberdir anlayışını silmesi açısından faydalıdır.	1	1
Toplam	85	100

Tablo 4.1.3. İncelendiğinde, öğretmenlerin en çok görsellikten dolayı konuların daha iyi öğrenilmesi ve anlaşılması görüşünü ifade ettikleri görülmektedir. Bu görüşü benimseyen tarih öğretmenlerinden **Murat;** "*Tarih konularını anlatırken görsel materyal kullanılması dersin daha iyi anlaşılmasını sağlıyor"* demiştir. Benzer düşüncedeki **Ebru** öğretmen ise "*Kullanılan materyal, öğrencideki görsel zekâyı harekete geçiriyor. Dersleri zayıf olan öğrencilerimin görsel materyal kullandığımda kendini düzelttiğini gördüm. Düz anlatımdan anlamayanlar görsel materyalden anlıyorlar"* diye ifade etmiştir. **Nur Elif** öğretmen de *"Öğrencinin konuyu daha iyi*

öğrenmesinde faydalıdır" demiştir. Aynı düşünceye sahip olan **Batuhan** öğretmen de "*Kullanılan araç-gereçler öğrencinin dersi daha iyi anlamasında ve kavramasında önemlidir"* şeklinde ifade etmiştir. Benzer düşüncedeki **Ömür** öğretmen ise "*Kullanılan materyal, konunun kavrama düzeyini daha üst seviyeye çekmede ve konunun daha iyi anlaşılmasında büyük katkılar sağlıyor"* demiştir. **Tarık** öğretmen de "*Öğrenci okuyarak anlamadığını görsel olduğu zaman anlıyor"* şeklinde ifade etmiştir. Aynı görüşte olan **Meriç** öğretmen ise "*Öğrenci, görsellik sayesinde olayın gerçek yüzünü görüyor ve bilgileri daha iyi kavrıyor"* derken, **Deniz** öğretmen de "*Konuyu kavramada öğrenciye katkı sağlıyor"* demiştir. Benzer görüşte olan **Alperen** öğretmen "*Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar olan, merkez bankasının para katalogu var. Bunu öğrenciye gösterdiğimde, öğrenci paraların üzerinde harf inkılâbını görüyor. Hangi dönem hangi paranın kullanıldığını, paraların üzerinde hangi resimlerin bulunduğunu görüyor. Paraların üzerindeki resimlerden dönemin hangi iktidara ait olduğunu çıkarıyor. Öğrenci birebir gördüğü için o dönemi daha iyi anlıyor ve kavrıyor"* diyerek düşüncesini ifade etmiştir.

Araç-gereçlerin faydaları hakkında öğretimde kalıcılığı sağlar görüşü öğretmenler tarafından en çok ifade edilen ikinci görüştür. Bu görüşte olan **Ayhan** öğretmen "*Bir belgesel, film, slâyt gibi araç-gereç kullanmak öğretimde kalıcılığı sağlıyor"* ifadesini kullanırken **Zafer** öğretmen "*Orhun Abidelerini görsel olarak göstermek öğrencide kalıcılığı arttırıyor"* demiştir. **Tarık** öğretmen ise "*Değişik duyular öğrenmeye katılınca öğrenme daha kalıcı oluyor"* diyerek düşüncelerini ifade etmiştir. **Merve** öğretmen "*Görsel işitsel araç-gereçler bilginin daha kalıcı olmasını sağlıyor"* derken **Ali** öğretmen de "*Öğrenci daha geniş düşünüyor ve farklı sorular sorabiliyor. Bu da bilginin kalıcı olmasını sağlıyor"* şeklinde ifade etmiştir. **Alper** öğretmen ise "*Derslerde araç-gereç kullanılması öğretimde kalıcılığı sağlıyor"* demiştir. Aynı düşüncede olan **Alperen** öğretmen de "*Kullanılan araç-gereçler öğrencide kalıcılığı attırıyor"* diyerek düşüncesini ifade etmiştir.

Tarih dersinde kullanılan araç-gereçlerin faydaları hakkında, öğrencinin derse ilgisini ve dikkatini çekme görüşü tarih öğretmenleri tarafından en sık kullanılan üçüncü görüştür. Bu görüşü benimseyen **Levent** öğretmen "*Tarih dersi kitapları görsel içerikli olmalı. Hatta bazı konular çizgi roman haline getirilip öğrencilere dağıtılmalıdır. Öğrenci tarihi, kültürel izleri, sosyal yaşayışı, savaşları görsel olarak ne kadar çok*

görürse o kadar çok dikkatini çeker ve derse olan ilgisi artar" diyerek düşüncelerini ifade etmiştir. **Ahmet** öğretmen ise "*Öğrenciye haritayı gösterdiğimde birkaç dakikada olsa öğrencinin dikkatini çekiyor"* demiştir. **Zühre** öğretmen "*Derste kullanılan materyal öğrencinin dikkatini çekerek dersi ilgi çekici hale getiriyor"* diye ifade ederken, aynı görüşü benimseyen **Oğuz** öğretmen de "*Öğrencilerin konsantrasyonunu arttırarak, derse daha ilgili hale getiriyor"* demiştir.

Tarih öğretmenlerinin sık kullandığı diğer bir görüş ise dersi somutlaştırıp öğrencinin dersten zevk almasını sağlamadır. Bu görüşte olan **Alperen** öğretmen "*Öğrenci eskiye ait bir para gördüğü zaman tarihe dokunduğunu hisseder. O dönem hemen öğrencinin gözünde canlanır. Bu durunda da ders daha somut hale gelir ve öğrenci dersten zevk alır"* demiştir. Benzer görüşteki **Metehan** öğretmen ise "*Dersi monotonluktan kurtarır ve dersin daha zevkli geçmesini sağlar"* diyerek düşüncesini ifade etmiştir. Aynı görüşü savunan **Fatih** öğretmen "*Kullanılan materyal, dersi monotonluktan kurtarır"* demiştir.

Elde edilen bulgularda, araç-gereç kullanmanın diğer bir faydası da öğrencinin bilgiyi hızlı bir şekilde öğrenmesi görüşü olmuştur. Bu görüşü benimseyen **Zühre** öğretmen "*Derste materyal kullanıldığında öğrenci hızlı bir şekilde öğreniyor"* derken, aynı görüşü benimseyen **Kenan** öğretmen de "*Kullanılan materyallerin öğrenmeyi hızlandırdığını"* ifade etmiştir.

Tarih öğretmenlerinin kullanmış olduğu araç-gereçlerin faydalarıyla ilgili diğer bir görüş ise öğrenciyi araştırmaya sevk etmesi ve öğrenmeyi çekici hale getirip zenginleştirmesidir. Bu görüşü savunan **Alpan** öğretmen "*Öğrenciler üzerinde TV filmleri etkili oluyor. Bu filmleri izleyen öğrenciler daha fazla soru soruyor ve kendileri araştırmaya başlıyor"* demiştir. Benzer görüşteki **Turgay** öğretmen ise "*Öğrenciyi araştırmaya sevk ederek öğrenmeyi çekici hale getiriyor"* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. **Özgür** öğretmen "*Öğrenciyi araştırmaya sevk eder ve öğrencinin sorgulamasını geniş bakmasını sağlayarak konuyu zenginleştirir"* demiştir.

Diğer bir görüş ise, öğrencilerin derse aktif olarak katılmalarını sağlamadır. Bu görüşte olan **Murat** öğretmen "*Öğrenciler pasiflikten çıkarak aktif bir şekilde derse katılmaya başlıyor"* diye ifade ederken, **Alpan** öğretmen "*Öğrencinin anlatmasını*

istemiyorum. Bu şekilde hiçbir dönüt almadım. Ben anlatıyorum ve öğrenci derste sorular sorarak daha aktif oluyor" demiştir.

4.1.4. Tarih Öğretmenlerinin Derslerde Daha Fazla Yer Verdikleri ve Daha Uygun Olan Araç-Gereçler Hakkındaki Görüşleri

Görüşme yapılan 30 tarih öğretmenine, derslerde daha fazla yer verdikleri ve daha uygun olan araç-gereçler hakkında ne düşündükleri sorulmuş ve elde edilen bulgular, frekans ve yüzdeleri ile aşağıda tablo 4.1.4 ve tablo 4.1.4.1'de verilmiştir.

Tablo 4.1.4

Tarih Öğretmenlerinin, Derslerde Daha Fazla Yer Verdikleri Araç-Gereçler Hakkındaki Görüşleri

Görüşler	**f**	**%**
Harita ve atlas	24	27
Bilgisayar ve projeksiyon (slayt, belgesel, film)	17	19
Kaynak ve yardımcı kitaplar	15	17
Ders kitabı	11	13
Tahta	5	6
Resim, fotoğraf, grafik, minyatür	3	4
Ders notları	3	4
Gerçek nesne (para, mikrolit)	2	2
Birincil kaynak örnekleri (ferman, berat)	2	2
Diğer (Biyografiler, küre, müze ve tarihi alan gezileri, tarih şeridi tepegöz, mektup)	6	6
Toplam	88	100

Tarih öğretmenlerine, derslerde daha fazla yer verdikleri araç-gereçler sorulmuştur. Tablo 4.1.4. incelendiğinde, öğretmenlerin en çok harita ve atlas görüşünü ifade ettikleri görülmektedir. Bu görüşü benimseyen tarih öğretmenlerinden **Zafer** öğretmen "*Meslek lisesi olduğu için öğrenci dersle çok fazla ilgili değil. Elimde olan imkânlarla haritayı etkili bir şekilde kullanmaya çalışıyorum. Haritayı çok sık kullanıyorum ki öğrenci neyin nerde olduğunu bilsin ve o dönemle ilgili bilgi sahibi olsun "* diye ifade etmiştir. Benzer düşüncede olan **Ahmet** öğretmen ise "*Haritayı, hem kullanım kolaylığı hem de taşınabilir olmasından dolayı kullanıyorum. Ayrıca harita*

kullanmada çok iyiyim ve kullanmayı seviyorum" demiştir. **Tarık** öğretmen de "*Öğrencilerimiz harita bilgisine sahip değil ve bilmediği için söylediğimiz olaylarla bağlantı kuramıyor. Bu yüzden öğrencinin konuyu daha iyi anlaması ve kavraması için harita kullanımını önemsiyorum"* demiştir. Benzer düşüncedeki **Efe** öğretmen "*Öğrencilerin görsel olarak görmeleri için haritayı kullanıyorum"* diyerek düşüncelerini ifade etmiştir. **Fatih** öğretmen ise "*Harita olmadan tarih dersi olmaz. Haritanın öğrencinin o yerleri zihninde canlandırması ve görsel olarak görmesi açısından kullanımı önemlidir"* demiştir. Benzer düşüncedeki **Deniz** öğretmen de "*Harita ve atlas kullanımı görsellik açısından önemlidir"* şeklinde ifade etmiştir. **Şeref** öğretmen "*Haritadan bir yer gösterince öğrenci heyecanlanıyor ve derse ilgi gösteriyor"* demiştir. **Özgür** öğretmen ise "*Soyut bilgiyi somutlaştırdığı ve bilgilerin kalıcı olmasını sağladığı için öğrencinin haritayı bilmesi çok önemlidir. Öğrencinin kendi yaptığı daha kalıcıdır. Böylece yaparak yaşayarak öğreniyor"* diye ifade etmiştir.

Tarih öğretmenlerinin, derslerde en çok yer verdikleri ikinci materyal bilgisayar ve projeksiyondur. Örneğin; **Alperen** öğretmen "*Dersi görselleştirmek ve bilginin kalıcılığını sağlamak için kullanıyorum"* demiştir. Benzer düşüncedeki **Nur Elif** öğretmen " *Dersi daha iyi anlatmak için kullanıyorum"* şeklinde ifade etmiştir. **Ahmet** öğretmen ise " *Öğrenci için en önemlisi projeksiyondur. Çünkü internetten hemen o konuyla ilgili herhangi bir resim gösterebiliyorsunuz. Ancak projeksiyon için sunuları sizin hazırlamanız gerekiyor ki öğrenci için faydası olsun. Eğer hazır alınırsa hiçbir faydası olmaz"* demiştir. Benzer düşüncedeki **Merve** öğretmen ise "*Derslerimde belgesel, slâyt, film kullandığımda öğrenci hem işitsel hem de görsel bağlantı kurmayı öğreniyor. Öğrencinin aklında daha fazla kalıyor"* diyerek düşüncesini ifade etmiştir. **Oğuz** öğretmen de "*Ders görsel olunca öğrenci olaya daha hâkim oluyor"* demiştir.

Tarih derslerinde daha fazla yer verdikleri araç-gereçler arasında kaynak ve yardımcı kitaplar görüşü öğretmenler tarafından en çok ifade edilen üçüncü görüştür. Bu görüşü benimseyen **Ebru** öğretmen "*Meslek lisesi olduğu için derslere çok ilgi yoktur. Son dönemde sadece kaynak kitaplara yer veriyorum ve öğrencilerime de kitap isimleri tavsiye ediyorum"* diyerek görüşümü ifade etmiştir. Benzer düşüncedeki **Nur Elif** öğretmen ise "*Tarihi olaylarla ilgili anekdot buluyorum ve onları sınıfta okuyorum. Böylece öğrencilerim, tarihi şahsiyetlerle ilgili bilgi sahibi olsunlar ve böyle kişilerin var olduğunu bilsinler istiyorum"* demiştir. **Turgay** öğretmen "*Öğrencinin dikkat ve*

ilgisini daha çok çekip öğrenim seviyesini yükseltmek için kaynak kitap kullanıyorum" derken, **Zühre** öğretmen "*Kaynak kitabı test tekniği için kullanıyorum. Öğrencilerimin test tekniğini almaları açısından iyi oluyor"* demiştir. **Eren** öğretmen ise "*Gerek tarih dersi için harita ve kaynak kitabın dışına çıkabileceğim araç-gereç olmaması gerekse ailelerin sosyo-ekonomik durumu çocuğun görerek yaşayarak, ziyaret ederek ve psikolojik olarak rahatlamasına fırsat vermediğinden dolayı bu araç-gereçleri kullanıyorum"* diyerek düşüncesini ifade etmiştir. **Efe** öğretmen de *"Kaynak kitapları bilgileri desteklemek için kullanıyorum"* demiştir. Aynı düşüncede olan **Mert** öğretmen ise "*Konuyu desteklemek ve öğrencilerin daha iyi bir şekilde öğrenmesini sağlamak için kullanıyorum"* diye ifade etmiştir.

Derslerde daha fazla yer verdikleri araç-gereçler arasında ders kitabı görüşü öğretmenler tarafından en çok ifade edilen dördüncü görüştür. Bu görüşü benimseyen **Zühre** öğretmen "*Yeni kitaplarda soru ve diyalog kısmı öğrencinin dikkatini çekiyor. Ayrıca kitaplarda bir olayın önemi, sebebi, sonucu iyi verilmiş"* diyerek görüşünü ifade etmiştir. Benzer düşüncedeki **Efe** öğretmen ise "*Ders kitabını öğrencinin daha iyi anlaması için kullanıyorum"* demiştir. **Zühre ve Efe** öğretmenle zıt görüşte olan **Ebru** öğretmen "*Yeni ders kitapları öğrencinin dikkatini çekmiyor. Tarih dersini okutmada amacından çıkmış ve çok gereksiz bilgiler kullanılmış. Sebep-sonuç ilişkisi yok, tamamen ezbere dayalı ve öğrenci anlamıyor, yorum yapamıyor"* diyerek görüşünü ifade etmiştir.

Tarih öğretmenlerinin derslerde en çok yer verdikleri diğer bir görüş ise tahtadır. Bu görüşü destekleyen **Alpan** öğretmen "*Söylediklerim havada kalmasın, öğrenciler görsel olarak görsünler diye tahtayı kullanıyorum"* demiştir. Benzer görüşte olan **Metehan** öğretmen ise "*Tahtaya önemli kısa notları yazıyorum. Öğrencinin bu şekilde bilgiyi sürekli görmesi kalıcılığı sağlıyor. Aynı zamanda öğrenci gördüklerini not alıyor"* diyerek görüşlerini ifade etmiştir.

Yapılan araştırmada, tarih öğretmenlerinin derslerde en fazla yer verdikleri araç-gereçler arasında biyografiler, küre, müze ve tarihi alan gezileri, tarih şeridi, tepegöz ve mektup gibi araç-gereçleri birer kişi söylemiştir. Bu kişilerden biri olan **Kenan** öğretmen "*Öğrenci tarihi yerlere gidince oranın havasını teneffüs ediyor ve daha çok ilgisini çekiyor"* demiştir. Başka görüşte olan **Çağatay** öğretmen ise "*Öğrencilerimin*

öğrenilen bilginin hangi zaman diliminde olduğunu görmeleri açısından tarih şeridi kullanıyorum" diyerek görüşünü ifade etmiştir. Bir başka görüşteki **Arda** öğretmen "*Öğrencilerime gerek Kanuni, Fatih gibi padişahlar hakkında gerekse belli olaylar hakkında mektup yazdırıyorum. O mektuplarda öğrenci dileklerini, sitemlerini istedikleri gibi söylüyorlar. Böylece de konuya hâkim oluyorlar"* demiştir.

Tablo 4.1.4.1

Tarih Öğretmenlerinin Tarih Dersleri İçin Daha Uygun Olan Araç-Gereçler Hakkındaki Görüşleri

Görüşler	**f**	**%**
Bilgisayar ve projeksiyon (slayt, film, belgesel)	28	28
Harita ve atlas	21	20
Resim, fotoğraf, grafik	9	9
Kaynak ve yardımcı kitaplar	9	9
Ders kitapları	7	7
Müze ve tarihi alan gezileri	6	6
Tepegöz	5	5
Kaynak kişi (sözlü tarih)	3	3
TV, VCD, CD, Video	3	3
Tablo 4.1.4.1. *(devam)*		
Gerçek nesneler	2	2
Tahta	2	2
Diğer (Birinci elden kaynak örnekleri, ses kayıtları, akıllı tahta, tarih şeridi, kişisel biyografiler, çizgi roman)	6	6
Toplam	101	100

Tarih öğretmenlerinin tarih dersleri için daha uygun olan araç-gereçler hakkındaki görüşleri sorulmuş ve elde edilen bulgular frekans ve yüzdeleri ile verilmiştir. Tablo 4.1.4.1. incelendiğinde tarih dersleri için daha uygun olan araç-gereçler arasında bilgisayar ve projeksiyon görüşü tarih öğretmenleri tarafından en fazla

söylenen görüştür. Bu görüşü savunan **Ebru** öğretmen "*Film, belgesel gibi görselliğin ön planda olduğu araçlar kullanıldığında daha etkili öğrenme gerçekleşiyor. Öğrenci daha fazla ilgi gösteriyor"* derken Aynı düşünceye sahip olan **Ali** öğretmen de "*Görsellik ön planda olmasından dolayı bilgisayar ve projeksiyon tarih dersi için daha uygun olan araç-gereçlerdir*" demiştir. Benzer düşünceye sahip olan **Ömür** öğretmen ise "*Görsellik öğrenci için daha önemlidir. Slâyt kullanıldığında öğrenci konunun özetini görüyor. Böylece konunun daha iyi algılamasını ve dikkatini daha fazla süreyle tutmasını sağlıyor"* diyerek görüşünü ifade etmiştir.

Tarih dersi için daha uygun olan araç-gereçlerden harita ve atlas ikinci görüştür. Bu görüşü destekleyen **Fatih** öğretmen "*Harita, tarih dersi için çok önemlidir. Öğrencinin ilgisini çeker ve derse motive eder"* demiştir. Benzer düşüncedeki **Deniz** öğretmen ise "*Harita ve atlas tarih dersi için en uygun araçlardır"* derken aynı görüşteki **Oğuz** öğretmende "*Harita tarih dersi için çok önemli bir araçtır. Böylece öğrenci harita bilgisini kazanmakta ve haritada anlatılan yerleri kavramaktadır. Haritada geçen yerlere daha iyi hâkim olmaktadır"* demiştir. Benzer görüşteki **Arda** öğretmen ise "*Bir tarih öğretmeninin harita bilgisi çok iyi olmalıdır. Harita, öğrencinin dikkatini çekmekte ve dersi zevkli hale getirmektedir"* diyerek görüşünü ifade etmiştir.

Elde edilen bulgularda, tarih dersi için daha uygun olan araç-gereçlerden fotoğraf, resim ve grafik üçüncü görüştür. Bu görüşü destekleyen **Alper** öğretmen "*Grafikle anlatmanın soyutu somuta dönüştürüp düşünce gücünü arttırdığını düşünüyorum"* demiştir. Benzer düşüncedeki **Arda** öğretmen ise "*Fotoğraf zekâsı olanlar için fotoğraf kullanmak çok önemlidir. Böylece hem dikkat çekiyor hem de bilgi daha kalıcı hale geliyor"* diye ifade etmiştir.

Tarih dersleri için daha uygun olan araç-gereçlerden müze ve tarihi alan gezileri diğer bir görüştür. Bu görüşü benimseyen **Tarık** öğretmen "*Öğrenciyi müzelere götürmek çok önemlidir. Çünkü tarihi bilgilerin kavranmasında en etkili yerlerdir"* demiştir. **Meriç** öğretmen ise "*Tarihi alanlara gittiğimizde öğrenci oradaki olayın özünü kavramış oluyor. Mekânsal alanın, olayın gelişimindeki yerini görüyor. Gidilen yerin coğrafyası hakkında bilgi sahibi oluyor"* diyerek görüşünü ifade etmiştir.

Tarih derleri için daha uygun olan araç-gereçlerden tepegöz ise diğer bir görüştür. Bu görüşü savunan **Fatih** öğretmen " *Görsellik açısından öğrencinin ilgisini*

çektiği için kullanıyorum" demiştir. Benzer düşüncedeki **Oğuz** öğretmen ise "*Tarih dersi için tepegöz uygun araçlardan biridir ve dersi daha ilgili hale getirir"* derken, zıt düşüncedeki **Ayhan** öğretmen "*Daha gelişmiş ve yeni teknolojik araç-gereçler çıktığı için tepegözü kullanmıyorum"* demiştir.

Elde edilen bulgularda, tarih öğretmenlerinin derslerde daha uygun olan araç-gereçler arasından birinci elden kaynak örnekleri, ses kayıtları, akıllı tahta, tarih şeridi, kişisel biyografiler, çizgi roman gibi araç-gereçleri birer kişi söylemiştir. Bu kişilerden **Zühre** öğretmen "*Derste belge kullanıldığı zaman öğrenci üzerinde daha etkili oluyor. Kazım Karabekir'in hatıratıyla derse geldiğimde söylediklerim öğrenci için daha inandırıcı oluyor"* demiştir. Benzer düşüncedeki **Murat** öğretmen ise "*Derslerde, Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesini kullanıyorum. Böylece hem öğrencilerin dikkatini çekiyor hem de derse motive ediyorum"* diye ifade etmiştir. Bir başka kişi olan **Levent** öğretmen ise "*Bazı konular çizgi roman haline getirilip öğrencilere dağıtılmalıdır. Öğrenci kültürel izleri, sosyal yaşayışı, savaşları ne kadar çok görürse o kadar çok ilgi duyar"* diyerek düşüncesini ifade etmiştir. Bir başka kişi olan **Kenan** öğretmen "*Akıllı tahta, tarih dersi için uygun bir materyaldir. Çünkü tahtaya yazdıklarını direk bilgisayara atabilirsin ya da bilgisayardan tahtaya atabilirsin. Bu da derste, hem kolaylık sağlar hem de zamanı etkili bir şekilde kullanmamıza neden olur"* demiştir.

4.1.5. Tarih Öğretmenlerinin Derslerde Kullandıkları Araç-Gereçleri Seçerken Hangi Kriterleri Ön Planda Tuttuklarıyla İlgili Görüşleri

Görüşme yapılan 30 tarih öğretmenine, derslerde kullandıkları araç-gereçleri seçerken hangi kriterleri ön planda tuttukları sorulmuştur. Elde edilen bulgular aşağıda tablo 4.1.5'de frekans ve yüzdeleri ile gösterilmiştir.

Tablo 4.1.5.

Tarih Öğretmenlerinin Derslerde Kullandıkları Araç-Gereçleri Seçerken Hangi Kriterleri Ön Planda Tuttuklarıyla İlgili Görüşleri

Görüşler	**f**	**%**
Öğrencinin derse dikkatini çekmeli ve öğrenciyi motive etmeli	15	27
Ders ve konuyla bağlantısı olmalı	10	18
Soyut bilgiyi somutlaştırarak öğrenmenin kalıcılığını arttırmalı	7	13
Elde edilmesi ve kullanılması kolay olmalı	6	11
Öğrenci seviyesine uygun olmalı	5	9
Öğrencinin de istediği ve sevdiği materyal olmalı	4	7
Öğrenciyi merkeze almalı ve öğrenciye sorumluluk vermeli (öğrenciyi aktif kılmalı)	2	3
Öğrencinin kendi araştıracağı ve emek vereceği türden olmalı	2	3
Dersi zevkli hale getirecek özellikte olmalı	2	3
Zaman açısından tasarruf sağlamalı	1	2
Okulu ve kendi imkânlarımı göz önünde bulundurma	1	2
Zaman-mekân bilgisi vermeli	1	2
Toplam	56	100

Tablo 4.1.5'de görüldüğü gibi, tarih öğretmenlerinin araç-gereç seçerken ön planda tuttukları, öğrencinin dikkatini çekme ve öğrenciyi motive etme görüşü ilk sıradadır. Bu görüşü benimseyen **Levent** öğretmen "*Öğrencinin derse ilgisini çekmek ve bazı fotoğraflarla öğrencide izler bırakmak istiyorum. Fotoğraflar olumsuzda olsa bunların öğrenciye verilmesini düşünüyorum"* diyerek görüşünü ifade etmiştir. Aynı düşüncede olan **Nur Elif** öğretmen de "*Derslerde kullanacağım araç-gereçlerde öğrencinin dikkatini çekmesine ve kalıcılığı sağlamasına dikkat ediyorum"* demiştir. Benzer düşüncedeki **Ebru** öğretmen ise " *Rutinin dışına çıkarak öğrencinin dikkatini çekebilecek materyaller kullanılmalı"* derken, **Merve** öğretmen "*Öğrencilerin en çok sevdikleri filmler, belgeseller ve saray resimleridir. Çünkü bunlar öğrencinin dikkatini çekiyor. Ayrıca efsane ve mitolojide öğrencilerin çok hoşuna gidiyor. Derse olan ilgileri ve dikkatleri daha da artıyor"* demiştir. Benzer düşüncedeki **Deniz** öğretmen ise

"*Materyal seçerken öğrenciyi güdülemesine ve ilgisini çekmesine dikkat ediyorum. Örneğin, bir haritada öğrencinin o yeri görmesi ya da kendi göstermesi öğrenciyi derse daha motive ediyor"* diyerek görüşünü ifade ederken, **Özgür** öğretmen "*Araç-gereç kullanırken öğrencinin dikkatini çekmesine önem veriyorum. Farklı kaynaklar kullandığımda öğrencinin daha fazla dikkatini çekiyor ve ilgisini arttırıyor"* demiştir. Aynı düşüncede olan **Oğuz** öğretmen de "*Materyal seçerken kriterim, öğrencinin dikkatini çekmek ve derse motive etmektir"* diyerek görüşünü ifade etmiştir.

Tarih öğretmenlerinin araç-gereç seçerken ön planda tuttukları kriterler arasında ders ve konuyla bağlantısı olmalı görüşü, en çok söylenen ikinci görüştür. Bu görüşü destekleyen **Ayhan** öğretmen " *Kullanacağım araç-gerecin dersle ve konuyla bağlantısı olması önemlidir"* demiştir. Aynı düşüncedeki **Ebru** öğretmende "*Konuyla bağlantısı olmalıdır"* demiştir. Benzer düşüncedeki **Ömür** öğretmen ise " *Slâyt kullanacağım zaman konuyla bağlantılı olmasına dikkat ediyorum. Slâydı kullanmadan önce konuya göre bazı düzeltmeler yapıyorum"* diyerek görüşünü ifade etmiştir. **Tarık** öğretmen de "*Kullanılan materyal işlenen konuyla bağlantılı olmalıdır"* demiştir. Benzer düşüncedeki **Alper** öğretmen ise "*Mutlaka önceden dersin planlanması gerekiyor. Materyalin derse uygun olmasına ve amacına uygun bir şekilde kullanılmasına dikkat ediyorum"* diye ifade etmiştir. Aynı düşüncede olan **Ali** öğretmen de " *Kullanacağım materyal dersin özelliğine uygun olmalıdır"* demiştir.

Bulgulara göre, tarih öğretmenlerinin araç-gereç seçimindeki kriterleri arasında soyut bilgiyi somutlaştırarak öğrenme kalıcılığını arttırmak görüşü, en çok söylenen üçüncü görüştür. Bu görüşü benimseyen **Alperen** öğretmen *"Öğrenciye görev verirken kendinin araştırmasını istiyorum. Böylece bilgiler daha kalıcı oluyor"* demiştir. Benzer düşüncedeki **Ebru** öğretmen "*Mümkün olduğu kadar bütün öğrencilerin araç-gereçlerden faydalanıp bunu uygulama alanına getirmelerini istiyorum. Öğrenci atlasını unutmamalıdır. Böylece bilgiler somutlaşarak öğrenci açısından kalıcı hale geliyor. Ayrıca konularla ilgili mevcut müzeler gezdirilince öğrenci tecrübe kazanıyor ve gördüğü için öğrendikleri daha kalıcı oluyor"* diyerek görüşünü ifade etmiştir. **Deniz** öğretmen ise "*Araç-gereç kullanırken bilgilerin kalıcı olmasına dikkat ediyorum"* demiştir. Aynı görüşteki **Mert** öğretmen de "*Materyal kullanırken bilgiyi somutlaştırarak öğrenimde kalıcılığı sağlamayı ön planda tutuyorum"* diye ifade etmiştir.

Elde edilen bulgularda, materyalin elde edilmesi ve kullanılmasının kolaylığı, diğer bir görüştür. Bu görüş hakkında **Zafer** öğretmen "*Öğrencinin materyali alıp almaması konusunda kolay elde edilebilirliğine dikkat ediyorum"* demiştir. Benzer düşüncedeki **Ahmet** öğretmen, biden fazla görüş bildirerek *"Derste kullanacağım araç-gerecin kullanım kolaylığı ve öğrenci seviyesine uygunluğu önemlidir. Ayrıca öğrencinin de sevdiği ve istediği materyal kullanılmalıdır"* diyerek görüşünü ifade etmiştir. **Metehan** öğretmen "*Öğrencinin araştırma yaparken kolayca bulabileceği araç-gereçler olmalıdır"* derken, Aynı düşüncedeki **Zühre** öğretmen de "*Kolay kullanılıyor olması önemlidir"* demiştir.

Öğrenci seviyesini göz önünde bulundurma, tarih öğretmenlerinin araç-gereç seçimindeki kriterleri arasında diğer bir görüştür. Bu görüşteki **Meriç** öğretmen "*Derslerimde araç-gereç kullanırken öğrenci seviyesine uygun olmasına dikkat ediyorum. Çünkü öğrencinin anlamadığı bir materyal kullanıldığımda anlatılan konunun öğrenci açısından hiçbir faydası olmuyor. Ayrıca kullanılan araç-gerecin zaman açısından tasarrufuna da dikkat edilmelidir"* demiştir. Benzer düşüncedeki **Efe** öğretmen "*Meslek lisesi olduğu için öğrenciler derse fazla istekli değiller. O yüzdende öğrencileri derse istekli hale getirmemiz gerekiyor. Bu durumda da kullandığımız yöntem ve araç-gereçler çok önemlidir. Öğrencinin ilgisini çekecek ve onun seviyesine uygun araç-gereçler kullanmaya dikkat ediyorum ki öğrenci derse istekli hale gelsin"* diyerek görüşünü ifade etmiştir. **Çağatay** öğretmen ise "*Araç-gereçlerin öğrencinin anlayabileceği standartlarda olması gerekiyor"* demiştir. Bu görüşlere bakarak **Meriç, Efe ve Çağatay** öğretmenlerin derslerinde öğrencileri göz önüne alarak araç-gereç kullandıkları söylenebilir.

Elde edilen bulgularda öğrencinin de istediği ve sevdiği materyal kullanma, öğrenciye sorumluluk verme ve aktif kılma, öğrencinin kendi araştıracağı ve emek vereceği türden olması, zaman-mekân bilgisi vermesi gibi görüşler, tarih öğretmenleri tarafından söylenen diğer görüşlerdir. Öğrencinin isteğini göz önünde bulunduran **Eren** öğretmen "*Derslerinde materyal kullanırken öğrencinin beklentisini ve algısını ön planda tutuyorum"* derken; diğer bir görüşte olan **Merve** öğretmen "*Öğrencilerime konu verirken kendilerinin araştırmasını istiyorum. Konuyu öğrenciler kendi aralarında paylaşıyor. Böylece grupla çalışmayı öğreniyorlar. Ayrıca öğrencilerimi burçlarla yarıştırıyorum. Bu da onların derste aktif olmalarını sağlıyor"* demiştir.

4.1.6. Tarih Öğretmenlerinin Derslerde Araç-Gereçleri Hangi Amaçla Kullandıklarıyla ilgili Görüşleri

Görüşme yapılan 30 tarih öğretmenine, derslerde araç-gereçleri hangi amaçla kullandıkları sorulmuştur. Elde edilen bulgular tablo 4.1.6'da frekans ve yüzdeleriyle gösterilmiştir.

Tablo 4.1.6

Tarih Öğretmenlerinin Derslerde Araç- Gereçleri Hangi Amaçla Kullandıklarıyla İlgili Görüşleri

Görüşler	**f**	**%**
Öğrencinin konuyu daha iyi anlamasını ve kavramasını sağlamak	21	22
Kalıcı öğrenmeyi sağlamak	19	20
Dersi görsel ve somut hale getirmek	15	16
Öğrencinin dikkatini çekmek ve derse motive etmek	8	8
Dersi çok boyutlu işlemek	7	7
Dersi monotonluktan çıkarıp zevkli hale getirmek	7	7
Öğrencilerde tarihi duyarlılığı ve bilinç düzeyini yükseltmek	6	6
Aktif öğrenmeyi sağlamak	5	5
Öğrencilerin tarihsel olayları yere ve zamana göre değerlendirmelerini sağlamak	3	3
Öğrenciye özgüven kazandırmak	3	3
Grupla çalışma bilincini geliştirmek	1	1
Öğrenciye harita kullanma bilgisini kazandırmak	1	1
Öğrencilerin teknolojiye ayak uydurmalarını sağlamak	1	1
Toplam	97	100

Tablo 4.1.6'dan görüldüğü gibi, öğretmenlerin araç-gereçleri, öğrencinin konuyu daha iyi anlaması ve kavramasını sağlamak amacıyla kullanmaları ilk sırada yer almıştır. Bu düşüncede olan **Alpan** öğretmen "*Kullandığım araç-gereçlerde öğrencinin görsel hafızasını harekete geçirmeye dikkat ediyorum. Böylece öğrenci olayları daha iyi anlıyor ve kavrıyor"* demiştir. Aynı düşüncedeki **Tarık** öğretmende "*Söylediğim bilgiyi*

öğrencinin daha iyi kavraması için derslerimde araç-gerece yer veriyorum" diyerek düşüncelerini ifade etmiştir. Benzer görüşteki **Eren** öğretmen ise "*Tarihin vazgeçilmezi coğrafya ve coğrafi bilgi olduğundan*, *olayların anlaşılmasındaki etkisinden dolayı özellikle öğrencinin haritada yer bulması önemlidir"* derken, **Meriç** öğretmen de "*Tarihi olayların günümüzle bağlantısı kuramıyoruz. Bir Lozan Antlaşmasının günümüzle bağlantısını kurunca öğrenci o konuya yoğunlaşıyor ve daha iyi kavrıyor"* demiştir. **Şeref** öğretmen ise "*Derste araç-gereç kullanılmadığında bilgiler çabuk unutuluyor. Ancak Çanakkale ile ilgili DVD izlettiğimde, öğrenci o anı yaşayıp bilgileri daha iyi kavrıyor"* diyerek görüşünü ifade etmiştir. Benzer düşüncedeki **Çağatay** öğretmen "*Araç-gereç kullanmadaki amacımız, öğrencinin öğrenim düzeyini arttırmak ve hem görsel hem de işitsel birden fazla duyuya hitap ederek bilgiyi daha iyi anlamalarını ve kavramalarını sağlamaktır"* demiştir. Aynı düşünceye sahip olan **Oğuz** öğretmen de "*Görsel-işitsel bütün duyu organlarına hitap ederek bilginin daha iyi anlaşılmasını sağlamaktır"* diye ifade etmiştir.

Tarih öğretmenlerinin, araç-gereçleri kalıcı öğrenmeyi sağlamak amacıyla kullanmaları en çok söylenen ikinci görüştür. Bu görüşü dile getiren öğretmenlerden biri olan **Ayhan** "*Önce çocuk anlatılanları kafasında kurguluyor ki bu durum hayali oluyor. Daha sonra slâytla görünce öğrencide çağrışım yapıyor. Kafasında kurguladıklarını görsel olarak da görerek bilginin kalıcı olmasını sağlıyor"* demiştir. Benzer düşüncede olan **Batuhan** öğretmen "*Derste harita kullanmak bilgilerin daha kalıcı olmasını sağlıyor"* diye ifade etmiştir. Aynı görüşte olan **Turgay** öğretmen ise "*Öğrencinin bilgisini pekiştirip kalıcı hale gelmesini sağlamak için araç-gereç kullanıyorum diyerek çağımız teknoloji ve bilgisayar çağı öğrenci bu teknolojiye ayak uydurmalı ve kendiside kullanmalıdır"* şeklinde ifade etmiştir. **Arda** öğretmen ise "*Öğrencilerime film izlettiğimde hem dikkatlerini çekiyor hem de bilgiler daha kalıcı oluyor"* demiştir. Benzer düşüncedeki **Alper** öğretmen de "*Geçmişte yaşanmış, deneye tabi tutulamayan tarih bilgilerini somut hale getirip kalıcı olmasını sağlamak amacıyla derslerimde materyal kullanıyorum"* diyerek görüşünü ifade etmiştir.

Elde edilen bulgularda, tarih öğretmenlerinin araç-gereçleri, dersi görsel ve somut hale getirmek amacıyla kullanmaları en çok ifade edilen üçüncü görüştür. Bu görüşte olan **Zafer** öğretmen "*Derslerimde gerçek nesne kullanıyorum. Öğrenci mikrolit (çakmak taşı) taşını eline alınca hem konu somutlaşıyor hem de öğrencilerin*

konuyu anlaması daha da kolaylaşıyor" demiştir. Benzer düşüncedeki **Tarık** öğretmen "*Soyut kavramları somut hale getirmesi ve tarih bilincinin oluşması amacıyla araç-gereç kullanıyorum"* diyerek görüşünü ifade etmiştir. **Ali** öğretmen ise "*Hem görsel hem de işitsel araç-gereçler konuyu öğrencinin beyninde sembolleştiriyor ve daha kalıcı olmasını sağlıyor"* demiştir.

Bulgulardan da anlaşılacağı üzere, tarih öğretmenlerinin araç-gereçleri kullanma amaçları arasında, öğrencinin dikkatini çekme ve derse motive etme görüşü de vardır. Bu görüşü destekleyen **Alperen** öğretmen "*Derslerimde mümkün olduğu kadar araç-gereç kullanıyorum. Albayrak gazetesini öğrencilere gösterdiğimde öğrencilerin ilgisini çekiyor ve derse daha motive olmalarını sağlıyor"* demiştir. Benzer düşüncedeki **Nur Elif** öğretmen ise "*Öğrenci bazen çok gürültü yapıyor. Belli bir süreden sonra öğrencileri derse adapte edemiyorum. Çok gürültü olunca başarılı öğrencilerinde dikkati dağılıyor. Ama herhangi bir araç-gereç kullanınca öğrencinin daha çok ilgisini çekiyor ve bu gibi sorunlar azalıyor"* diyerek görüşünü ifade etmiştir. Benzer düşüncede olan **Metehan** öğretmen "*Araç-gereç kullanırken konuya ve konunun önemine göre o konuya öğrenciyi motive etmek, istenilen amaç ve davranışta maksimum seviyeye ulaşmayı amaçlıyorum"* demiştir.

Dersi monotonluktan çıkarıp zevkli hale getirmek tarih öğretmenlerinin vermiş olduğu diğer bir görüştür. Bu görüşte olan **Ömür** öğretmen "*Biz de genelde tarih derslerine sıkıcı gözüyle bakılır. O yüzden dersleri daha zevkli hale getirmek için materyal kullanıyorum"* demiştir. Benzer görüşteki **Fatih** öğretmen ise "*Materyal kullandığımda ders daha zevkli geçiyor ve öğrenciden daha iyi dönütler alıyorum"* diyerek görüşünü ifade etmiştir.

Tarih öğretmenlerinin araç-gereçleri, aktif öğrenmeyi sağlamak için kullanmaları vermiş oldukları diğer bir cevaptır. Bu düşünceyi benimseyen **Murat** öğretmen "*Hem aktif öğrenmeyi hem de dersin çok boyutlu işlenmesini sağlamak için materyal kullanıyorum"* demiştir. Benzer düşüncedeki **Özgür** öğretmen ise "*Öğrencilerin güzel davranışlar edinmesini, kitap okuma alışkanlığı kazanmasını ve edindiği bilgiyi kullanabilmesini sağlamak amacıyla materyal kullanıyorum"* diyerek görüşünü ifade etmiştir.

Tarih öğretmenlerine kullandıkları araç-gereçleri dersin hangi aşamasında yer verdikleriyle ilgili görüşleri sorulmuş ve elde edilen bulgular frekans ve yüzdeleri ile tablo 4.1.6.1'de gösterilmiştir.

Tablo 4.1.6.1

Tarih Öğretmenlerinin Kullandıkları Araç-Gereçlere Dersin Hangi Aşamasında Yer Verdikleriyle İlgili Görüşler

Görüşler	**f**	**%**
Dersin tüm aşamalarında kullanma	26	47
Öğrencilerle birlikte ve onları aktif kılarak kullanma	25	46
Dersin sadece giriş etkinliğinde kullanma	4	7
Toplam	55	100

Tablo 4.1.6.1'de görüleceği üzere, görüşme yapılan tarih öğretmenlerinden 26'sı araç-gereçleri dersin tüm aşamasında kullanmaktadır. Sadece 4 tarih öğretmeni araç-gereçlere dersin giriş kısmında yer vermektedir. 25 tarih öğretmeni ise araç-gereçleri öğrencilerle birlikte kullanmaktadır.

Araç-gereçleri dersin tüm aşamasında kullanan öğretmenlerden olan **Ayhan** "*Harita ve slâyt kullanırken dersin her aşamasında kullanıyorum. Slâyt kullanırken öncesinde ve sonrasında öğrencilere bilgi veriyorum. Gerek haritada gerek slâyt kullanımında öğrenciler aktif bir şekilde katılıyorlar"* demiştir. Benzer düşüncedeki **Merve** öğretmen ise "*Slâydı konuya göre derste yeri geldikçe kullanıyorum ve öğrencilerin not almalarını istiyorum. Böylece aktif bir şekilde derse katılıp soru soruyorlar"* diyerek görüşünü ifade etmiştir. **Şeref** öğretmen ise "*Araç-gereçleri konunun gidişine göre kullanıyorum. Harita kullanırken olayın geçtiği yerleri bende gösteriyorum öğrencilerime de söz hakkı veriyorum. Dersi soru-cevap şeklinde öğrencilerimle birlikte işliyorum"* demiştir. Aynı düşünceye sahip olan **Mert** öğretmende "*Materyali konunun özelliğine göre kullanıyorum. Slâyt ödevleri veriyorum ve öğrenciler hazırlayıp sunuyorlar. Haritayı da öğrencilerimle birlikte kullanıyorum"* diye ifade etmiştir. Benzer görüşteki **Çağatay** öğretmen ise "*araç-gereçleri konunu gidişatına göre kullanıyor yeri geldikçe araca tekrar dönüyorum. Gerek slâyt da*

gerekse haritada sorular soruyorum ve karşılıklı soru-cevap şeklinde öğrencilerimle birlikte dersi işliyorum" demiştir. **Alper** öğretmen ise "*Konunun özelliğine göre kullanıyorum. Bazen çocuk ben gitmeden ekranla tanışıyor bazen dersin ortasında kesip anlatıyorum bazen de değerlendirme için sonunda kullanıyorum. Böylece materyali derse yayarak öğrencilerle birlikte işliyorum"* diye ifade etmiştir. Benzer düşüncede olan **Ali** öğretmen "*Slâytları dersin başından sonuna kadar yeri geldikçe kullanıyorum. Aynı şekilde birinci elden kaynakları da yeri geldikçe kullanıyorum. Öğrenciler dönemin başında derslerde çok aktif değillerdi. Ancak zamanla az da olsa derse katılmaya başladılar"* demiştir.

Dersin sadece giriş etkinliğinde kullanıyorum diyen **Zafer** öğretmen "*Ders kitabındaki soruları dersin başında öğrenciyle birlikte yapıyoruz. Bu, dersin başında öğrencinin ilgisini çekiyor"* demiştir. Benzer görüşteki **Fatih** öğretmen ise "Öğrencinin ilgisini çekmesi açısından *haritayı ve sunumları dersin başında kullanıyorum. Aynı zamanda öğrencilerde sunu hazırlayıp derste sunuyorlar"* diyerek görüşünü ifade etmiştir.

4.1.7. Tarih Öğretmenlerinin Görev Yaptıkları Okulun Araç-Gereç Bakımından Yeterlilik Düzeyi ile İlgili Görüşleri

Görüşme yapılan 30 tarih öğretmenine, görev yaptıkları okulun araç-gereç bakımından yeterlilik düzeyi ile ilgili görüşleri sorulmuş ve elde edilen bulgular frekans ve yüzdeleri ile aşağıda tablo 4.1.7'de verilmiştir.

Tablo 4.1.7

Tarih Öğretmenlerinin Görev Yaptıkları Okulun Araç-Gereç Bakımından Yeterlilik Düzeyi İle İlgili Görüşleri

Görüşler	**f**	**%**
Kısmen yeterli	19	63
Yeterli değil	9	30
Yeterli	2	7
Toplam	30	100

Tablo 4.1.7'de görüleceği üzere, görüşme yapılan tarih öğretmenlerinden 19'u görev yaptıkları okulun araç-gereç bakımından kısmen yeterli olduğunu belirtirken, 9

tarih öğretmen ise gören yaptıkları okulun araç-gereç bakımından yeterli olmadığını belirtmiştir. Elde edilen bulgularda, 2 tarih öğretmeni görev yaptıkları okulun araç-gereç bakımından yeterli olduğunu ifade etmiştir. 2 tarih öğretmeni görev yaptıkları okulda, tarih dersinde kullanabilecekleri materyallerin hepsinin bulunduğunu belirtmişlerdir.

Görev yaptığım okul, araç-gereç bakımından yeterli değil diyen 9 tarih öğretmeni, tarih dersinde kullanabileceğimiz daha fazla materyal olmalı diye düşüncelerini belirtirken, 19 tarih öğretmeni ise görev yaptığım okul, araç-gereç bakımından tam yeterli olmasa da derslerde materyal ihtiyacını büyük çoğunlukla gideriyoruz diye belirtmişlerdir.

4.1.8. Tarih Öğretmenlerinin Derslerde Araç-Gereç Kullandıklarında Karşılaştıkları Sıkıntılarına İlişkin Görüşleri

Görüşme yapılan 30 tarih öğretmenine derslerde araç-gereç kullanmakla ilgili karşılaştıkları sıkıntılar sorulmuştur. Elde edilen bulgular aşağıda tablo 4.1.8'de frekans ve yüzdeleri ile gösterilmiştir.

Tablo 4.1.8

Tarih Öğretmenlerinin Araç-Gereç Kullanmada Karşılaştıkları Sıkıntılar İle İlgili Görüşleri

Görüşler	**f**	**%**
Bilgisayar ve projeksiyon yetersizliği	21	37
Harita ve yansıtıcı perdelerin az sayıda ve yıpranmış olmasından dolayı kullanıma elverişli olmaması	13	23
Bilgisayar ve projeksiyon makinesinde yaşanan teknik arızalar	8	14
Müfredat programının yoğun olmasından dolayı araç-gereçlere yeterince yer verememe	3	5
Öğrencilerin ders kitaplarını ve atlaslarını sınıfa getirmemeleri	2	4
Akıllı tahta için alt yapının olmaması	2	3
Materyalin ön plana çıkıp konunun dağılması ve öğrencileri derse motive etmede güçlük çekme	1	2
Çocukların teknoloji, bilgi ve beceri alt yapılarının yetersizliği	1	2

Tablo 4.1.8. (*devam*)

Tarih odasının başka amaçlarla da kullanılması	1	2
Bazı araç-gereçlerin öğrenci seviyesine uygun olmaması	1	2
Malzemelerin konulacağı düzenli bir yerin olmaması	1	2
Sınıf mevcudunun kalabalık olması	1	2
Toplam	57	100

Tablo 4.1.8'den de anlaşılacağı üzere, tarih öğretmenlerinin araç-gereç kullanmada karşılaştıkları en büyük sıkıntı, bilgisayar ve projeksiyon yetersizliğidir. Bu düşünceyi savunan **Ayhan** öğretmen "*Projeksiyon odasını kullanacağım zaman dolu olması sıkıntı yaşamama sebep oluyor. Çünkü öğrencilerin hazırlamış olduğu sunuları derste kullanamıyoruz. Bu da öğrencinin moralini bozuyor"* demiştir. Aynı düşüncedeki **Murat** öğretmen ise "*Her sınıfta projeksiyon olmadığı için kullanmada sıkıntı yaşıyoruz. Projeksiyon makinesinin bulunduğu sınıf ya da konferans salonunun dolu olması bizimde aksaklık yaşamamıza neden oluyor. Bu durumda gerek bizi gerekse öğrencileri hayal kırıklığına uğratıyor"* diyerek düşüncesini ifade etmiştir. **Nur Elif** öğretmen ise "*Bazı sınıflarda projeksiyon makinesi yok ve sınıf değiştirmek zorunda kalıyoruz. Bu durumda hem zaman kaybetmemize hem de öğrencilerin derse olan motivelerinin düşmesine neden oluyor"* derken, aynı düşüncedeki **Batuhan** öğretmende "*Her sınıfta projeksiyon makinesi olmadığından her zaman kullanamıyoruz"* demiştir. Benzer düşüncede olan **Turgay** öğretmen "*Teknoloji odası bir tane olduğu için sıra az geliyor. Teknoloji odası iki üç tane olsaydı daha iyi olurdu"* diyerek görüşünü ifade etmiştir. **Metehan** öğretmen ise "*Çocukların teknolojik alt yapılarının olmaması en büyük sıkıntımızdır. Tek teknoloji sınıfımız var ve onu da istediğimiz zaman kullanamıyoruz. Herhangi bir konuyla ilgili elimizde slayt da olsa projeksiyon makinesi bir yerde olduğundan elimizdeki aracı kullanamıyoruz"* demiştir. Benzer düşüncede olan **Tarık** öğretmen "*Bazen okul işleri için okul yönetimi bilgisayarı kullanıyor. Bu durum da işimiz olduğunda kullanamadığımızdan sıkıntıya neden oluyor"* derken, **Deniz** öğretmen ise "*Projeksiyonun az olmasından dolayı her zaman etkin kullanamıyoruz. Aynı zamanda haritalarda çok eski olduğu için kullanıma elverişli değiller"* demiştir.

Tarih öğretmenlerinin araç-gereç kullanımında karşılaştıkları sıkıntılar arasında harita ve yansıtıcı perdelerin yıpranmış olmasından dolayı kullanıma elverişli olmaması görüşü, en çok söylenen ikinci görüştür. Bu görüşte olan **Zafer** öğretmen "*Haritalarımız sayı olarak eksik ve yıpranmış olduğundan çok fazla elverişli değiller. Projeksiyon makinesi de tek bir sınıfta olduğundan pek fazla kullanamıyoruz. Bütün bu sebeplerden dolayı materyal kullanımında sıkıntı yaşıyoruz"* demiştir. Benzer düşünceye sahip olan **Nur Elif** öğretmen "*Her konu ile ilgili harita olmadığından konuları anlatırken sıkıntı yaşayabiliyorum. Çünkü soyut bilgi öğrencinin haritada görmesiyle somutlaşıyor ve öğrenci daha iyi anlıyor. Bunu gerçekleştirmeyince bilgiler soyut olarak kalıyor. Bu durumda hem öğrenci için hem de bizim için sıkıntı oluşturuyor"* diyerek görüşünü ifade ederken, **Ahmet** öğretmen "*Yeterli büyüklükte ve kalitede harita yoktur. Büyük haritalar da dayanıklı olmadığından hemen yırtılıyorlar. Ayrıca projeksiyon odasının karartması yeterli değil. Çünkü pencereler buzlu cam olduğu için karartması yeterli olmuyor ve öğrenciler net göremiyor"* demiştir. **Meriç** öğretmen ise "*Bilgisayarımız bozuk olduğu için projeksiyon makinesini kullanamıyoruz. Haritalarımız yeterli değil ve her konuya göre haritamız yoktur. Kitapların yenilenmesine rağmen aynı doğrultuda haritalar yenilenmiyor. Kore savaşını anlatırken bu konuyla ilgili harita bulamıyorum. Ayrıca öğrencilerin isteksiz oluşu da sıkıntı oluşturuyor. Sınıfa harita götürdüğümüzde öğrenciler, kitapta harita var neden daha sınıfa getiriyorlar diye tepki gösterebiliyorlar"* diyerek görüşünü ifade etmiştir. Benzer düşüncede olan **Efe** öğretmen " *Haritalar biraz yıpranmış ve düzensiz olmasına rağmen %90 işimizi görüyor"* demiştir. **Alper** öğretmen ise "*Her yıl ihtiyaç belirlenmesine rağmen konuyla ilgili haritaların yetersizliği sıkıntı oluşturuyor"* diye ifade etmiştir.

Elde edilen bulgularda, tarih öğretmenlerinin en fazla karşılaştığı diğer bir sıkıntı ise bilgisayar ve projeksiyon makinesinde yaşanan teknik arızadır. Bu düşüncede olan **Ömür** öğretmen "*Fiziki imkânsızlıklardan dolayı sıkıntı yaşıyoruz. Bilgisayarımız kullanıma elverişli değil. Okul idarecilerinin teknolojiye yeterince önem vermediklerini ve öğretmenlere de engel olduklarını düşünüyorum"* demiştir. Benzer düşüncedeki **Merve** öğretmen ise "*Bilgisayarlar çalışmıyor ve sunum odaları dolu oluyor. Ders sayısı az konu fazla olduğu için slâyt izlemeye zaman yetmiyor. Görsellik ön plana çıkınca da konuları yetiştiremiyoruz"* şeklinde şikâyetlerini dile getirirken, **Çağatay**

öğretmen "*Teknik arızadan dolayı bilgisayar ve projeksiyonu kullanamıyorum"* demiştir.

Tarih öğretmenlerinin karşılaştığı diğer bir sorun ise müfredatın yoğun olmasından dolayı araç-gereçlere yeterince yer verememeleridir. Bu fikri savunan **Alperen** öğretmen "*Müfredat programında problemler oluyor. Tarih dersi sadece Osmanlıdan ibaret değil. Vatan sevgisi, millet sevgisi gibi konuları da öğrencilere aşılamak gerekiyor. Ancak müfredatın yoğunluğundan dolayı zaman problemi yaşıyoruz"* derken; aynı düşüncedeki **Meriç** öğretmen de "*Müfredatın yoğun olmasından dolayı araç-gereçlere gereken zamanı ayıramıyorum"* demiştir.

Tarih öğretmenlerinin araç-gereç kullanırken karşılaştıkları, materyalin ön plana çıkıp konunun dağılması, çocukların teknoloji bilgi ve beceri alt yapılarının yetersizliği, bazı araç-gereçlerin öğrenci seviyesine uygun olmaması, sınıf mevcudunun kalabalık olması, malzemelerin bulunduğu düzenli bir yerin olmaması gibi sorunları birer kişi söylemiştir. Sınıfın kalabalık olması görüşünü söyleyen **Eren** öğretmen "*Sınıf mevcudunun müsait olmamasından dolayı her zaman konu için gerekli araç-gereç kullanamıyorum"* demiştir.

Görüşme yapılan 30 tarih öğretmenine karşılaştıkları bu sıkıntıları gidermek için ne tür çözüm önerileri ürettikleri sorulmuştur. Elde edilen bulgular aşağıda tablo 4.1.8.1'de frekans ve yüzdeleri ile gösterilmiştir.

Tablo 4.1.8.1

Tarih Öğretmenlerinin Araç-Gereç Konusunda Karşılaştıkları Sıkıntıları Gidermek İçin Ne Tür Çözüm Önerileri Ürettikleriyle İlgili Görüşleri

Görüşler	**f**	**%**
Araç-Gereç Eksikliğiyle ilgili Çözüm Önerileri		
İdareye bildirme	7	27
Basılı, yazılı ve görsel materyallerle eksikliği giderme	6	23
Milli Eğitime eksiklikleri bildirme	3	11
Okul aile birliğinden yardım alma	2	7
Projeksiyon odasını sırayla kullanma	1	4
Projeksiyon odasını önce alma	1	4

Tablo 4.1.8.1. (*devam*)		
Derslerimizde gerçek nesne kullanma	1	4
Bakanlıktan gelen müfettişlere söyleme	1	4
Aldığım araç-gereçleri diğer hocalara göstermeme	1	4
Harita eksikliğini atlaslarla gidermeye çalışma	1	4
Materyal kullanımında Bilgi ve Beceri Eksikliği İle İlgili Çözüm Önerileri		
Bilgisayarı daha iyi öğrenme ve programları çalıştırabilme	1	4
Bilgisayar hocasından yardım alma	1	4
Toplam	26	100

Tablo 4.1.8.1'den de anlaşılacağı üzere, tarih öğretmenlerinin araç-gereç konusunda yaşanan sıkıntıları gidermek için aldıkları önlemler arasında idareye bildirme görüşü ilk sırada bulunmaktadır. Bu görüşte olan **Ebru** öğretmen "*Araç-gereçlerle ilgili karşılaştığım sıkıntılarda kişisel olarak bir mücadelem yok, sadece idareye bildiriyorum"* diyerek görüşünü ifade etmiştir. Benzer düşüncede olan **Ahmet** öğretmen ise "*Araç-gereç konusunda karşılaştığım sıkıntıları, okul idaresine ihtiyaç raporunda sunuyorum"* derken, **Batuhan** öğretmen "*Harita konusunda karşılaştığım eksiklikleri idareye bildiriyorum"* demiştir. Aynı görüşteki **Turgay** öğretmen de "*Araç-gereç konusunda karşılaştığım sıkıntıları idareye bildiriyorum"* diyerek düşüncelerini ifade etmiştir. **Tarık** öğretmen ise "*Haritaların temininde sıkıntı yaşıyoruz ve bu konudaki sıkıntılarımızı listeler halinde okul idaresine bildiriyoruz. Bu şekilde bilgisayar ve harita eksikliğinin giderilmesini istiyoruz"* derken, **Çağatay** öğretmen de "*İdareyle görüş alış-verişi yaparak materyal konusundaki sıkıntılarımı bildiriyorum"* demiştir. Aynı düşüncede olan **Oğuz** öğretmen de "*Yılsonunda haritadaki eksikliklerle ilgili idareye bilgi veriyoruz. Ancak diğerlerinde aynı hassasiyet gösterilmiyor"* demiştir.

Tarih öğretmenlerinin araç-gereç konusunda yaşanan sıkıntıları gidermek için yazılı, basılı ve görsel materyal kullanma görüşü en çok söylenen ikinci görüştür. Bu görüşü savunan **Nur Elif** öğretmen "*Her dersten sonra test sorularını öğrencilerle birlikte sınıfta çözüyorum. Öğrencilerimi kendi çabalarımla derse katmaya çalışıyorum"* diye ifade etmiştir. Benzer düşüncede olan **Ömür** öğretmen ise "*Araç-gereç konusundaki sıkıntıları gidermek için kendi çabalarımızla tarih sınıfı oluşturduk.*

Ancak yinede eksiklikler oldu" derken, **Merve** öğretmen "*Kendi çabalarımızla film, belgesel ve slâyt bularak araç-gereç konusundaki eksikliği gidermeye çalışıyoruz"* demiştir. **Alper** öğretmen de "*Okul tedbirlerinin yeterli olmadığı durumlarda şahsi çabalarımızla gidermeye çalışıyoruz"* diyerek görüşlerini ifade etmiştir.

Araç-gereç konusunda sıkıntıyı gidermenin diğer bir yolu ise okul aile birliğinden yardım almaktır. Bu düşünceyi savunan **Murat** öğretmen "*okul aile birliğinden yardım alarak okulumuzun araç-gereç sıkıntısını gidermeye çalışıyoruz"* demiştir. Aynı düşüncede plan **Mert** öğretmen de "*Okul aile birliğinden yardım isteyerek sorunları gidermeye çalışıyoruz"* diyerek görüşünü ifade etmiştir.

Elde edilen bulgularda, aldığımız araç-gereçleri diğer hocalara göstermeme görüşünü tek söyleyen kişi olan **Kenan** öğretmen "*Televizyon ve DVD'i her sınıfa taşıyordum. Diğer öğretmenler benim taşıdığımı görünce onlarda almaya başladılar ve ben gidince televizyon ve DVD'i bulamıyordum. Bu da sıkıntı oluşturuyordu. Bunun üzerine bende aldığımız araç-gereçleri diğer hocalara göstermiyorum"* demiştir.

4.1.9. Tarih Öğretmenlerinin Tarih Dersleri İçin Kendileri ya da Öğrencileriyle Birlikte Araç-Gereç Hazırlama Durumlarıyla İlgili Görüşleri

Görüşme yapılan 30 tarih öğretmenine tarih dersleri için kendileri ya da öğrencileriyle birlikte araç-gereç hazırlayıp hazırlamadıkları sorulmuştur. Elde edilen bulgular aşağıda tablo 4.1.9'da frekans ve yüzdeleri ile verilmiştir.

Tablo 4.1.9.1

Tarih Öğretmenlerinin Tarih Dersi İçin Kendileri ya da Öğrencileriyle Birlikte Araç-Gereç Hazırlama Durumları

Görüşler	**f**	**%**
Evet	29	97
Hayır	1	3
Toplam	30	100

Tablo 4.1.9.1'da anlaşılacağı üzere, 29 tarih öğretmeninin tarih dersi için kendileri ya da öğrencileriyle birlikte araç-gereç hazırladıkları görülmektedir. 30 tarih öğretmeninden sadece biri tarih derslerinde kendisi ya da öğrencileriyle birlikte araç-gereç hazırlamadığı anlaşılmaktadır. Araç-gereç hazırlamayan bir tarih öğretmeni

idareci olmasından dolayı araç-gereç hazırlamaya vaktinin olmadığını söylemiştir. 29 tarih öğretmenine kendileri ya da öğrencileriyle birlikte ne tür araç-gereç hazırladıkları sorulmuştur. Elde edilen bulgular tablo 4.1.9.1'de frekans ve yüzdeleri ile birlikte gösterilmiştir.

Tablo 4.1.9.2

Tarih Öğretmenlerinin Tarih Dersleri İçin Kendileri ya da Öğrencileriyle Birlikte Hangi Tür Araç- Gereçleri Hazırladıklarıyla İlgili Görüşleri

Öğretmen-öğrenci işbirliğiyle hazırlanan materyal türleri		
Görüşler	**f**	**%**
Alan gezisi düzenleme	7	27
Harita	6	23
Fotoğraf albümü	5	19
Tarih gazetesi	3	11
Tarih dergisi	2	8
Soy ağacı	1	4
Sergi düzenleme	1	4
Dilsiz harita	1	4
Toplam	26	100
Öğretmenin Hazırladığı Materyaller		
Görüşler	**f**	**%**
Slâyt	6	60
Tarihi yerlerle ilgili resim ve fotoğraf	3	30
Kitap yazma	1	10
Toplam	10	100
Öğrencilerin Hazırladığı Materyaller		
Görüşler	**f**	**%**
Slâyt	22	46
Pano hazırlama	14	29
Tarih şeridi	5	11

Tablo 4.1.9.2. (*devam*)

Konu ile ilgili CD, video hazırlama	5	10
Maket	1	2
Görsel-işitsel sosyal tarih araştırması	1	*2*
Toplam	48	100

Tablo 4.1.9.2'den de anlaşılacağı üzere, öğretmen-öğrenci işbirliğiyle yapılan materyal türlerinde alan gezisi düzenleme ilk sırada çıkmıştır. Görüşme yapılan öğretmenler, öğrencilerin o yeri görmesi ve dokunabilmesinden dolayı alan gezilerini materyal olarak görmektedir. Bu düşüncede olan **Alperen** öğretmen "*Öğrencilerle birlikte alan gezisi yapıyoruz. Bu da öğrencilerin o yerleri görmelerine, o anı yaşamalarına ve bilgilerin kalıcı olmasına neden oluyor. Ayrıca öğrencilerim tarihi yerlerin fotoğrafını çekiyor ve onları bir albüm haline getiriyoruz"* demiştir. Böylece tarihi yerler; tarihi, öğrenciler için canlandırarak, tarihi şahıslara tarih kitaplarının dışında insani boyut kazandırarak ve geçmişi öğrencilerin gerçek hayat deneyimleriyle birleştirerek tarihe kişisel bir üslup katar (Gökkaya ve Yeşilbursa, 2009). Benzer düşüncede olan **Meriç** öğretmen "*Öğrenci tabyalara gidince oradaki olayın özünü kavramış oluyor. Mekânsal alanın olayın gelişimindeki yerini görüyor ve o yerin coğrafyası hakkında bilgi sahibi oluyor"* diyerek görüşünü ifade etmiştir. **Merve** öğretmen ise "*Çiftte minarelere gidip orda ders işlemek öğrenci için daha etkili oluyor"* derken aynı düşüncedeki **Özgür** öğretmen "*Erzurum Kongre Binası'nda Erzurum kongresini işlemek öğrenci için daha inandırıcı oluyor"* demiştir.

Öğretmen-öğrenci işbirliğinde yapılan materyallerde harita en çok söylenen ikinci görüştür. Bu görüşte olan **Batuhan** öğretmen "*Öğrencilerime harita çizdiriyorum. Böylece derse daha fazla ilgi gösteriyorlar"* derken, aynı düşüncede olan **Efe** öğretmen de "*Öğrencilerime harita çizdiriyorum"* demiştir. Benzer düşüncedeki **Kenan** öğretmen "*Öğrencilerimle birlikte kurtuluş savaşıyla ilgili harita yaptık"* diye ifade etmiştir. **Çağatay** öğretmen ise "*Öğrencilerime Dünya ve Türkiye haritası çizdiriyorum"* demiştir. Diğer bir görüş ise fotoğraf albümü yapmadır. Bu konuda **Nur Elif** öğretmen "*Mimari eserlerde albüm yaptırıyorum. Osmanlı nerelere kadar yayıldı, Anadolu beylikleri nereler de eserler bıraktı ve günümüze hangi tarihi eserler geldi öğrencilerim bilsin istiyorum"* diyerek görüşünü ifade etmiştir. Öğretmen-öğrenci işbirliğiyle hazırlanan diğer materyal ise tarih gazetesi çıkarmadır. Bu konuda **Ayhan**

öğretmen "*Öğrencilerle birlikte tarih gazetesi hazırladık. Öğrencilerin tarihi bir bilgiyi alıp, onu kendilerinin araştırması ve gazeteye yansıtması çok önemlidir. Böylece o konu hakkında hem araştırma yapıyor hem de bilgi sahibi oluyorlar"* demiştir.

Elde edilen bulgulara göre, öğretmenlerin hazırladığı materyaller arasında ilk sırada slâyt gelmektedir. Bu öğretmenlerden olan **Ahmet;** "*Öğrencilerim slâyt hazırlarken kullandıkları resimlerin altında açıklamalarının da olmasını istiyorum. Bu şekilde ders daha verimli oluyor. Kendim slâyt hazırlarken de bütün bunlara dikkat ediyorum"* derken, benzer düşüncedeki **Tarık** öğretmen ise "*Öğrencinin ilgisini çekebilecek ve öğrencilere yönelik slâytlar hazırlıyorum"* demiştir.

Öğretmenin yaptığı materyallerde olduğu gibi öğrencilerin hazırladığı materyallerde de slâyt ilk sırada yer almaktadır. Bu konuda **Ebru** öğretmen "*Öğrencilerime ödev veriyorum ve onlarda araştırıp sunum yapıyorlar. Böylece hem öğrencilerin araştırma ruhu ortaya çıkıyor hem de ders daha zevkli hale geliyor"* diyerek görüşünü ifade etmiştir. Benzer düşüncedeki **Alpan** öğretmen ise "*Öğrenciler resimli ve müzikli slâytlar hazırlıyorlar. Bu da öğrencinin derse daha çok motive olmasını sağlıyor"* derken, **Eren** öğretmen "*Öğrenciler slâyt hazırlarken kullanacakları resmin altına mutlaka açıklamasını yapıyorlar ve diğer öğrencilerin dikkatini çekmek için slâydın bazı önemli yerlerini renklendiriyorlar"* demiştir.

Öğrencinin hazırladığı materyaller arasında pano hazırlama en çok söylenen ikinci görüştür. Bu görüşte olan **Turgay** öğretmen *"Önemli gün ve haftaların kutlamasıyla ilgili pano hazırladık. Çiftte minareler ve kongre binası gibi tarihi eserlerin fotoğrafları çekiliyor ve bu çekilen fotoğraflar bir iki ay panoda kalıyor. Öğrenci bunu sürekli gördüğü için daha iyi kavrıyor"* derken, benzer düşüncedeki **Metehan** öğretmen ise "*Tarihteki önemli konuları öğrencilerime araştırma olarak veriyorum. Getirdikleri bu konuları renkli kartonlara yapıp sınıfımızın duvarına asıyoruz. Bir süre kalıyor ve öğrenci sürekli gördüğü için göz aşinası oluyor. Böylece olayları öğrenci daha iyi kavrıyor. Daha sonra bu bilgileri öğrenci dosya haline getiriyor ve sene sonunda bu araştırmayla ilgili öğrencilere sözlü notu veriyorum"* demiştir. Pano hazırlamayla ilgili **Merve** öğretmen "*Tarihle ilgili bilgileri fon kâğıtlarına yapıştırıp sınıfa asıyoruz. Öğrencinin kendi araştırdığı için daha kalıcı oluyor"* diyerek görüşünü ifade etmiştir. **Deniz** öğretmen ise "*Özel günlerle ilgili pano*

hazırlıyoruz. Konuyu öğrenciler araştırıyor ve konulara derslerde de değiniyoruz" derken, **Özgür** öğretmen "*Tarihi kişilerle ilgili pano hazırladık"* demiştir.

Öğrencilerine sosyal tarih araştırması yaptıran **Ahmet** öğretmen "*Öğrencilerime eski dönemlerde çarşı, pazar ve komşuluk ilişkileri nasıl diye kameralı ve ses kayıtlı sosyal tarih araştırması yaptırdım. Aynı şekilde kuş besleyenlerle ilgili de araştırma yaptırdım. Böylece öğrenci gerçek bir araştırmanın zevkine vardı ve ne kadar zahmetli olduğunu anladı"* diyerek görüşlerini ifade etmiştir.

Tarih öğretmenlerine öğrencilere materyal hazırlatma amaçları sorulmuş ve elde edilen bulgular tablo 4.1.9.3'de frekans ve yüzdeleri ile gösterilmiştir.

Tablo 4.1.9.3

Tarih Öğretmenlerinin Öğrencilere Materyal Hazırlatma Amaçlarıyla İlgili Görüşleri

Görüşler	**f**	**%**
Araştırmaya sevk ederek aktif kılmak	19	28
Kalıcı öğrenmeyi sağlamak	11	16
Tarihi yaşamalarını, o dönemi gözlerinde canlandırmalarını sağlamak	9	13
Öğrenciyi konu hakkında bilgi sahibi kılmak	7	10
Görsellik sayesinde öğrencinin sorgulama ve yorum gücünü geliştirmek	5	7
Öğrencinin derse dikkatini çekmek	5	7
Öğrencinin konuyu daha iyi anlamasını sağlamak	4	6
Öğrenciye özgüven kazandırmak	3	5
Yaşadığı şehri tanımalarını, farkında olmalarını sağlamak	3	5
Öğrenciye sorumluluk bilinci vermek	2	3
Toplam	68	100

Tablo 4.1.9.3'den görüldüğü gibi, tarih öğretmenlerinin öğrencilere materyal hazırlatma amaçları arasında en çok söylenen araştırmaya sevk ederek aktif kılmak görüşüdür. Bu görüşte olan **Alperen** öğretmen "*Öğrencilerimi kütüphaneye çok gönderiyorum. Araştırıp bulamasalar bile gitmelerini istiyorum. Bu şekilde özgüvenleri artıyor ve kendileri araştırdığı için daha aktif oluyorlar"* demiştir. Benzer düşüncede olan **Tarık** öğretmen "*Söylediğim bilgiyi kendi uygulamalı yapsın, kendi uğraşsın ve araştırsın istiyorum*" diye ifade ederken*,* **Zühre** öğretmen *"Öğrencinin kendinin bir şey*

araştırıp bulması çok önemlidir. Benim verdiğim bilgiye "belki" diyeceğine o konuda öğrencinin kendinin bilgi sahibi olmasını istiyorum" demiştir. Benzer düşünceye sahip olan **Merve** öğretmen "*Tarih sıkıcı bir ders olarak görülüyor. O yüzden de öğrenciyi materyalle aktif tutmak gerekiyor"* derken; **Çağatay** öğretmen "*Öğrencinin yaşadığı çevreyi öğrenmesi için araştırmaya yönlendiriyorum"* demiştir.

Bulgulara bakıldığında, öğretmenler öğrencilere materyal hazırlatırken, kalıcı öğrenmeyi sağlamayı da amaçlamışlardır. Bu amacı benimseyen **Tarık** öğretmen "*Yaparak yaşayarak öğrenme en kalıcı öğrenmelerden biridir"* demiştir. Aynı zamanda **Tarık** öğretmen öğrencileri araştırmaya sevk etme ve aktif olmalarını sağlama görüşünü de savunmuştur. Benzer düşüncede olan **Eren** öğretmen "*Görmek öğrenci üzerinde çok etkilidir. Böylece ders öğrenci için daha kalıcı olur"* derken, **Özgür** öğretmen "*Öğrenciye olayın geçtiği yerle ilgili bilgiyi yerinde verdiğimizde öğrencinin o anı yaşamasını ve gözünde canlanmasını sağlarız. Bu da beraberinde kalıcı öğrenmeyi getirir"* demiştir. **Alper** öğretmen ise "*Dersi somutlaştırarak kalıcılığı sağlamak amacıyla öğrencilere materyal hazırlatıyorum"* diyerek düşüncelerini ifade etmiştir.

Tarih öğretmenlerinin, öğrencilere materyal hazırlatma amaçları arasında tarihi yaşamalarını ve o dönemi gözlerinde canlandırmalarını sağlama, en çok söylenen diğer bir görüştür. Bu görüşü benimseyen **Levent** öğretmen "*Öğrenciler için görsellik çok önemlidir. Bir fotoğraf gördüklerinde hemen o anı yaşayıp tepki vermeye, sorgulamaya ve yorumlamaya başlıyorlar. Hayır, olamaz diyebiliyorlar"* demiştir. Benzer düşüncede olan **Turgay** öğretmen "*Öğrencinin gördüğünden ders çıkarması, geçmişle bağlantıyı koparmaması için materyal kullanıyorum ve öğrencilerimin de hazırlamasını istiyorum"* diyerek düşüncelerini ifade etmiştir. **Merve** öğretmen ise "*Öğrenci tarihi roman okuduğu zaman kendini oradaki kahramanlardan biriyle özdeşleştiriyor ve o anı gözünde canlandırıyor"* demiştir.

Bulgulara bakıldığında, tarih öğretmenlerinin materyal hazırlatma amacıyla ilgili diğer bir görüş ise, öğrencinin derse dikkatini çekmektir. Bu görüşte olan **Batuhan** öğretmen "*Öğrenci materyal hazırladığı zaman derse daha fazla ilgi duyuyor ve hazırlarken de heyecan hissediyor"* derken, **Kenan** öğretmen ise "*Öğrenci dersten sıkılmasın daha fazla derse ilgi göstersin diye materyal hazırlamalarını istiyorum"* demiştir.

Tarih öğretmenlerinin materyal hazırlatma amaçları arasında öğrenciye özgüven kazandırma görüşü de vardır. Bu görüşü benimseyen **Efe** öğretmen "*Öğrenci materyal hazırladığı zaman hem sorumluluk kazanıyor hem de kendi bir şeyler başardığı için öğrencide özgüven oluşuyor"* derken, aynı düşüncede olan **Oğuz** öğretmen de "*Öğrencilerin kendilerinin bir şeyler yapması onların özgüvenlerinin artmasına neden oluyor"* demiştir.

Bulgulara bakıldığında, öğretmenlerin birden fazla görüş bildirdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin en çok üzerinde durduğu konu, öğrencinin kendinin çaba harcaması ve bunun sonucunda ortaya bir şeyler çıkarmasıdır. .

4.1.10. Tarih Öğretmenlerinin Okullarında Bulunmasını İstedikleri Araç-gereçler ile İlgili Görüşleri

Görüşme yapılan 30 tarih öğretmenine, okullarında bulunmasını istedikleri araç-gereçler ile ilgili sorular sorulmuştur. Elde edilen bulgular aşağıda Tablo 4.10'da frekans ve yüzdeleri ile gösterilmiştir.

Tablo 4.1.10

Tarih Öğretmenlerinin Okullarında Bulunmasını İstedikleri Araç-Gereçler İle İlgili Görüşleri

Görüşler	**f**	**%**
Her sınıfta projeksiyon makinesi ve bilgisayar olması	18	33
Tarih sınıfı olması	17	31
Harita koleksiyonu olması	9	16
Öğretmenlere M.E.B. tarafından görsel materyal seti ile kılavuz kitapları verilmesi	4	7
Akıllı tahta olması	3	5
Her sınıfta büyük ekran TV olması	1	2
Tarihi romanların fazla olduğu bir kütüphane olması	1	2
Her sınıfta bir tarih şeridi olması	1	2
Sınıfta sanal kütüphane ortamlarına ulaşabilme	1	2
Toplam	55	100

Tablo 4.1.10'dan görüldüğü gibi, tarih öğretmenlerinin okullarında bulunmasını istedikleri araç-gereçler arasında, her sınıfta projeksiyon makinesi ve bilgisayar olması görüşü ilk sırada yer almıştır. Bu görüşü savunan **Ayhan** öğretmen "*Her sınıfta projeksiyon makinesi olması hem bizim hem de öğrenci için daha iyi olurdu"* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir. Benzer düşüncede olan **Ebru** öğretmen "*Projeksiyon makinesini istediğimiz zaman kullanamıyoruz. O yüzden birden fazla olsaydı daha iyi olurdu"* demiştir. **Metehan** öğretmen ise "*Okulumuzda bilgisayarlar yeterli değil ve bir sınıfta projeksiyon var. Onu da istediğimiz zaman kullanamıyoruz. Birden fazla projeksiyon makinesi olsaydı dersler daha verimli geçerdi*" derken, **Fatih** öğretmen "*Bütün sınıflarda bilgisayar ve projeksiyon makinesi olmasını isterdim*" demiştir.

Tarih öğretmenlerinin okullarında bulunmasını istedikleri araç-gereçler arasında, Tarih sınıfı olması görüşü en çok söylenen ikinci görüştür. Bu görüşü benimseyen **Alpan** öğretmen "*Tarih sınıfı olmasını isterdim. Böylece öğrenci derse daha motive olurdu"* diyerek görüşünü ifade etmiştir. Benzer düşüncede olan **Batuhan** öğretmen "*Bir tarih sınıfımız olsa iyi olurdu. Böylece tarihle ilgili belgeleri orada bulundurabilirdik ve duvarlarına tarihi bilgi ve belge asabilirdik"* derken, aynı düşüncedeki **Tarık** öğretmen ise "*Güzel bir tarih sınıfımız olmasını isterdim. O sınıfı tarihi dokümanlarla süslediğimiz takdirde, öğrenci o anı yaşardı ve bilgiler daha kalıcı olurdu"* demiştir.

Tarih öğretmenlerinin okullarında istedikleri araç-gereçler arasında, harita koleksiyonu olması, öğretmenlere M.E.B. tarafından görsel materyal seti ile kılavuz kitapları verilmesi, tarihi romanların fazla olduğu bir kütüphane olması diğer görüşlerdir. Harita olmasını savunan **Alperen** öğretmen "*Harita koleksiyonu olmasını isterdim. Böylece öğrenciler hem harita bilgisini öğrenir hem de bilgilerini kalıcı hale getirebilirlerdi"* demiştir.

4.2. Yorum

Tarih öğretmenlerinin derslerde zevk alarak kullandıkları materyaller arasında resim, fotoğraf ve grafik ilk sıralarda yer almıştır. MEB tarafından yayınlanan, tarih dersi (10. Sınıf) öğretim programlarının uygulanmasıyla ilgili, görsel iletişim araçlarına yer verilmesi ve tepegöz, slâyt, bilgisayar, televizyon gibi materyallerin derslerde etkin

olarak kullanılması istenmiştir. Bu ifadeler elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir (MEB, 2008).

Elde edilen bulgularda, tarih öğretmenlerinin kendilerini yeterli hissettikleri materyaller arasında haritalar ilk sırada yer almıştır. Günal'ın (2011) yaptığı çalışmada, tarih öğretmenlerinin derslerde kullandığı araç-gereçler arasında haritalar (%23) ile ikinci sırada yer almıştır. Bu bulgu, çalışmada elde edilen bulguyu destekler niteliktedir.

Tablo 4.1.4. incelendiğinde tarih öğretmenlerinin derslerde daha fazla yer verdikleri araç-gereçler arasında harita ve atlas görüşü ilk sırada çıkmıştır. Tablodan, tepegöz ve kürenin ise fazla kullanılmadığı sonucuna varılmıştır. Alim ve Dumlu (2007) tarafından yapılan araştırmada, haritanın en fazla kullanılan araç-gereç olduğu coğrafya öğretmenleri tarafından söylenmiştir. Tepegöz ve kürenin ise kısmen kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular, çalışmada elde edilen bulguları destekler niteliktedir.

Yapılan araştırmada, tarih dersi için daha uygun olan araç-gereçlerden harita ve atlas görüşü, tarih öğretmenleri tarafından söylenen ikinci görüştür. Büyükkasap ve diğerlerinin (2002) yaptığı çalışmada sosyal bilgiler dersine giren öğretmenlerin ihtiyaç duydukları araçlar arasında harita (% 43) ikinci sırada yer almıştır. Bu bulgu, çalışmadan elde edilen bulguyu destekler niteliktedir.

Tablo 4.1.5. incelendiğinde, tarih öğretmenlerinin araç-gereç seçerken ön planda tuttukları kriterlerden, öğrencinin dikkatini çekme ve öğrenciyi motive etme görüşü ilk sıradadır. Akpınar (2003) yaptığı çalışmada, öğretmenlerin % 39.8'i çoğu zaman ve % 40.2'si her zaman güdüleyici öğretim teknolojilerini kullanmaya özen gösterdiğini beyan etmiştir. Böylece gerek bu bulgu da, gerekse çalışmada elde edilen bulgu da öğretmenlerin araç-gereç kullanımında ön planda tuttukları, öğrenciyi güdüleme ve öğrencinin dikkatini çekmenin ilk sıralarda olduğu görülmektedir.

Tarih öğretmenlerinin araç-gereçleri kullanma amaçlarından biri de aktif öğrenmeyi sağlamaktır. Kazu ve Yeşilyurt (2008) yaptıkları bir çalışmada, öğrencilere daha fazla bilgi ve beceri kazandırma, dersin verimini arttırma ve işlenmesini zevkli hale getirme, gerçek hayatı derslere yansıtma, motivasyon ve dikkatini arttırma ve kalıcı öğrenmelerine yardımcı olmanın, öğretim araç-gereçleri kullanım amaçları arasında olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç çalışmadan elde edilen sonucu destekler niteliktedir.

Tablo 4.1.8'e bakıldığında, tarih öğretmenlerinin araç-gereç kullanmada karşılaştıkları en büyük sıkıntı bilgisayar ve projeksiyon yetersizliğidir. Alim ve Dumlu (2007) yaptığı çalışmada, coğrafya öğretmenlerinin derslerde bilgisayar ve projeksiyon makinesini ya okullarda mevcut olmadığı ya da sayıca yetersiz olduğu için etkili bir şekilde kullanamadığını ortaya koymuştur. Bu bulgular da çalışmada elde edilen bulguları destekler niteliktedir.

Elde edilen bulgulardan, tarih öğretmenlerinin araç-gereç kullanırken, materyalin ön plana çıkıp konunun dağılması, çocukların teknoloji bilgi ve beceri alt yapılarının yetersizliği, bazı araç-gereçlerin öğrenci seviyesine uygun olmaması, sınıf mevcudunun kalabalık olması, malzemelerin bulunduğu düzenli bir yerin olmaması gibi sorunlarla karşılaştıkları görülmüştür. Ulusoy ve Gülüm'ün (2009) yaptığı çalışmada, tarih öğretmenlerinin materyal kullanırken zaman ve maddi yetersizlik çektikleri, materyal kullanma konusunda çok eksikliğin olduğu, okul ortamı ve teknolojik alt yapı yetersizliği, bilgi teknoloji sınıfının olmaması, öğrencilerin tarih atlası almamaları, sınıfların bazı materyalleri kullanmaya yeterli olmaması gibi sorunlarla karşılaştıkları ortaya çıkmıştır. Bu bulgular, çalışmada elde edilen bulguları destekler niteliktedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, ortaya konulan alt problemler çerçevesinde elde edilen bulgu ve yorumlar doğrultusunda ortaya çıkan sonuçlara yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde, elde edilen sonuçlara bağlı olarak çeşitli alanlara yönelik öneriler getirilmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgular ışığında ortaya çıkan sonuçlar, araştırmanın alt problemlerine göre aşağıda sunulmuştur.

5.1. Sonuçlar

5.1.1. Tarih Öğretmenlerinin Lisans ve Hizmet İçi Eğitiminde, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Derslerini Alma Durumları ve Bu Eğitimlerin Katkılarıyla İlgili Görüşleri Üzerine Sonuçlar

Görüşme yapılan tarih öğretmenlerinin yarıdan fazlasının lisans döneminde bilgisayar ve öğretim teknolojileri dersini almadıkları tespit edilmiştir. Lisans eğitimi sırasında 7 tarih öğretmeni sadece bilgisayar dersi aldıkları, 3 tarih öğretmeninin ise öğretim teknolojileri dersini aldıkları belirlenmiştir. Bilgisayar ve öğretim teknolojileri dersini alan 13 tarih öğretmeninden 9'unun aldıkları bu eğitimi kısmen yeterli gördükleri tespit edilmiştir.

Tarih öğretmenlerinin, yarıdan fazlasının hizmet içi eğitim seminerinde bilgisayar ve öğretim teknolojileri dersini aldıkları anlaşılmıştır. Hizmet içi eğitim semineri alan tarih öğretmenlerinin, kişisel işlerde faydasını gördüm, bilgisayar kullanmasını öğrendim ve derslerin materyal ve yöntem açısından verimli işlenmesinde faydalı oldu görüşlerini daha çok kullandıkları anlaşılmıştır.

Hizmet içi eğitim semineri almayan 10 tarih öğretmeninin hizmet içi eğitim semineri almak istedikleri belirlenmiştir. Hizmet içi eğitim semineri almak istemelerinin en önemli nedeninin bilgisayar ve projeksiyon makinesini kullanmada tecrübe kazanmak olduğu tespit edilmiştir. Tarih öğretmenlerinin hizmet içi eğitim semineri

almak istemelerinde ikinci önemli nedenin Word sayfası ve Powerpoint hazırlama ve derslerde kullanımda kolaylık sağlamak olduğu belirlenmiştir. Hizmet içi eğitim semineri almayan ancak almak isteyen tarih öğretmenlerinin hizmet içi eğitim semineri almak istemelerinde, derslerin daha verimli yürütebilme isteğinin de diğer bir neden olduğu anlaşılmıştır.

Görüşme yapılan tarih öğretmenlerinin yarıdan fazlasının orta düzeyde bilgisayar kullanmasını bildikleri belirlenmiştir. 30 tarih öğretmeninden 13 tarih öğretmeninin ise bilgisayar kullanmasını bilme düzeylerinin iyi olduğu tespit edilmiştir.

Bulguların tamamından, görüşme yapılan tarih öğretmenlerinin çoğunun bilgisayar ve öğretim teknolojileri dersini almalarının derslerin işlenişinde katkı sağlayacağı düşündükleri tespit edilmiştir.

5.1.2. Tarih Öğretmenlerinin Derslerde Kullanmaktan Zevk Aldıkları ve Kendilerini Yeterli Hissettikleri Araç-Gereçler Hakkındaki Görüşleri Üzerine Sonuçlar

Görüşme yapılan tarih öğretmenlerinin, derslerinde en fazla zevk alarak kullandıkları araç-gereçler bilgisayar ve projeksiyon (slayt, film, belgesel), harita, resim, fotoğraf ve grafik olduğu tespit edilmiştir. Kaynak ve yardımcı kitaplar, ders kitabı, tepegöz, tahta, gerçek nesne (para), gazete ve dergi, birinci elden kaynak (ferman, berat) örneklerinin, tarih öğretmenlerinin derslerde kullandıkları diğer araç-gereçler olduğu ortaya çıkmıştır.

Tarih öğretmenlerinin, derslerinde kendilerini yeterli hissettikleri başlıca araç-gereçler bilgisayar ve projeksiyon (slayt, film, belgesel), harita, resim, fotoğraf ve grafik olduğu tespit edilmiştir. Kaynak ve yardımcı kitaplar, ders kitabı, tepegöz, tahta, gazete ve dergi, birinci elden kaynak (ferman, berat) örneklerinin, tarih öğretmenlerinin derslerde kullandıkları diğer araç-gereçler olduğu ortaya çıkmıştır.

Bulguların tamamında, tarih öğretmenlerinin derslerde zevk aldıkları ve kendilerini yeterli hissettikleri araç-gereçlerin hemen hemen aynı olduğu tespit edilmiştir. Ancak kendilerini yeterli hissettikleri araç-gereçler arasında, öğretmenlerin ulaşamadıklarından dolayı, gerçek nesnenin yer almadığı belirlenmiştir.

5.1.3. Tarih Öğretmenlerinin Tarih Dersinde Araç-Gereç Kullanmanın Genel Olarak Sağladığı Faydaları Hakkındaki Görüşleri Üzerine Sonuçlar

Görüşme yapılan tarih öğretmenlerinin derslerinde araç-gereç kullanmanın faydaları arasında en fazla dile getirdikleri görüşün, görsellikten dolayı konuların daha iyi öğrenilmesini ve anlaşılmasını sağlama düşüncesi olduğu anlaşılmıştır. Öğretimde kalıcılık sağlama görüşünün, tarih öğretmenleri tarafından ikinci getirilen sıklıkla dile görüş olduğu tespit edilmiştir. Öğrencinin derse dikkatini ve ilgisini çekme, dersi somutlaştırıp monotonluktan kurtardığı için öğrencinin dersten zevk almasını sağlama, öğrencilerin bilgiyi hızlı bir şekilde öğrenmesini sağlama, öğrenciyi araştırmaya sevk etme ve öğrenmeyi çekici hale getirip zenginleştirme, çocuklarda farklı bakış açısı ve davranışlar geliştirme, öğrencinin geçmişi hissetmesi ve anlamasını sağlama görüşlerinin de tarih öğretmenlerinin dile getirdiği diğer görüşler olduğu ortaya çıkmıştır. Büyükkasap ve diğerlerinin (2002) yaptığı araştırmaya katılan öğretmenlerin çok önemli bir bölümü (Şehirde görev yapanların %94'ü, İlçede görev yapanların %95'i ve köyde görev yapanların %95'i) teknolojik araç-gereçlerin öğretime katkı getireceği fikrine katılmaktadır. Bu bulgu Sosyal Bilgiler dersine giren öğretmenlerin derslerinde teknolojik araç-gereçleri kullanma açısından olumlu bir tutuma sahip olduklarını göstermektedir. Bu sonuç çalışmadan elde edilen sonucu destekler niteliktedir.

Bulguların tamamında, tarih öğretmenlerinin derslerinde araç-gereç kullanmanın öğrenci üzerinde kalıcı bir etki bıraktığı için derslerde kullanmanın faydalı olduğu görüşünü benimsedikleri anlaşılmıştır.

5.1.4. Tarih Öğretmenlerinin Derslerde Daha Fazla Yer Verdikleri ve Daha Uygun Olan Araç-Gereçler Hakkındaki Görüşleri Üzerine Sonuçlar

Görüşme yapılan tarih öğretmenlerinin, derslerinde harita ve atlas, bilgisayar ve projeksiyon (slayt, film, belgesel), kaynak ve yardımcı kitaplara daha çok yer verdikleri tespit edilmiştir. Ders kitabı, tahta, harita ve atlas, minyatür, ders notları, müze ve tarihi alan gezileri, mektup araç-gereçlerinin tarih öğretmenlerinin derslerinde kullandıkları diğer araç-gereçler olduğu ortaya çıkmıştır.

Görüşme yapılan tarih öğretmenlerinin, tarih derslerinde bilgisayar ve projeksiyon (slayt, film, belgesel), harita ve atlas, kaynak ve yardımcı kitapların daha uygun olduğu görüşü ortaya çıkmıştır. Tarih öğretmenlerinin derslerine daha uygun

gördükleri diğer araç-gereçlerin ise ders kitapları, müze ve tarihi alan gezileri, tepegöz, kaynak kişi (sözlü tarih), çizgi roman, akıllı tahta ve ses kayıtları olduğu anlaşılmıştır.

Bulguların tamamından, görüşme yapılan tarih öğretmenlerinin derslerinde daha fazla yer verdikleri araç-gereçlerin aynı zamanda derslerine daha uygun olduğunu da düşündükleri ortaya çıkmıştır.

5.1.5. Tarih Öğretmenlerinin Derslerde Kullandıkları Araç-Gereçleri Seçerken Hangi Kriterleri Ön Planda Tuttuklarıyla İlgili Görüşleri Üzerine Sonuçlar

Görüşme yapılan tarih öğretmenlerinin, derslerde kullandıkları araç-gereçleri seçerken ön planda tuttukları ilk kriterin, öğrencinin derse dikkatini çekmek ve öğrenciyi motive etmek düşüncesi olduğu anlaşılmıştır. Ders ve konuyla bağlantısı olmalı görüşünün, tarih öğretmenleri tarafından ikinci sıklıkla dile getirilen görüş olduğu tespit edilmiştir. Tarih öğretmenlerinin, derslerde kullandıkları araç-gereçleri seçerken ön planda tuttukları kriterler arasında, soyut bilgiyi somutlaştırarak öğrenme kalıcılığını arttırmanın üçüncü görüş olduğu tespit edilmiştir. Tarih öğretmenlerinin, derslerde kullandıkları araç-gereçleri seçerken ön planda tuttukları kriterlerden bir diğeri ise, öğrenci seviyesini göz önünde bulundurma görüşü olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencinin de istediği ve sevdiği materyal kullanma, öğrenciyi merkeze alma ve öğrenciye sorumluluk verme (öğrenciyi aktif kılma), öğrencinin kendi araştıracağı ve emek vereceği türden olmalı, dersi zevkli hale getirme, zaman-mekân bilgisi verme, tarih öğretmenlerinin üzerinde durduğu diğer görüşler olduğu ortaya çıkmıştır.

Bulguların tamamından, tarih öğretmenlerinin derslerde kullandıkları araç-gereçleri seçerken en önemli kriterin, öğrencilerde geliştirmek istedikleri özellikler doğrultusunda görüş belirttikleri ortaya çıkmıştır.

5.1.6. Tarih Öğretmenlerinin Derslerde Araç-Gereçleri Hangi Amaçla Kullandıklarıyla ilgili Görüşleri Üzerine Sonuçları

Görüşme yapılan tarih öğretmenlerinin, derslerde araç-gereçleri hangi amaçla kullandıklarıyla ilgili en fazla dile getirdikleri görüşün, öğrencinin konuyu daha iyi anlamasını ve kavramasını sağlamak düşüncesi olduğu anlaşılmıştır. Kalıcı öğrenmeyi sağlamak görüşünün tarih öğretmenleri tarafından ikinci sıklıkla dile getirilen görüş olduğu tespit edilmiştir. Tarih öğretmenlerinin, derslerde araç-gereçleri hangi amaçla

kullandıklarıyla ilgili en fazla dile getirdikleri üçüncü görüşün tarih öğretmenlerinin, derslerde araç-gereçleri hangi amaçla kullandıklarıyla ilgili en fazla dile getirdikleri dersi görsel ve somut hale getirmek olduğu anlaşılmıştır. Öğrencinin dikkatini çekmek ve derse motive etmek, dersi çok boyutlu işlemek, dersi monotonluktan çıkarıp zevkli hale getirmek, öğrencilerde tarihi duyarlılığı ve bilinç düzeyini yükseltmek, öğrencilerin tarihsel olayları yere ve zamana göre değerlendirmelerini sağlamak, öğrenciye özgüven kazandırmak, grupla çalışma bilincini geliştirmek, öğrencilerin teknolojiye ayak uydurmalarını sağlamak, görüşlerinin de tarih öğretmenlerinin dile getirdiği diğer görüşler olduğu ortaya çıkmıştır. Bulgular, tarihe duyarlı ve tarih bilincine sahip insan yetiştirmek, tarih dersi öğretim programın temel amaçları arasında olduğunu göstermektedir (MEB, 2008)

Tarih öğretmenlerinin, derslerde araç-gereçleri dersin tüm aşamalarında kullanma görüşünün ilk sırada olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerle birlikte ve onları aktif kılarak kullanma görüşünün de tarih öğretmenlerinin dile getirdiği diğer görüş olduğu ortaya çıkmıştır.

Bulguların tamamından, tarih öğretmenlerinin derslerde araç-gereçleri ders anlatımında kendilerine yardımcı olduğu ve öğrenmeyi aktif hale getirmek amacıyla kullandıkları tespit edilmiştir.

5.1.7. Tarih Öğretmenlerinin Görev Yaptıkları Okulun Araç-Gereç Bakımından Yeterlilik Düzeyi ile İlgili Görüşleri Üzerine Sonuçlar

Görüşme yapılan 30 tarih öğretmeninden 19'u görev yaptıkları okulun araç-gereç bakımından kısmen yeterli gördükleri tespit edilmiştir. Alim ve Dumlu (2007) tarafından yapılan araştırmada, coğrafya öğretmenlerinin derslerde kullandıkları araç-gereçlere % 49'u kısmen cevabını vererek, ihtiyaç duydukları araç-gereç ve materyallere kısmen sahip oldukları yönünde görüş belirtmişlerdir. Bu sonuç çalışmadan elde edilen sonucu destekler niteliktedir. Görüşme yapılan 30 tarih öğretmeninden 9'u ise görev yaptıkları okulun araç-gereç bakımından yeterli bulmadıkları anlaşılmıştır. Görüşülen öğretmenlerden sadece 2'si görev yaptıkları okulun araç-gereç bakımından yeterli olduğunu düşündükleri tespit edilmiştir.

Bulguların tamamından, tarih öğretmenlerinin görev yaptıkları okul, araç-gereç bakımından yeterli değil diyen 9 tarih öğretmeni, tarih dersinde kullanabileceğimiz daha

fazla materyal olmalı diye düşüncelerini belirttikleri anlaşılmıştır. Görev yaptığı okulda araç-gereçleri kısmen yeterli gören 19 tarih öğretmeni ise okullarının materyal açısından tam yeterli olmadığı düşüncesi tespit edilmiştir.

5.1.8. Tarih Öğretmenlerinin Derslerde Araç-Gereç Kullandıklarında Karşılaştıkları Sıkıntılar İle İlgili Görüşleri Üzerine Sonuçlar

Görüşme yapılan tarih öğretmenlerinin, derslerde araç-gereç kullandıklarında karşılaştıkları en önemli sıkıntının, bilgisayar ve projeksiyon yetersizliği olduğu anlaşılmıştır. Derslerde araç-gereç kullandıklarında karşılaştıkları ikinci önemli sıkıntı ise harita ve yansıtıcı perdelerin az sayıda ve yıpranmış olmasından dolayı kullanıma elverişli olmaması tespit edilmiştir. Tarih öğretmenlerinin, derslerde araç-gereç kullandıklarında karşılaştıkları bir başka sıkıntının, müfredat programının yoğun olmasından dolayı araç-gereçlere yeterince yer verememe görüşü olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin ders kitaplarını ve atlaslarını sınıfa getirmemeleri, öğrencilerin araç-gereçleri düzgün kullanmamasından dolayı idarenin öğretmeni sorumlu tutması, akıllı tahta için alt yapının olmaması, çocukların teknoloji bilgi ve beceri alt yapılarının yetersizliği ve bazı araç-gereçlerin öğrenci seviyesine uygun olmaması tarih öğretmenlerinin karşılaştıkları diğer sorunlar olduğu tespit edilmiştir.

Tarih öğretmenlerinin araç-gereç konusunda karşılaştıkları sıkıntıları gidermek için, araç-gereç eksikliğiyle ilgili en önemli çözüm önerisi idareye bildirme görüşü olduğu tespit edilmiştir. Basılı, yazılı ve görsel materyallerle eksikliği giderme, tarih öğretmenlerinin araç-gereç konusunda karşılaştıkları sıkıntıları gidermek için, araç-gereç eksikliğiyle ilgili ikinci sıklıkla dile getirilen görüş olduğu tespit edilmiştir. Milli Eğitime eksiklikleri bildirme, okul aile birliğinden yardım alma, okul aile birliğinden yardım alma, bakanlıktan gelen müfettişlere söyleme, aldığım araç-gereçleri diğer hocalara göstermeme görüşü tarih öğretmenlerini araç-gereç konusunda karşılaştıkları sıkıntıları gidermek için ürettikleri diğer çözüm önerileri olduğu tespit edilmiştir.

Tarih öğretmenlerinin, materyal kullanımında bilgi ve beceri eksikliği ile ilgili çözüm önerileri ise bilgisayarı daha iyi öğrenme ve programları çalıştırabilme, bilgisayar hocasından yardım alma görüşlerini birer öğretmenin söylediği tespit edilmiştir.

Bulguların tamamında, tarih öğretmenlerinin derslerde araç-gereç kullanımı sırasında karşılaştıkları sıkıntıları gidermek için kendi çabalarının yanı sıra idareyle işbirliği yaparak çözüm bulmaya çalıştıkları ortaya çıkmıştır.

5.1.9. Tarih Öğretmenlerinin Tarih Dersleri İçin Kendileri ya da Öğrencileriyle Birlikte Araç-Gereç Hazırlama Durumlarıyla İlgili Görüşleri Üzerine Sonuçlar

Görüşme yapılan 30 tarih öğretmeninden 29'u tarih dersi için kendileri ya da öğrencileriyle birlikte araç-gereç hazırladıkları tespit edilmiştir. Sadece 1 tarih öğretmeninin tarih dersi için ne kendisi ne de öğrencisiyle birlikte araç-gereç hazırlamadığı tespit edilmiştir.

Tarih öğretmenlerinin, öğrencilerle birlikte hazırladıkları materyal türleri arasında sıklıkla yapılanın alan gezisi düzenleme görüşü olduğu ortaya çıkmıştır. Harita, fotoğraf albümü, tarih gazetesi ve dergisi, soy ağacı ve dilsiz harita tarih öğretmenlerinin öğrencilerle birlikte yaptığı diğer materyal türleri olduğu belirlenmiştir.

Tarih öğretmenlerinin hazırladığı materyaller arasında ilk sırayı slâyttın aldığı ortaya çıkmıştır. Tarihi yerlerle ilgili resim ve fotoğraf, kitap yazma slâyttan sonra tarih öğretmenlerinin en çok yaptığı materyaller olduğu ortaya çıkmıştır.

Öğrencilerin hazırladığı materyaller arasında da ilk sırayı slâyttın aldığı tespit edilmiştir. Pano hazırlama, tarih şeridi hazırlama, maket yapma, görsel-işitsel sosyal tarih araştırması ise öğrencilerin hazırladığı diğer materyaller arasında olduğu ortaya çıkmıştır.

Tarih öğretmenlerinin, öğrencilere materyal hazırlatma amaçları arasında araştırmaya sevk ederek aktif kılmak görüşü ilk sırayı aldığı anlaşılmıştır. Kalıcı öğrenmeyi sağlama, tarih öğretmenlerinin, öğrencilere materyal hazırlatma amaçları arasında ikinci sırayı aldığı belirlenmiştir. Tarihi yaşamalarını, o dönemi gözlerinde canlandırmalarını sağlamak, görsellik sayesinde öğrencinin sorgulama ve yorum gücünü geliştirmek, öğrencinin konuyu daha iyi anlamasını sağlamak, yaşadığı şehri tanımalarını, farkında olmalarını sağlamak, tarih yöntemini kavratmak ve özel günlerle ilgili bilinç uyandırmak görüşleri tarih öğretmenlerinin, öğrencilere materyal hazırlatma amaçları arasında diğer görüşler olduğu tespit edilmiştir.

Bulgulardan, öğretmen ve öğrenci işbirliğiyle hazırlanan materyallerle öğrencinin kendi başına hazırladığı materyaller arasında slâydın ilk sırayı aldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin öğrencilere materyal hazırlatmalarındaki amaçları onların yaparak yaşayarak öğrenmelerini sağlamak olduğu tespit edilmiştir.

5.1.10. Tarih Öğretmenlerinin Okullarında Bulunmasını İstedikleri Araç-Gereçler İle İlgili Görüşleri Üzerine Sonuçlar

Görüşme yapılan tarih öğretmenlerinin, okullarında olmasını istedikleri araç-gereçler arasında, her sınıfta projeksiyon makinesi ve bilgisayar olması görüşü en çok üzerinde durulan görüş olduğu ortaya çıkmıştır. Alim ve Dumlu (2007) tarafından yapılan bir çalışmada, coğrafya öğretmenlerinin % 41'i I. öncelikli araç-gereç olarak bilgisayarı ve II. öncelikli olarak projeksiyon makinesini belirtmişlerdir. Bu sonuç çalışmadan elde edilen sonucu destekler niteliktedir. Tarih sınıfı olması, tarih öğretmenlerinin, okullarında olmasını istedikleri araç-gereçler arasında ikinci sırayı aldığı tespit edilmiştir. Tarih öğretmenlerinin, okullarında olmasını istedikleri araç-gereçler arasında harita koleksiyonu olması görüşü en çok belirtilen üçüncü görüş olduğu ortaya çıkmıştır. Öğretmenlere MEB tarafından görsel materyal seti ile kılavuz kitapları verilmesi, akıllı tahta olması, tarihi romanların fazla olduğu bir kütüphane olması, tarih öğretmenlerinin, okullarında olmasını istedikleri araç-gereçler arasındaki diğer görüşler olduğu tespit edilmiştir.

Bulgulardan, öğretmenlerin okullarında daha çok teknolojik araçların kullanılmasını istedikleri görüşü ortaya çıkmıştır.

5.2. Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki önerilere yer verilebilir:

1. Tarih öğretmenlerine bilgisayar ve öğretim teknolojileriyle ilgili daha verimli hizmet içi eğitim seminerleri düzenlenebilir. Elde edilen bulgulardan, tarih öğretmenlerinin çoğunun bilgisayarla ilgili hizmet içi eğitimi aldıkları fakat bu aldıkları eğitimi yeterli bulmadıklarından, bu konuyla ilgili daha kapsamlı hizmet içi eğitimi semineri verilebilir. Görüşme yapılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun öğretim

teknolojileri ile ilgili hizmet içi eğitimi almadıkları ve bu eğitimi almaya istekli oldukları anlaşıldığından öğretim teknolojileri hakkında daha sık hizmet içi eğitim semineri verilebilir.

2. Tarih bölümünde okuyan öğrenciler, öğretim teknolojileri derslerinde yaptıkları araç-gereçleri belirledikleri liselere gönderebilirler. Bu sayede, hem kendilerinin motive olmaları sağlanır hem de gönderdikleri liselerdeki öğrencilerin bu araç-gereçleri kullanmalarına imkân verilir.

3. Tarih öğretmenlerinin, müfredatlarının çok yoğun olduğundan dolayı derslerde istedikleri gibi araç-gereçlere yer veremedikleri anlaşıldığından, müfredat da bulunan konular azaltılarak öğretmenlerin derslerde daha rahat araç-gereç kullanmalarına imkân sağlanabilir.

4. Öğrencilerin başarıya ulaşmasında derslerde kullanılan araç-gereçlerin çok önemli bir yeri vardır. Dolayısı ile, okullardaki teknolojik donanım eksikliği giderilebilir. Ayrıca okullarda her sınıfta bilgisayar, projeksiyon makinesi, akıllı tahta, gibi araç-gereçlerin ve internet ağının bulunması derslerin daha verimli geçmesini sağlayabilir.

5. Öğrencilerin tarih dersini en iyi öğrenme yollarından birisi de, tarihi olayların geçtiği yerlere giderek geçmişi anlamalarını sağlamadır. Yapılan çalışmada, bu tür gezileri yapmanın önündeki en büyük sıkıntının, gerek okulun gerek ailelerin ekonomik durumlarının her zaman bu tür gezilere imkân vermemesidir. Bu görüş, çalışmaya katılan öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Bu nedenden dolayı, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okullara bu geziler için bütçe ayrılabilir.

6. Üniversitelerin tarih bölümünde, tarih eğitimi alan öğretmen adaylarına öğretim materyalleri ile ilgili daha fazla eğitim verilebilir. Öğretmen adayları aldıkları bu eğitim sayesinde göreve başladıkları zaman derslerinde araç-gereçleri daha verimli kullanabilir.

7. Görüşme yapılan öğretmenlerin materyal geliştirme konusunda yeteri kadar bilgi sahibi olmadıkları anlaşılmıştır. Öğretmenlerin materyal konusunda yeterli bilgiye ulaşmaları için, materyal geliştirme konusunda uzman olan öğretim üyeleri tarafından seminer düzenlenerek görev yapan öğretmenlere bilgi verilebilir.

8. Bu çalışmada, okullarda özellikle film, CD, belgesel gibi görsel-işitsel materyallerin öğretmenler tarafından temin edildiği ve bu durumdan da öğretmenlerin şikâyetçi olduğu kanısına varılmıştır. Bu şikâyetin giderilmesi için, Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde bütün okullara, tarih dersleriyle ilgili film, CD, belgesel setleri gönderilebilir.

9. Görüşme yapılan tarih öğretmenleri, okullarında bulunan bilgisayar ve projeksiyon makinesinde meydana gelen arızadan dolayı her derste kullanamadıklarını dile getirmişlerdir. Bu tür şikayetlerin ortadan kalkması için okullara bilgisayar ve projeksiyon makinesi gibi materyallerin teknik işlerinden anlayan görevliler atanabilir.

10. Öğretmen öğrenci işbirliğiyle yapılan materyallerin bir sergi açılarak sergilenmesi sağlanabilir. Böylece hem öğrencilerin hem öğretmenlerin materyal geliştirme konusunda motive olmaları sağlanabilir.

11. Görüşme yapılan tarih öğretmenlerinin, okullarında bulunan araç-gereçlerin dağınık olmasından dolayı şikâyetçi oldukları görülmektedir. Bu tür şikâyetlerin ortadan kalkması için, okullarda araç-gereçlerin konulmasına tahsis edilen bir oda bulunabilir. Böylece öğretmenler istedikleri materyali daha rahat bulmaları sağlanabilir.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, A. (2010). İlköğretim okullarında öğretim teknolojilerinin durumu ve sınıf öğretmenlerinin bu teknolojileri kullanma düzeyleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Dergisi, 15* (1), 1-17

Akbaba, B. (2009). Sosyal bilgiler öğretiminde görsel materyallerin kullanımı. M. Safran (Ed). *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s.287-319) Ankara. Pegem Akedemi Yay.

Akpınar, Y. (2003). Öğretmenlerin yeni bilgi teknolojileri kullanımında yüksek öğretimin etkisi: İstanbul okulları örneği. *The turkish online journal of educational technology 2* (2), 79-96

Alim, M. ve Dumlu, A. (2007). Coğrafya öğretmenlerinin araç-gereç materyallerden yararlanma durumu ve bunlara bakışları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.* 7 (39). Erzurum, 223-235

Alkan, C. (2005). *Eğitim teknolojisi.* Ankara: Anı Yay.

Avcı, U. (2007). Öğretim ortamları ve materyal tasarımı. M Sarıtaş (Ed). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarım* içinde (s. 37-53). Ankara. Pegem A Yay,

Bilge, Y. (2005). *Etkili öğretme.* İzmir: Güvender Yay.

Büyükkasap, E., Samancı, O., Dumludağ, C., Sağlam, H. İ., Türk, İ. C. ve Hatunoğlu, Y. (2002). İlköğretim sosyal bilgiler dersini okutan öğretmenlerin teknolojik araç gereçlerle ilgili görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 10* (1), 125-132

Cin, M. (2003). Bilgisayar destekli öğretim. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 343-366). Ankara. Pegem A Yay,

Dale, E. (1950). *Audio-visual methods in teaching.* New York: Inc Yay.

Demirel, Ö. , Seferoğlu, S. S. ve Yağcı, E. (2004). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme.* Ankara: Pegem A. Yay.

Düzgün, B. (2000). Fizik konularının kavratılmasında görsel öğretim materyallerinin önemi. *Milli Eğitim Dergisi.* Sayı:148, Web: yayim.meb.gov.tr/dergiler/148/2.htm adresinden 28.04.2011 tarihinde alınmıştır.

Erden, M. (2004). *Öğretmenlik mesleğine giriş.* İstanbul. Alkım Yay.

Erden, M. (2009). *Eğitim bilimlerine giriş*. Ankara: Arkadaş Yay.

Ertürk, S. (1975). *Eğitimde program geliştirme.* Ankara: Cihan Matbaası.

Gelişli, Y. (2007). Öğretim teknolojisi kullanımı açısından bir öğretim kurumunun değerlendirmesi; "Red Cedar İlköğretim Okulu" . *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 5* (1), 49-68

Gökkaya, A. K. ve Yeşilbursa, C. C. (2009). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi yerlerin kullanımının akademik başarıya etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi 7*(2), 483-506

Göktaş, Y., Gedik, N. T., Kocaman-Karoğlu, A. ve Çağıltay, K. (2009). Öğretim teknolojilerinin Osmanlı imparatorluğu dönemindeki tarihsel gelişimi. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Dergisi.* Sayı:24, 81-92

Gözütok, F. D. (2004). *Öğretmenliğimi geliştiriyorum.* Ankara: Siyasal Yay.

Gülbahar, Y. (2008). Öğretim araç ve gereçleri. K Selvi (Editör). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı* içinde (s. 86-126). Ankara. Anı Yay

Günal, H. (2011). *Tarih öğretmenlerinin yapılandırmacı eğitim uygulamaları hakkındaki görüşleri (Erzurum örneği).* Yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Güneş, İ. (1998). *Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, Fransa ve Türkiye' de tarih coğrafya eğitimi sempozyum bildirileri* (20-21Mart 1997) içinde (s.21-24). Ankara

Halis, İ. (2002). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme.* Ankara: Nobel Yay.

Halis, İ. (2004). Çağdaş öğretim teknolojileri. R. Yıldız (Ed). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme* içinde (s. 77-106). Konya. Nobel Yay

Halis, İ. (2004). Öğretim ortamında kullanılan yaygın materyal türleri (sosyal-fen matematik). R. Yıldız (Ed). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme* içinde (s. 51-76). Konya. Nobel Yay.

İşman, A. (2003). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme.* İstanbul: Değişim Yay.

Karaağaçlı, M. (2004). *Eğitimde teknoloji ve materyal.* Ankara: Pelikan Yay.

Karataş, S. ve Yapıcı, M. (2006). Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme dersinin işlenişi ve uygulama örnekleri. *Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8* (2), 311-325

Kaya, Z. (2006). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme.* Ankara: Pegem A Yay.

Kılıçkaya, F. ,Çokal-Karadaş, D. (2009). The effect of note. Taking on university student's listening comprehension of lectures. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 17* (1), 47-56

Kıncal, R. Y. (2002). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Erzurum: Babil Yay.

Koç, M. (2004). Temel kavramalar öğretim hedefleri ve araç seçimi. R. Yıldız (Ed). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme* içinde (s. 1-12). Konya. Nobel Yay.

Koşar, E. (2002). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme.* Bursa: Ezgi Kitabevi

Lewy, A. (1977). *Plannig the school curriculum.* Paris.

MEB (2008). Ortaöğretim 10.sınıf tarih dersi programı. Ankara: MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

MEB (2008). *Ortaöğretim Çağdaş Türk Ve Dünya Tarihi dersi öğretim programı* Ankara: MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

MEB (2009). *Ortaöğretim 11. sınıf tarih dersi ortaöğretim programı*. Ankara: MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Memiş, E. (2005). *Tarih metodolojisi.* Konya: Çizgi Yay

Meydan, A. ve Akdağ, H. (2008). Sosyal bilgiler dersinde öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı. B. Tay ve A. Öcal (Ed). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s.146-190). Pegem Akademi Yay.

Moffatt , M. P. (1957). *Sosyal bilgiler öğretimi.* (Çev. N. Oran). İstanbul: Maarif Basın Evi

Nalçacı, A. ve Ercoşkun, H. (2005). İlköğretim sosyal bilgiler derslerinde kullanılan materyaller. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi,* Sayı: 11, 141-154

Orhaner, E. ve Hussein, A. T. (2007). *Özel öğretim yöntemleri.* Ankara: Siyasal Yay.

Özkoçak, E. (1998). Balgat Amerikan okulu ortaokul 2. sınıfta Amerikan tarihi dersinin işlenişi. *Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, Fransa ve Türkiye ' de tarih coğrafya eğitimi sempozyum bildirileri* (20-21 Mart 1997). Ankara.

Pekgöz, M. ve Hancılar, R. (1970). *Eğitimde görme ve işitme araçları.* Ankara: Güvendi Maatbası.

Punch, K. F. (2005). *Sosyal araştımalara giriş, nitel ve nicel yaklaşımlar.* (Çev. D. Bayrak, H. B. Arslan, Z. Akyüz). Ankara: Siyasal Kitapevi.

Reiser, R. A. and Ely, D. P. (2011). *Tanımlamalarının yansıttığı biçimi ile eğitim teknolojisi alanı.* (Çev. M. K. Karaman), 43-56. Web: www.aku.edu.tr. Adresinden 28 Nisan 2011 tarihinde alınmıştır.

Sarıçoban, A. (2006). *Instructional Technologies and material design for foreign language teaching.* Ankara: Anı Yay.

Sarıtaş, M. (2007). Öğretimde yararlanılan araç gereçler ve etkili kullanımı. M. Sarıtaş (Ed). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı* içinde (s. 55-105). Ankara. Pegem A. Yay.

Seferoğlu, S. S. (2006). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı.* Ankara: Pegem A Yay.

Senemoğlu, N. (2009). Eğitimin psikolojik temelleri. V. Sönmez (ed). *Eğitim bilimine giriş* içinde (s.119-150). Ankara. Anı Yay.

Sönmez, V. (1998). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmenlik kılavuzu.* Ankara: Anı Yay.

Sünbül, A. M. (2004). Bilgisayar uygulamaları ve eğitim amaçlı kullanımı. R. Yıldız (Ed). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme* içinde (s. 107-152). Konya. Nobel Yay.

Şentürk, A. (2007). Bilgisayarların öğretimdeki uygulamaları ve bilgisayar destekli öğretim. M. Sarıtaş (Ed). *Öğretim materyalleri ve materyal tasarımı* içinde (s.125-135). Ankara. Pegem A Yay.

Şimşek, A. (2003). Tarih öğretiminde materyal kullanımı. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4* (1), 141-155

Şimşek, A. (2009). *Öğretim tasarımı.* Ankara: Nobel Yay.

Şimşek, N. (2007). *Öğretim teknolojileri kullanımı ve materyal geliştirme.* Ankara: Asil Yay.

Topal, Y. (2008). Türkçe öğretiminde teknolojik araç gereçler ve materyal tasarımı. A. Tazebay ve S. Çelenk (Ed). *Türkçe öğretimi (İlke-yöntem teknikler)* içinde (s. 235-276). Ankara. Maya Akademi Yay.

Türkmen, L. (2001). Computer assisted biology education. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2* (2), 89-99.

Ulaş, A. H. ve Ozan, C. (2010). Sınıf öğretmenlerinin eğitim teknolojileri açısından yeterlik düzeyi?. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14* (1). Erzurum, 63-84

Ulusoy, K. (2008). Sosyal bilgilerde ders kitapları. B. Tay ve A. Öcal (Ed). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s.191-216) Pegem Akademi Yay.

Ulusoy, K. ve Gülüm, K. (2009). Sosyal bilgiler dersinde tarih ve coğrafya konuları işlenirken öğretmenlerin materyal kullanma durumları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10* (2), 85-99

Uşun, S. (2006). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı.* Ankara: Nobel Yay.

Yaman, H. (2009). *6.,7.ve 8. sınıflar için kavram haritalarıyla dil bilgisi öğretimi.* Ankara: Nobel Yay.

Yanpar Şahin, T. (2003). Öğretim materyal ve teknolojileri. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s.281-315) Ankara. Pegem A Yay.

Yanpar, T. (2005). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme.* Ankara: Anı Yay.

Yazıcı, K. (2011). Sosyal bilgilerde kullanılan görsel araçlar: haritalar-küreler, resimler, tablolar ve grafikler, 651-662. Web: http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/ adresinden 13 Mart 2011 de alınmıştır.

Yeşiltaş, E. (2009). Sosyal bilgiler öğretiminde öğretim materyalleri ve teknolojileri. M. Safran (Ed). *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s.226-242). Ankara. Pegem Akademi Yay.

Yeşilyurt, E. ve Kazu, H. (2008). Öğretmenlerin öğretim araç gereçlerini kulanım amaçları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. *18* (2), 175-187

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Nitel araştırma yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yay.

EKLER

Ek 1: Görüşme Formu

Ek 2: Sevgili Yavuz Sultan Selim

Ek 3: Esnaftan Padişaha Mektup

Ek 4: Sözcük Avı

Ek 5: Bulmaca

Ek 6: Dilsiz Harita

EK 1

GÖRÜŞME FORMU

Okulun adı:

Tarih:

Yaşı:

Tlf. No:

Mezun Olduğu Üniversite:

Mezun Olduğunuz Fakülte:

Hizmet Süreniz:

İyi günler hocam, Atatürk Üniversitesi Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü Tarih Eğitimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisiyim. "Tarih Öğretmenlerinin Derslerde Kullanmış Oldukları Araç-Gereçler Hakkındaki Görüşleri-Erzurum Örneği" konulu yüksek lisans tezini danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Aydın Güven ile birlikte hazırlamaktayım. Söz konusu çalışmamda sizin bilgi ve görüşlerinize gereksinim duymaktayım.

Yaptığımız bu çalışmanın, sizin açınızdan hiçbir zararı yoktur. Görüşme sırasında, söylediğiniz her şey gizli tutulacaktır. Elde edilen bulgular çalışma dışında kullanılmayacaktır. Görüşme esnasında vermiş olduğunuz kimlik bilgileriniz kullanılmadığı gibi, araştırmada yer alan isimler gerçek isminiz olmayıp takma isim kullanılacaktır. Bana sormak istediğiniz sorularınız varsa cevaplayabilirim. Müsaadenizle başlamak istiyorum.

Görüşme isteğimi kabul ettiğinizden ve vereceğiniz samimi cevaplardan dolayı şimdiden teşekkür ediyorum.

Zeynep TAŞYÜREK

GÖRÜŞME SORULARI

1) Tarih öğretmenlerinin lisans ve hizmet içi eğitiminde, bilgisayar ve öğretim teknolojileri derslerini alma durumları ve bu eğitimlerin katkılarıyla ilgili görüşleriniz nelerdir?

2) Tarih öğretmenlerinin derslerde kullanmaktan zevk aldıkları ve kendilerini yeterli hissettikleri araç-gereçler hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

3) Tarih öğretmenlerinin tarih dersinde araç-gereç kullanmanın genel olarak sağladığı faydaları hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

4) Tarih öğretmenlerinin derslerde daha fazla yer verdikleri ve daha uygun olan araç-gereçler hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

5) Tarih öğretmenlerinin derslerde kullandıkları araç-gereçleri seçerken hangi kriterleri ön planda tuttuklarıyla ilgili görüşleriniz nelerdir?

6) Tarih öğretmenlerinin derslerde araç-gereçleri hangi amaçla kullandıklarıyla ilgili görüşleriniz nelerdir?

7) Tarih öğretmenlerinin görev yaptıkları okulun araç-gereç bakımından yeterlilik düzeyi ile ilgili görüşleriniz nelerdir?

8) Tarih öğretmenlerinin derslerde araç-gereç kullandıklarında karşılaştıkları sıkıntılar ile ilgili görüşleriniz nelerdir?

9) Tarih öğretmenlerinin tarih dersleri için kendileri ya da öğrencileriyle birlikte araç-gereç hazırlama durumlarıyla ilgili görüşleriniz nelerdir?

10) Tarih öğretmenlerinin okullarında bulunmasını istedikleri araç-gereçler ile ilgili görüşleriniz nelerdir?

Bu hususlarda belirtmek istediğiniz başka düşünceler varsa dinleyebilirim.

Ek 2.

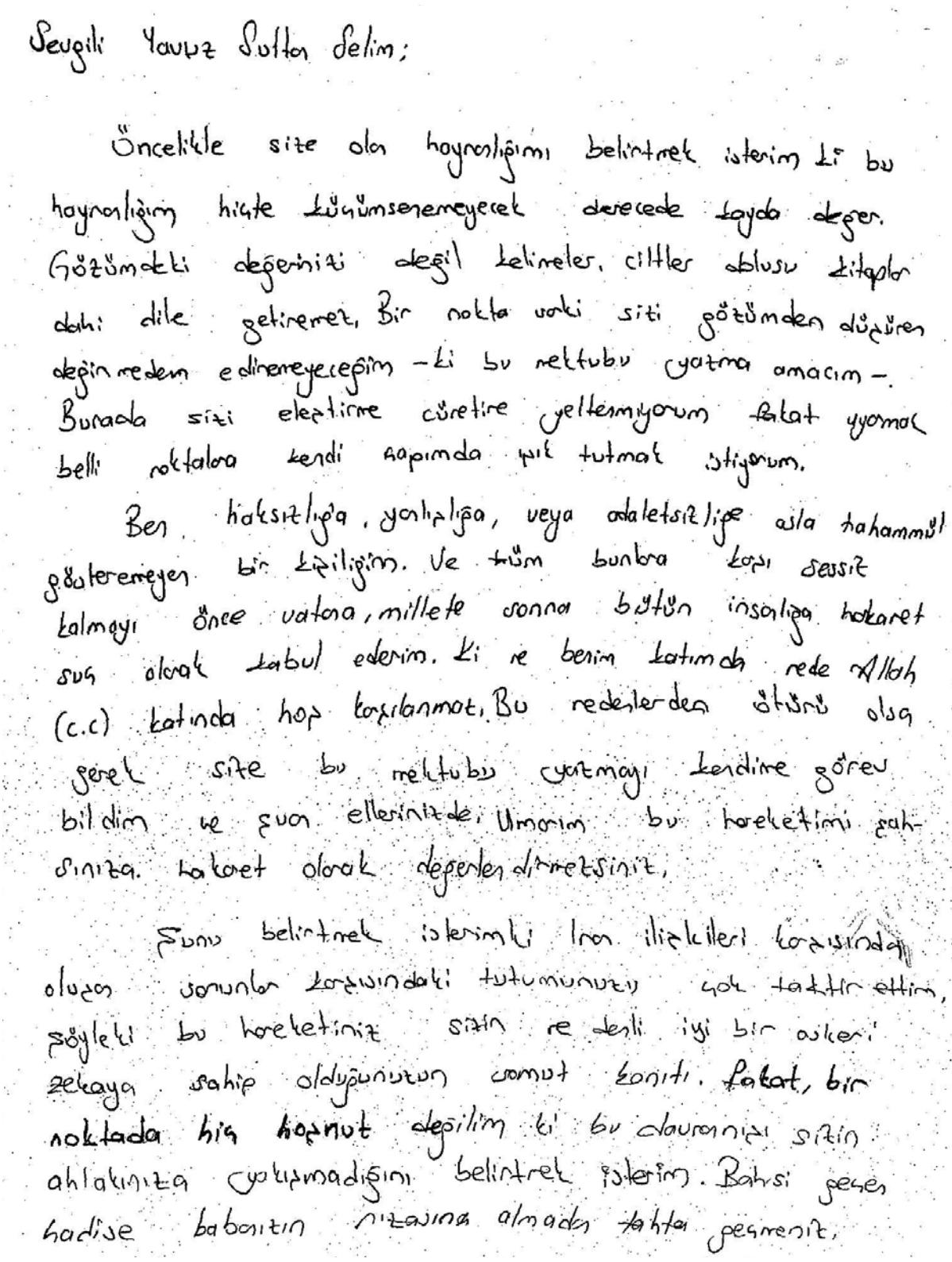

Sevgili Yavuz Sultan Selim;

Öncelikle size olan hayranlığımı belirtmek isterim ki bu hayranlığım hiçte küçümsenemeyecek derecede fazla değer. Gözümdeki değeriniz değil kelimeler, ciltler dolusu kitaplar dahi dile getiremez. Bir nokta varki siz gözümden düşüren değinmeden edinemeyeceğim -ki bu mektubu yazma amacım-. Burada sizi eleştirme cüretine yeltenmiyorum fakat yanlış belli noktalara kendi açımda ışık tutmak istiyorum.

Ben haksızlığa, yanlışlığa, veya adaletsizliğe asla tahammül gösteremeyen bir kişiliğim. Ve tüm bunlara karşı sessiz kalmayı önce vatana, millete sonra bütün insanlığa hakaret suç olarak kabul ederim. Ki ne benim katımda ne de Allah (c.c) katında hoş karşılanmaz. Bu nedenlerden ötürü olsa gerek size bu mektubu yazmayı kendime görev bildim ve şuan ellerinizde. Umarım bu hareketimi şahsınıza hakaret olarak değerlendirmezsiniz.

Şunu belirtmek isterimki Iran ilişkileri karşısında oluşan sorunlar karşısındaki tutumunuzu çok takdir ettim, şöyleki bu hareketiniz sizin ne denli iyi bir askeri zekaya sahip olduğunuzun somut kanıtı. Fakat, bir noktada hiç haklı değilim ki bu davranışınızı sizin ahlakınıza çakışmadığını belirtmek isterim. Bahsi geçen hadise babanızın rızasına alınmadan takdir geçmemiş.

Görüşme yapılan tarih öğretmenlerinden Mustafa Özkan'ın öğrencilerine yaptırmış olduğu materyal örnekleri

En az benim bildiğim kadar sizinde farkında olduğunuz bir noktada varki Hünkarım oda Osmanlı padişahlarının Tarihten günümüze dahi devam eden, Hoşgörü, sevgi ve ahlak üçlemesi çerçevesinde hareket etmeleri. Fakat ben bir Osmanlı Padişahı olarak size babanızın rızası olmadan yöretimi ele geçirmenizi kınıyorum. Tüm bunlara ilaveten babanızın yanı II. Beyazıt'ın size yapmış olduğu üç bedduayıdan haklı ve çok yerinde buluyorum. Cennet anrelerin ayakları altında olduğu kadar babalarında bedduaları geri çevrilmez.

II. Beyazıt'ın ilk bedduası olarak yapmış olduğu ömrün kısa ola bedduası sizin elli yaşınızda rahmetli olmanızla gerçekleşti. İkinci beddua olan 'kendi içini kendin göresen' bedduasıda, biri önünüze diğeri arkanızda olmak üzere iki ayna yardımıyla belinizdeki o kocaman çıbandan içinizi görmenizlede gerçekleşmiş oldu. Üçüncü olarakta 'seferlerin çok ola' ise Osmanlı tarihinde en çok sefer düzenleyen Padişah olmanızla gerçekleşmiş oldu. Tüm bunlar bir kenara dursun Peygamber efendimizin bir sözünü belirtmek isterim; "Kötülük bir tohum gibidir, her kim bir kötülük yaparsa Allah (c.c) o tohumu yeşertip bir fidan olarak kişinin gözü önüne serer."

Geçmişin kurcalanması gerekseydi şüphesiz birçok Padişah tarihte sıf şan, şöhret, mevki, para veya koltuk sevdasına kuruş kuruş harcamışlardır. Osmanlıyı. Bu saydığım şahsiyetler haricinde sizin bunların hiçbirinin sevdasında olmadığınızdan eminim. İşte bu sebeple olsa gerek siz gözümde bir çok kişinin aksine çok farklı bir yerdesiniz.

Buyüzden siz Padişahım; "Padişah" ünvanının hakkını veren nadir komutanlardan birisiniz.. Keşke her, millet, ırk, ülke sizin gibi bir yöneticiye sahip olsaydı. Ben inanıyorum ki işte o zaman dünya daha yaşanın bir ortam olurdu.

Daha önceleride belirttiğim gibi, siz farklısınız. Ve emin olun sizin hakkınız ödenmez Hünkarım... Siz ki sekiz yıla seksenyıl sığdırmış Padişahsınız...

Saygılarımla

Ek 3.

ESNAFTAN PADİŞAHA MEKTUP

Osmanlı İmparatorluğu'nda 17. Yüzyıla gelindiğinde, dünyanın korktuğu aslan artık yavaş yavaş yaşlanmaya ve yıpranmaya başlamıştı. Bu yıpranma devletin en üst kademesinden en alt kesimine kadar hissedilir olmuştu. Öyle ki imparatorluğun bel kemiği olan yeniçeriler de askerlik dışında her işi yapar hale gelmişlerdi.

Bu bozukluktan nasibini alan esnaf İsmet Bey'in devrin padişahı olan 4. Murat'a yazdığı mektuba bakalım.

" Devletli, saadetli sultanım hazretleri,

Bu külları İstanbul içinde sakin bir çamaşırcı olup Üsküdar'daki Bitpazarı önünde bulunan dükkânımıza gelen müşterilere hizmet ederken, Ahmet oğlu Rıza, Rüstem oğlu Hamza ve Hacı Mehmet adındaki kişiler izin almadan çamaşırcı dükkânı açmışlardır. Açmakla kalmayıp bize gelen müşterilere sahip olmak için türlü işler çevirmekten ve bize iftira etmekten geri durmamaktadırlar. Hatta müşterilerimizin eşyalarını bizim adımıza aldırıp kullanılamaz hale getirdikten sonra geri vermekte ve işimize mani olmaya çalışmaktadırlar. Bu işin önüne geçmeye kalktığımızda ise bizi yiğitbaşı ile tehdit etmektedirler. Bunun önlenmesi için de ferman sultanımındır.

Rebi'ül evvel sene 1044"

Ek 4.

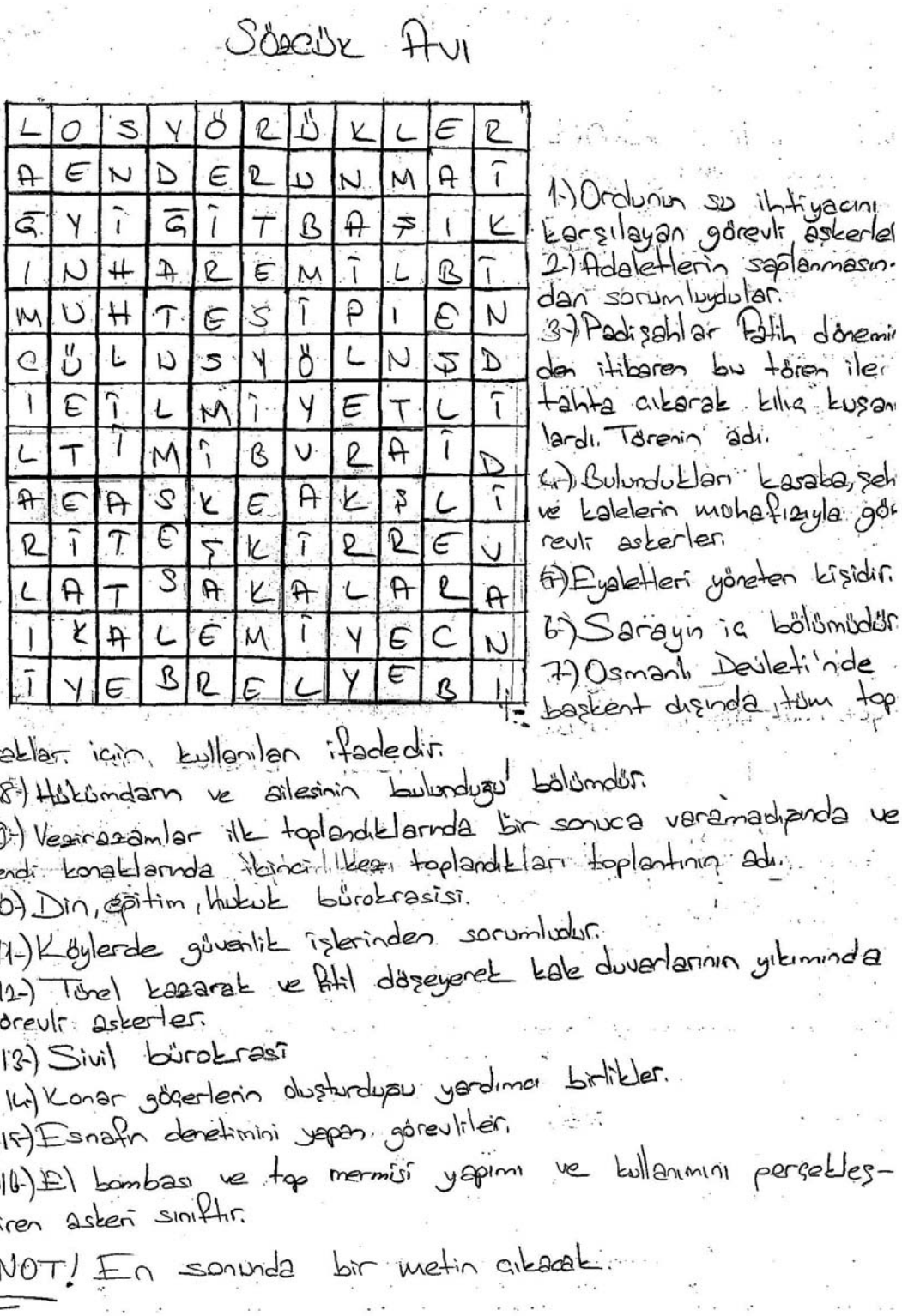

Sözcük Avı

L	O	S	Y	Ö	R	Ü	K	L	E	R
A	E	N	D	E	R	U	N	M	A	Î
Ğ	Y	İ	Ğ	İ	T	B	A	Ş	I	K
I	N	H	A	R	E	M	İ	L	B	İ
M	U	H	T	E	S	İ	P	I	E	N
C	Ü	L	U	S	Y	Ö	L	N	Ş	D
I	E	İ	L	M	İ	Y	E	T	L	İ
L	T	İ	M	İ	B	U	R	A	İ	D
A	E	A	S	K	E	A	K	Ş	L	İ
R	İ	T	E	Ş	K	İ	R	R	E	V
L	A	T	S	A	K	A	L	A	R	A
I	K	A	L	E	M	İ	Y	E	C	N
İ	Y	E	B	R	E	L	Y	E	B	I

1-) Ordunun su ihtiyacını karşılayan görevli askerler
2-) Adaletlerin sağlanmasından sorumluydular.
3-) Padişahlar Fatih dönemi den itibaren bu tören ile tahta çıkarak kılıç kuşanlardı. Törenin adı.
4-) Bulundukları kasaba, şeh ve kalelerin muhafızıyla görevli askerler.
5-) Eyaletleri yöneten kişidir.
6-) Sarayın iç bölümüdür.
7-) Osmanlı Devleti'nde başkent dışında tüm topraklar için kullanılan ifadedir.
8-) Hükümdarın ve ailesinin bulunduğu bölümdür.
9-) Vezirazamlar ilk toplandıklarında bir sonuca varamadığında ve kendi konaklarında ikinci kez toplandıkları toplantının adı.
10-) Din, eğitim, hukuk bürokrasisi.
11-) Köylerde güvenlik işlerinden sorumludur.
12-) Tünel kazarak ve fitil döşeyerek kale duvarlarının yıkımında görevli askerler.
13-) Sivil bürokrasi
14-) Konar göçerlerin oluşturduğu yardımcı birlikler.
15-) Esnafın denetimini yapan görevliler.
16-) El bombası ve top mermisi yapımı ve kullanımını perçekleştiren askeri sınıftır.

!NOT! En sonunda bir metin çıkacak.

Ek 5.

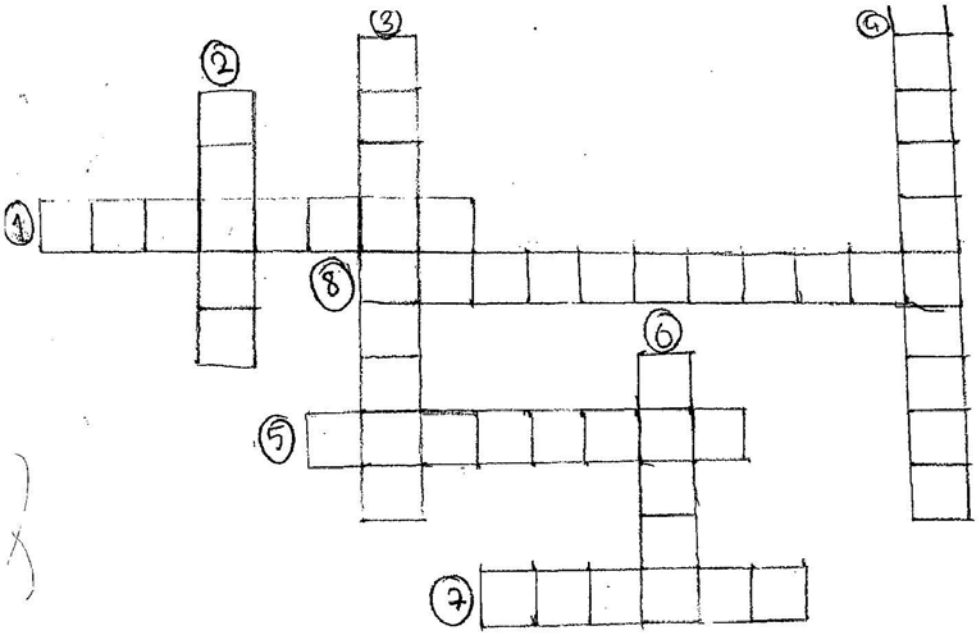

1_Karahanlı prensesi ile evlenen Büyük Selçuklu hükümdarı.

2_Karahanlıların yönetim şekli.

3_Doğu Karahanlı Devletinin başkenti.

4_Gazne Devletinin bağımsız olmasını sağlayan hükümdar.

5_Doğu Karahanlı Devleti'nin ilk hükümdarı.

6_Gazne Devleti'nin ismini aldığı şehir.

7_Batı Karahanlı Devleti'nin ilk başkenti.

8_ Gaznelı Mahmut'tan sonra yerine geçen hükümdar.

Ek 6.

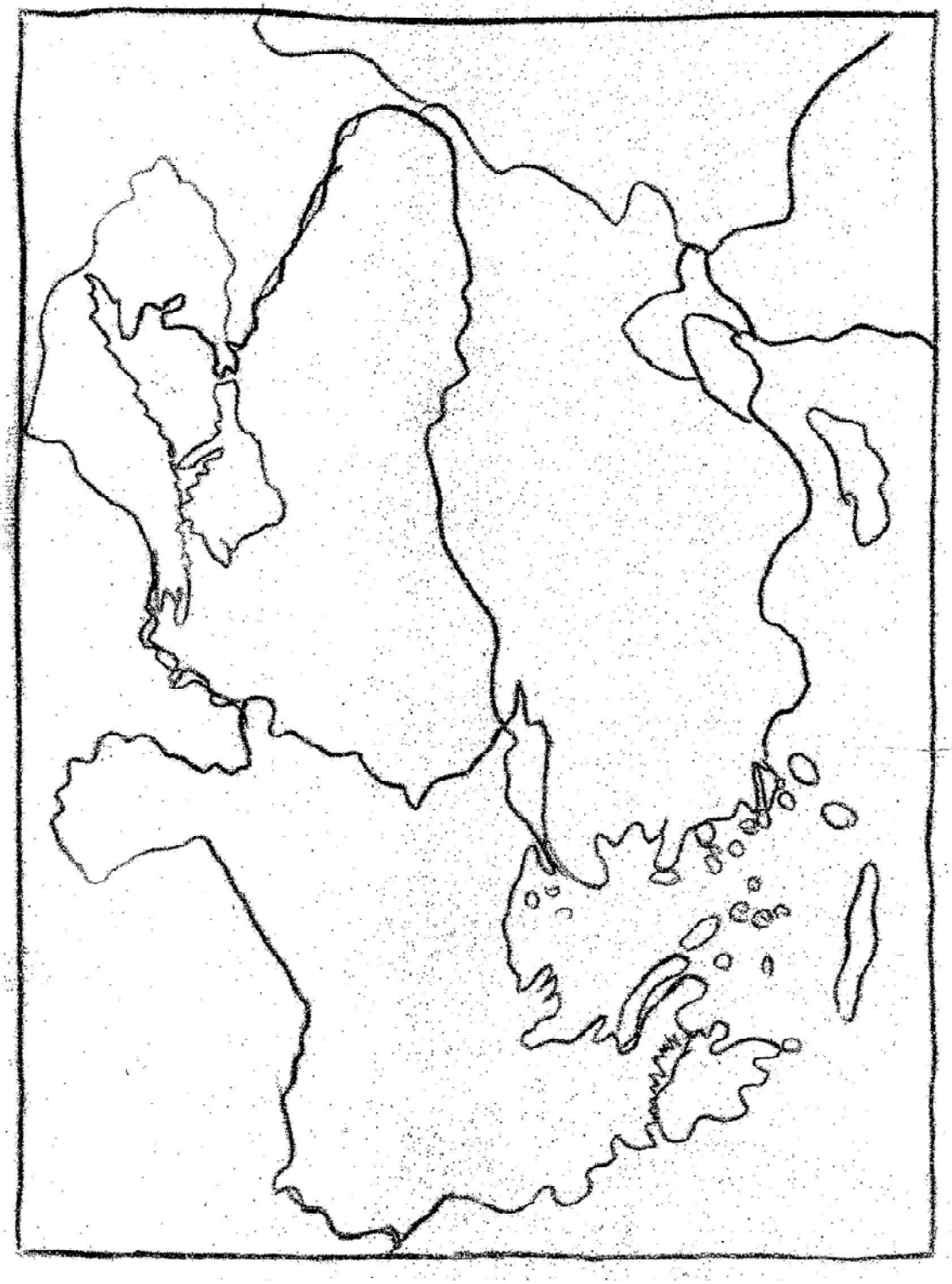

Fatih dönemindeki fetihleri gösteren harita

ÖZ GEÇMİŞ

1985 yılında İstanbul'da dünyaya geldi. İlk ve orta öğrenimini Bayburt'un Demirözü ilçesinde tamamladı. 2003 yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği Bölümü'nü kazandı. 2008 yılında bu bölümden mezun oldu. 2009 yılında Atatürk Üniversitesi Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü Tarih Eğitimi Anabilim Dalı'nın yüksek lisans bölümünü kazandı.